

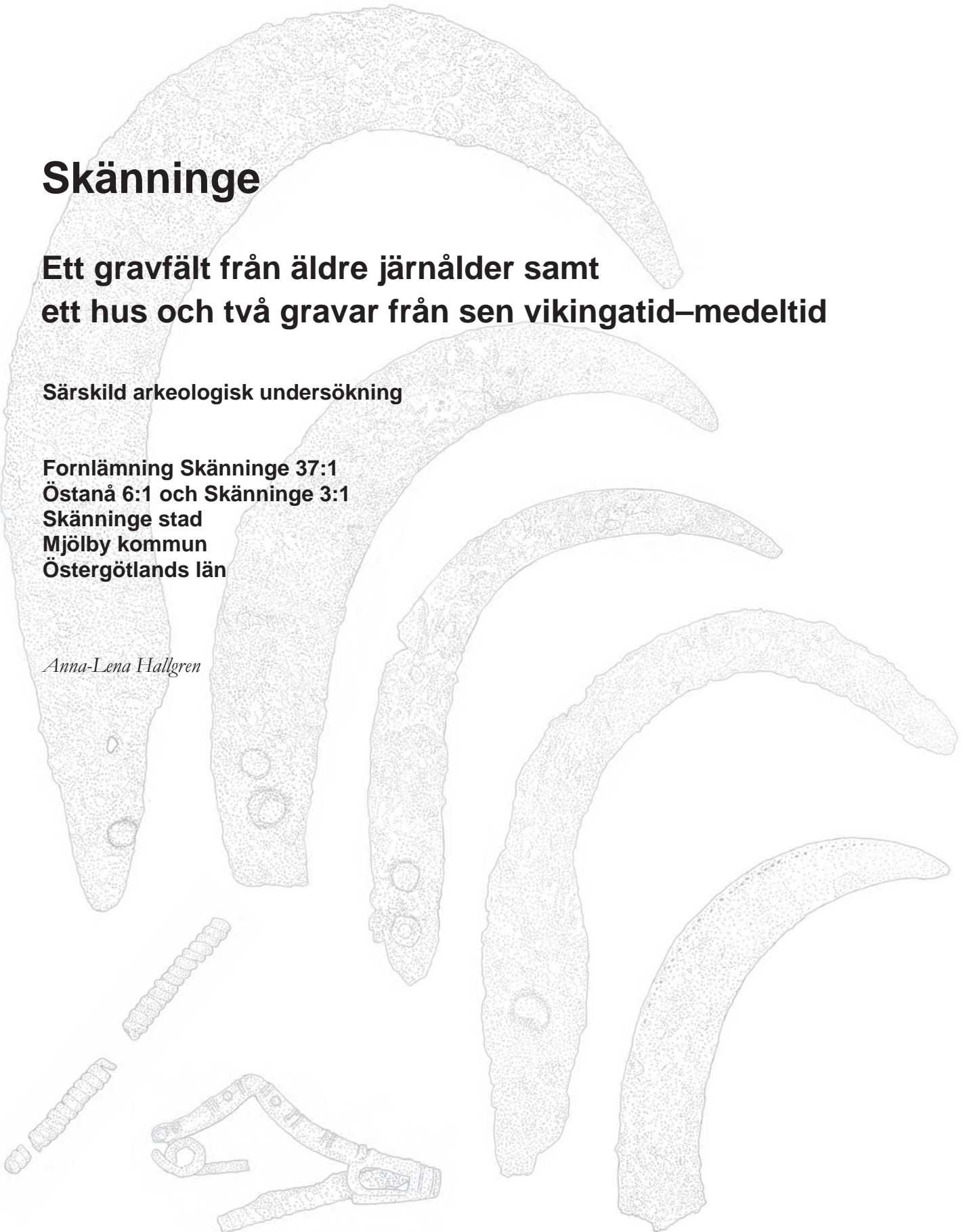
Skänninge

Ett gravfält från äldre järnålder samt
ett hus och två gravar från sen vikingatid–medeltid

Särskild arkeologisk undersökning

Fornlämning Skänninge 37:1
Östanå 6:1 och Skänninge 3:1
Skänninge stad
Mjölby kommun
Östergötlands län

Anna-Lena Hallgren

Skänninge

Ett gravfält från äldre järnålder samt ett hus och två gravar från sen vikingatid–medeltid

Särskild arkeologisk undersökning

Fornlämning Skänninge 37:1
Östanå 6:1 och Skänninge 3:1
Skänninge stad
Mjölby kommun
Östergötlands län

Anna-Lena Hallgren

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2012

Omslagsbild: Fem skärar, en trekantsfibula och två bronsspiralpärlor från gravfältet Skänninge 37:1. Teckning: Anna-Lena Hallgren.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-212-8

Tryck: Just Nu, Västerås 2013.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	7
Bakgrund.....	8
Fornlämningsbild*.....	8
Tidigare undersökningar i gravfältets direkta närhet.....	10
Tidigare undersökningar av gravfältet.....	11
Den arkeologiska undersökningen.....	13
Syfte och frågeställningar.....	13
Undersökningsområdet.....	14
Genomförande och metod.....	15
Dokumentation.....	16
Analyser och provtagning.....	17
Fynd.....	17
Publik verksamhet.....	17
Undersökningsresultat.....	18
Det äldre järnåldersgravfältet.....	20
Brandgravarna.....	20
Överbyggnader.....	20
Stensättningar.....	20
Klumpstenar.....	24
En rest sten.....	25
Trämarkering.....	26
Omarkerade gravar.....	26
Inre gravskick.....	26
Urnebrandgropar.....	27
Urnegropar.....	29
Brandgropar.....	29
Brandlager.....	30
Inre konstruktionsdetaljer.....	30
Skelettgravar.....	30
Övriga anläggningar.....	32
Hålvägen.....	32
Fynd.....	33
Dräktillbehör och personlig utrustning.....	34
Fibula och bronsspiralpärlor.....	34
Pincett.....	35
Redskap.....	35
Skäror.....	35
Krumknivar.....	39
Prylar.....	40
Nålar.....	40
Kniv.....	41
Vapen.....	41
Övriga metallföremål.....	43
Keramik.....	43
Harts.....	45
Övriga fynd.....	45
Dateringar.....	46
De gravlagda.....	48
Ålders- och könsfördelningen i brandgravarna.....	48
Djurben i gravarna.....	49

Yngre lämningar.....	50
Ett senvikingatida–tidigmedeltida hus.....	50
Lager	53
En skelettgrav från 1200-talet.....	54
Övriga anläggningar	55
Fynd.....	56
Detektorfynden.....	56
Pärla och bronsbleck	56
¹⁴ C-dateringar	56
Avslutande diskussion	57
Platsens övergripande kronologi	57
De äldsta spåren.....	57
Gravfältet	57
Platsen ligger övergiven	57
Ett hus från sen vikingatid–tidig medeltid.....	58
En man begravs intill huset.....	58
Ytterligare en gravläggning omkring 200 år senare	59
Platsen överges på nytt.....	59
Det äldre järnåldersgravfältet.....	59
Gravarnas yttre och inre gravskick.....	59
Gravfältets kronologiska och rumsliga struktur	60
Gravfältets horisontella stratigrafi	61
De gravlagda och gravgåvorna	63
De sena skelettgravarna	65
Avslutande kommentar	67
Referenser.....	68
Arkiv- och kartmaterial	68
Tryckta och otryckta källor.....	68
Tekniska och administrativa uppgifter.....	73

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningslista	78
Bilaga 2. Fyndlista	81
Bilaga 3. Gravbeskrivningar med plan- och sektionsritningar	87
Bilaga 4. Vedartsanalys	123
Bilaga 5. ¹⁴ C-analys.....	127
Bilaga 6. Konserveringsrapport	135
Bilaga 7. Osteologisk analys	153

Sammanfattning

Under nio veckor i maj–juli 2010 genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk undersökning av fornlämning Skänninge 37:1, ett gravfält med en huvudsaklig datering till yngre förromersk och äldre romersk järnålder. Undersökningen föranleddes av att Trafikverket planerade en ny- samt ombyggnad av riksväg 32/50 mellan Motala och Mjölby. Inom samma projekt undersökte KM även delar av ett medeltida hospital (Skänninge 52:1) längs samma vägsträcka, men denna undersökning avrapporteras separat (Jonsson 2012). På det äldre järnåldersgravfältet fanns även lämningar från sen vikingatid och medeltid. Det rör sig om två skelettgravar (varav en från förundersökningen), ett treskeppigt hus, enstaka lösfynd samt en halv väg.

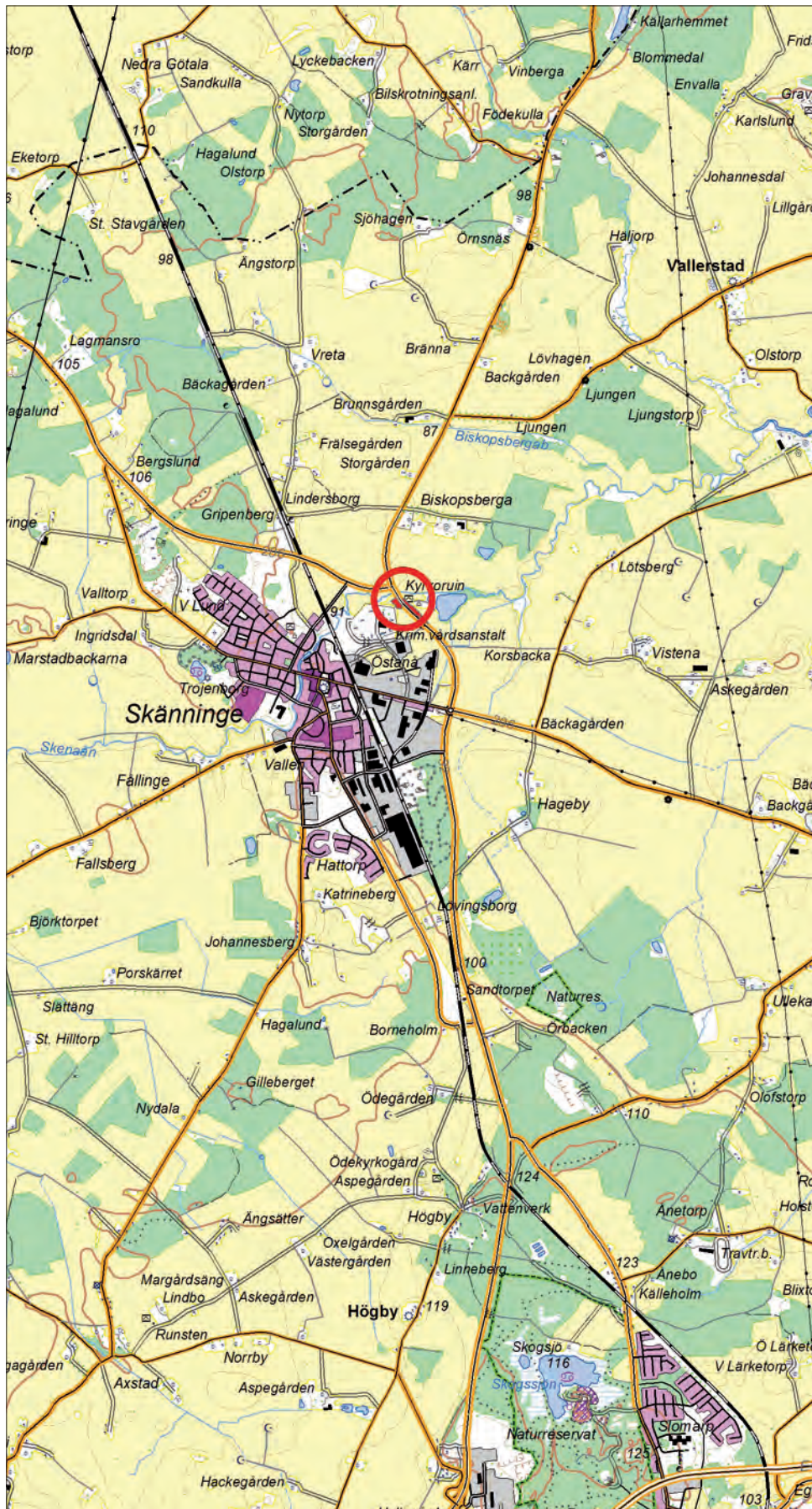
Hålvägens sträckning har sannolikt sitt ursprung i förromersk järnålder. Detta antagande bygger på hur brandgravarna på ett tydligt sätt förhåller sig till vägens sträckning. Från det äldre järnåldersgravfältet undersöktes sammanlagt 56 (eller 58) brandgravar, två skelettgravar, fem stensättningar samt fyra stenansamlingar vilka sannolikt utgör rester av sönderplöjda stensättningar. Utöver dessa anläggningar, som har en direkt koppling till gravläggningar, återfanns ett mindre antal spridda härdar, stolphål och pinnhål. Brandgravarna på gravfältet uppvisade en viss variation, både vad gäller yttre gravformer och inre gravskick. Vid undersökningen konstaterades att åtminstone 20 av de 56 brandgravarna ursprungligen varit försedda med någon form av överbyggnader i form av stensättningar, klumpstenar, en rest sten samt en markering i form av en trästolpe. Fyra olika typer av brandgravskick fanns representerade. Dessa utgjordes av urnebrandgropar, urnegropar, brandgropar och brandlager.

En stor del av fyndmaterialet från gravarna utgjordes av brända ben från de gravlagda samt keramik eller hartstättning från gravurnor och svepkärl. I 16 av brandgravarna hade de gravlagda fått med sig ett eller flera föremål av metall, oftast i form av redskap. Intressant är det stora antalet gravar som innehöll skäror. I en av gravarna påträffades dräkttillbehör i form av en trekantfibula och sju bronsspiralpärlor och en av gravarna utgjordes av en vapengrav med en eller möjligen två lansspetsar. Sammanlagt föreligger dateringar från 17 av de närmare 60 undersökta gravarna. Dateringarna ligger samlade inom en period av 350 år, från yngre förromersk till och med äldre romersk järnålder. Merparten av de daterade gravarna förefaller vara anlagda mellan 100 f.Kr. till 100 e.Kr., en period av ca 200 år.

På gravfältet fanns en tydlig horisontell stratigrafi där olika typer av gravformer och gravskick hade en framträdande roll på olika delar av gravfältet. Här spelade hålvägens sträckning en central roll då fördelningen av olika gravformer och gravskick såg olika ut på ömse sidor av vägen och det gick att utläsa minst tre olika, mer eller mindre tydliga, grupperingar på gravfältet. Grupperingarna tolkas som att gravfältet nyttjats av flera gårdar med delvis skilda begravningsritualer.

Efter att gravfältet tagits ur bruk någon gång under romersk järnålder ligger platsen övergiven fram till senare delen av vikingatiden. Någon gång vid övergången mellan vikingatid och medeltid uppförs en treskeppig byggnad på det övergivna gravfältet. Huset har tolkats som en hybrid mellan ett treskeppigt långhus av yngre järnålderstyp och ett medeltida skiftesverkshus där taket bars av ytterväggarna. ¹⁴C-analyser av träkol från två av stolphålen i huset daterades till 980–1160 respektive 1030–1210 e.Kr. (kal 2 sigma). Huset är ungefär samtida med en skelettgrav som undersöktes på förundersökningen.

På 1200-talet anläggs ytterligare en grav utefter den väg som löper från Skenaån upp mot hospitalet. Vad denna egentligen representerar har inte kunnat fastställas inom ramen för undersökningen.

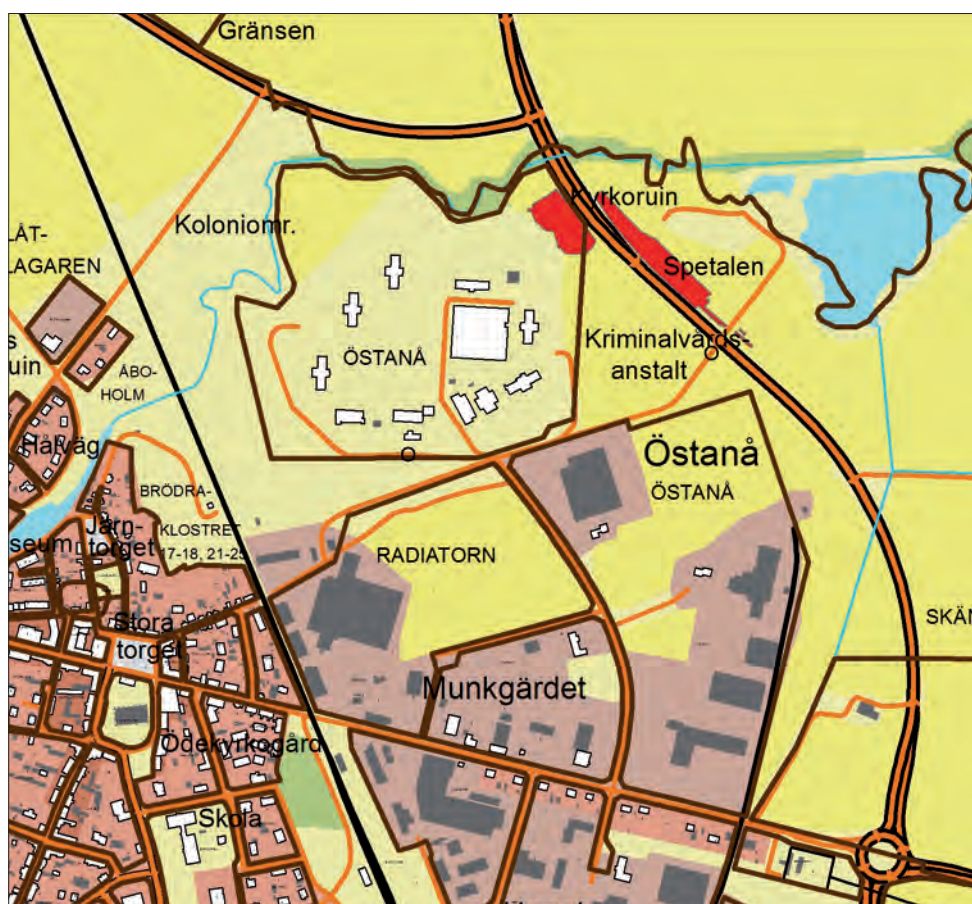
Figur 1. Utdrag ur digitala Terrängkartan. Platsen för de båda undersökningarna (Skånninge 37:1 och Skånninge 52) är markerad med en röd ring. Tätorten i kartans södra del är Mjölby. Skala 1:50 000.

Inledning

Under nio veckor i maj–juli 2010 genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en särskild arkeologisk undersökning av fornlämning Skänninge 37:1, ett gravfält med en huvudsaklig datering till yngre förromersk och äldre romersk järnålder. Undersökningen föranleddes av att Trafikverket planerade en ny- samt ombyggnad av riksväg 32/50 mellan Motala och Mjölby. Inom samma projekt undersökte KM även delar av ett medeltida hospital (Skänninge 52:1) längs samma vägsträcka, men denna undersökning avrapporteras separat (Jonsson 2012). Den arkeologiska undersökningen beställdes och bekostades av Trafikverket, enligt beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län (dnr: 431-31654-09, daterat 2010-04-16). I Länsstyrelsens förfrågningsunderlag inför anbudet, och även i KM:s undersökningsplan, angavs det att de två undersökningarna skulle avrapporteras gemensamt, och att avrapporteringen skulle göras i tre steg genom en teknisk rapport, en vetenskaplig rapport samt en utvärderande slutrapport över projektets genomförande och resultat. Efter samråd med Länsstyrelsen vid rapportarbetets inledning beslöts det dock att undersökningarna skulle avrapporteras separat, och att de tekniska och vetenskapliga rapporterna skulle slås samman i en och samma undersökningsrapport.

Huvudprojektledare för de två undersökningarna var Kristina Jonsson, som även var ansvarig i fält för undersökningen av hospitalet. Anna-Lena Hallgren var biträdande projektledare och ansvarig för undersökningen av gravfältet.

Figur 2. Lägena för undersökningarna markerade med röd färg i den nordöstra delen av kartan. Skänninge hospital ligger öster om den befintliga vägen, där hospitalets kapell fortfarande är synligt som en ruin. Väster om vägen, intill Skänningeanstalten, ligger gravfältet Skänninge 37:1. Utdrag ur digitala Fastighetskartan. Skala: 1:10 000.

Bakgrund

Fornlämningsbild*

Landskapet i västra Östergötland utgörs idag av flack jordbruksmark, men i äldre tider präglades kulturlandskapet av många våtmarker, vattendrag och skogspartier. Bygden har i alla tider sträckt sig ut mot Vättern i väster, som har haft en viktig bygdeförenande och kommunikativ betydelse långt tillbaka i tiden. De arkeologiska lämningarna visar också på likheter med Västergötland, vilka måste bero på många och intensiva kontakter. Västra Östergötland har varit ett centralt område för bosättning under mycket lång tid. Exempelvis har några av de äldsta stenålderslämningarna i landet hittats här; vid Motala ström, Mörby och Högby (Gruber 2005), och även några av de mest exceptionella som Alvastra pålbyggnad och de megalitgravar som en gång var resta i närheten av den (Browall 2003) samt den rituella platsen vid Kanaljorden i Motala (Hallgren 2011a, 2011b). Hällristningar vid Hästholmen och gravhögar vid Tåkern vittnar om att området fortsatte att vara viktigt även under bronsåldern (Kaliff 2000 s. 9). Annars domineras bilden av bronsåldern av den omfattande bosättningen i Pryssgården, och de stora hällristningskomplexen och gravfälten i samma område längre österut i landskapet. Spännande är inte minst gravfälten vid Fiskeby och Klinga, eftersom, de visar på en kontinuitet från bronsålder in i yngre järnålder (Borna-Ahlkvist 2002; Kaliff 2000).

Redan under förromersk järnålder finns tydliga tecken på att samhället i Östergötland börjar bli allt mer socialt stratifierat. Landskapet har till exempel ovanligt många vapengravar (jfr Nicklasson 1997) och i de minst hundra vapengravarna från förromersk och romersk järnålder kan en intressant utveckling skönjas. Medan vapengravarna i det äldsta kronologiska skiktet inte skiljer sig så mycket från de andra gravtyperna annat än genom närvaron av vapen, blir bilden en helt annan under romersk järnålder. Med början i uttryck för fördjupade och intensifierade influenser från tidens centrala områden, inte minst Rom, så börjar ett skikt med mycket exklusiva vapengravar alltmer att utkristalliseras. Detta förlopp kan till exempel skönjas på gravfältet Smörkullen. Under yngre romersk järnålder kan man tala om regelrätta praktgravar, som inte bara innehåller exklusiva vapenutrustningar utan också värdefulla föremål och inte sällan romersk import, till exempel gravar på Grebo kyrkogård, Lilla Harg i Vikingstads socken, Granby i Sankt Pers socken och Östervarv i Vars socken (Kaliff 2009a s. 25ff). Denna utveckling sammanfaller i tid med förändringar i agrarteknik och med omflyttning av bebyggelse, en utveckling som skulle komma att fortsätta in i folkvandringstid (Kaliff 2000 s. 10). Sammantaget tyder dessa förändringar på att det vid denna tid fanns ett stort antal lokala elitära släkter.

I västra Östergötland specifikt så är förhållandena under den äldre järnåldern betydligt sämre kända än i landskapets östra delar. Till exempel finns få gravar kända. Traditionellt har detta förklarats med en hög grad av uppodling, men det skulle också kunna ha andra orsaker till exempel att människor här praktiserat delvis andra begravningstraditioner än i östra Östergötland. Sådana regionala skillnader mellan östra och västra Östergötland antyds också av gravmaterialet (Anglert 2009).

I trakten kring Skänninge finns endast få kända lämningar från den äldre järnåldern. Ann-Lili Nielsen har efter en genomgång av både kända boplatser och gravar framlagt hypotesen att det inte fanns någon permanent bebyggelse på platsen för den senare staden under äldre järnålder. Hon menar att det möjligen kan ha funnits en eller ett fåtal gårdar som var belägna precis intill Skenaån. Än så länge tycks det helt saknas

* Första delen av detta kapitel har tidigare, i samband med anbudsarbetet, sammanställts av Anna Lihammer.

lämningar från folkvandringstid och vendeltid i närheten av det senare stadsområdet. Överhuvudtaget tycks omfattande bebyggelse inte etableras på platsen förrän under den sena vikingatiden (Hedvall 2008 s. 349).

För Östergötland generellt så tycks det ha skett stora förändringar i bebyggelsemönstret under folkvandringstid. Då övergavs de äldre boplatslägena, varav många varit i bruk ända sedan bronsåldern. De nya som etablerades skulle visa sig bli ganska stabila och överensstämmer i stort sett med lägena för de medeltida bytomterna, något som går att se inte minst i hur den yngre järnålderns gravfält förhåller sig rumsligt till de medeltida bytomterna (Ersgård 2002 s. 17; Anglert 2009). Att det skedde en koncentration av bebyggelsen är tydligt i hur mängden boplatser från folkvandringstid och vendeltid är betydligt färre än de från äldre perioder (Anglert 2009).

Den sena vikingatiden blev en turbulent tid i Östergötland, vilket de många runstenarna vittnar om. I synnerhet i västra Östergötland finns ett mycket stort antal runstenar och i studier av dessa har man bland annat kunnat urskilja släkter och relationer mellan människor (jfr Ljung 2009). Det finns stora likheter med de förändringar som skedde i Östergötland vid denna tid och de som ägde rum på Lundaslätten i Skåne och i Uppland. I alla dessa områden praktiserades ett intensivt runstensresande och här anlades även tidiga storkyrkogårdar, där kristna människor från stora områden fick sin sista vila. För Östergötlands del finns sådana storkyrkogårdar i Alvastra och i Linköping (Anglert 2009 s. 227). Bakom detta mönster, liksom bakom Östergötlands många klosteretableringar under 1100-talet, finns den yngre järnålderns mäktiga jordägande lokala eliter. Eliten och deras godsbildningar har belysts både utifrån arkeologiska lämningar och utifrån kulturgeografiska studier (jfr Berg 2003; 2009). Platserna där klostren grundades har till exempel varit viktiga platser även tidigare och bakgrunden måste ha varit klostergrundarnas omfattande jordägande i närområdet (Ersgård 2006b).

Det är ingen tillfällighet att det var i Östergötland som de tidigaste kungasläkterna i det medeltida Sverige utkristalliserades. Detta samband är tydligt i både huvudgårdar, och i de kyrkor och kloster som uppfördes. De många runstenarna i området, vapengravarna och de speciella miljöer, till exempel storgården Borg, som framkommit under senare år, tyder på att detta förhållande går tillbaka till vikingatid eller ännu tidigare. Både för Alvastra kloster och Vreta kloster har flera forskare diskuterat att klostrens bas måste ha varit att instiftarnas släkter hade stora jordegendomar i området sedan långt tidigare (se Lindeblad & Nielsen 1997; Tagesson 1997; Berg 2003; 2009; Regner 2005; Ersgård 2006a; Kaliff 2009b). En del har gått så långt som att tolka Sverkerskapellet i Alvastra som ett monument över slakten och förfäderna (Ersgård 2006b). Områdets centrala betydelse i den tidiga medeltiden understryks också av borgen Näs på Visingsös sydspets, som är den äldsta kungliga riksborgen i landet (Nicklasson 2000).

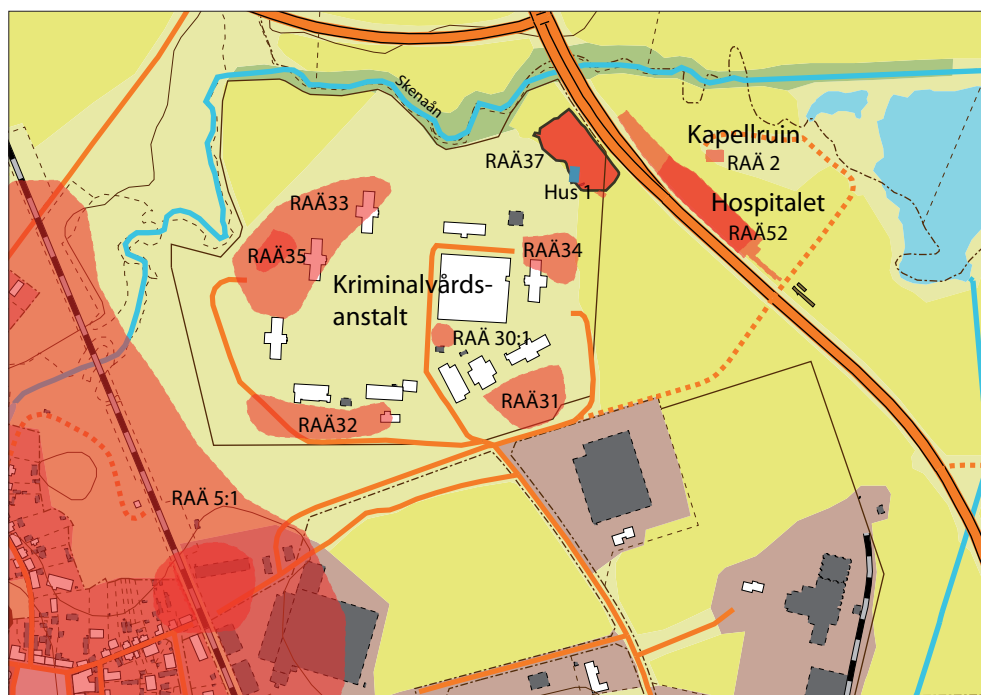
Även för Skänninges del så är det i denna bakgrund som stadens äldsta historia ska sökas. Skänninge ligger mitt i den runstensrikaste delen av Östergötland och området kring staden har flest runstenar och tidigkristna gravmonument i hela Östergötland, flera bara ifrån stadsområdet (Wessén 1970; Hedvall 2008 s. 353). Den sena vikingatiden tycks också vara det första stora etableringsskedet på platsen och kanske fanns det redan då en handels- eller marknadsplats i Skänninge (Nielsen 2002). Arkeologiska undersökningar har också visat att på åsryggen norr om Skenaån, där senare S:t Martins kyrka blev uppförd, låg under sen vikingatid en storgård som kan ha bestått av ett 50 000–60 000 m² stort bebyggelseområde (Hedvall 2008 s. 349ff). Skänninge ligger mycket väl till i kommunikativt hänseende, på en plats där många viktiga vägar strålar samman och där det fanns en övergång över Skenaån. Denna typ av kommunikationsläge tycks vara utmärkande för den tidigaste medeltidens nya centralorter. Redan under 1000- och 1100-talen hade Skänninge blivit en religiös centralort, men stadsprivilegierna skulle dröja tills mitten av 1200-talet (Lindeblad 2008). Det äldsta skriftliga belägget är från år 1178, då staden omnämns i ett skydds brev utfärdat av påven Alexander III (SDHK

242). Det skriftliga källmaterialet som berör Skänninge är mycket omfattande. En hel del av det behandlades av Adolf Schück på 1920-talet (Schück 1929, se även 1970). På 1500-talet drog Gustav Vasa in stadens stadsprivilegier (Hedvall 2008 s. 344).

Tidigare undersökningar i gravfältets direkta närhet

Landsbygden kring Skänninge har berörts både av många mindre arkeologiska undersökningar och av ett antal större linjeprojekt. Nämnas kan till exempel de många undersökningarna inför väg 32 i början av 1990-talet, de nya förundersökningarna inför riksväg 50 samt Slättbygdsprojektet som bland annat berörde staden Skänninge samt en del undersökningar på landsbygden mellan Skänninge och Motala (Kaliff 2009b). Undersökningarna i Skänninge 2002–2006 var tillsammans med de undersökningar som Östergötlands länsmuseum genomförde vid kriminalvårdsanstalten 2002–2004 de första riktigt omfattande undersökningarna som berörde den medeltida staden (Hedvall 2008 s. 341).

Länsmuseets undersökningar vid kriminalvårdsanstalten är på flera sätt intressanta i relation till den nu genomförda undersökningen inom Skänninge 37:1, inte minst på grund av närheten (se figur 3). Vid kriminalvårdsanstalten förefaller i stort sett samtliga kronologiska perioder förutom folkvandringstid och vendeltid finnas representerade, från tidigneolitikum fram till medeltid. Centralt inom anstaltsområdet har ett sotigt lager ¹⁴C-daterats till senneolitikum (FMIS, Skänninge 30:1). Fornlämning Skänninge 31:1, i sydöstra hörnet av anstaltsområdet, utgörs av en boplats med okänd utbredning. Vid undersökningar 2003 och 2004 framkom bl.a. stolphål, gropar, härdar och årderspår. ¹⁴C-dateringar visar på aktiviteter under tidigneolitikum, sen bronsålder och förromersk järnålder. Då det ännu inte föreligger någon rapport från undersökningarna är det än så länge oklart vad de olika dateringarna representerar. Även fornlämning Skänninge 32:1 utgörs av en boplats med okänd utbredning. Här har bl.a. stolphål, störhål, gropar och en brunn undersökts. Brunnen har genom fynd kunnat dateras till vikingatid-tidig medeltid. En av de undersökta groparna har ¹⁴C-daterats till mellersta bronsålder

Figur 3. Fornlämningssmiljön närmast det nu undersökta gravfältet Skänninge 37:1. Fornlämningarna vid kriminalvårdsanstalten undersöktes av Östergötlands läns museum mellan 2002–2004. Placeringen av det senvikingatida-tidigmedeltida hus (Hus 1) som undersöktes inom Skänninge 37 har markerats med en blå polygon. Skala 1:8 000.

(FMIS). I anstaltsområdet nordvästra del har lämningar från en vikingatida gård (FMIS, Skänninge 33:1, Feldt 2012 s. 20f) med omfattande bronsgjuteriverksamhet (Skänninge 35:1) undersökts. Boplatsen är, åtminstone till del, samtida med det senvikingatida hus som KM nu undersökt inom Skänninge 37 (Hus 1, figur 3). Avståndet mellan de två lämningarna är cirka 200 meter. Fornlämning Skänninge 34:1, som ligger närmast det nu undersökta gravfältet, utgörs även den av en boplats med okänd utbredning. Det föreligger en ¹⁴C-datering till senneolitikum av ett sotigt, fyndtomt lager från förundersökningen. Här undersöktes även ett flertal störhål inom ett begränsat område som tolkats som en humlegård (FMIS).

Även resultaten från KM:s undersökning vid hospitalet (figur 3) är till hjälp för att belysa förekomsten av de vikingatida och medeltida lämningar som framkom inom gravfältet. Hospitalet är känt från skriftliga källor från 1200-talet och framåt, och ruinen efter dess kapell är fortfarande synlig på platsen. KM:s undersökning har visat att institutionen troligtvis anlades någon gång under 1100-talets sista årtionden, och att den lokaliserades till en redan befintlig gård som möjligen hade anor ned i vikingatid (Jonsson 2012 s. 5). Fler vikingatida lämningar finns vid kapellruinen. Här står en runsten och ett mindre runstensfragment uppställda. Ytterligare en runsten ligger som trappsten till kyrkan (FMIS). Enligt äldre uppgifter ska den stora stenen tidigare ha varit inmurad i kapellets vägg, men delar av den fördes vid slutet av 1700-talet till Snyttlinge gård där de lades i bron till logen. I samband med restaureringen av kapellruinen återfördes de, och sattes samman med hjälp av en teckning från 1670. Det mindre runstensfragmentet påträffades vid undersökningen av murarna. Den stora stenen är från 1000-talet och har följande inskrift: ”Bolde och Ulv reste dessa stenar efter Trond och Farulf, sina bröder”. Den mindre stenen innehåller tre svårtydda runor (Cnattingius 1929 s. 146).

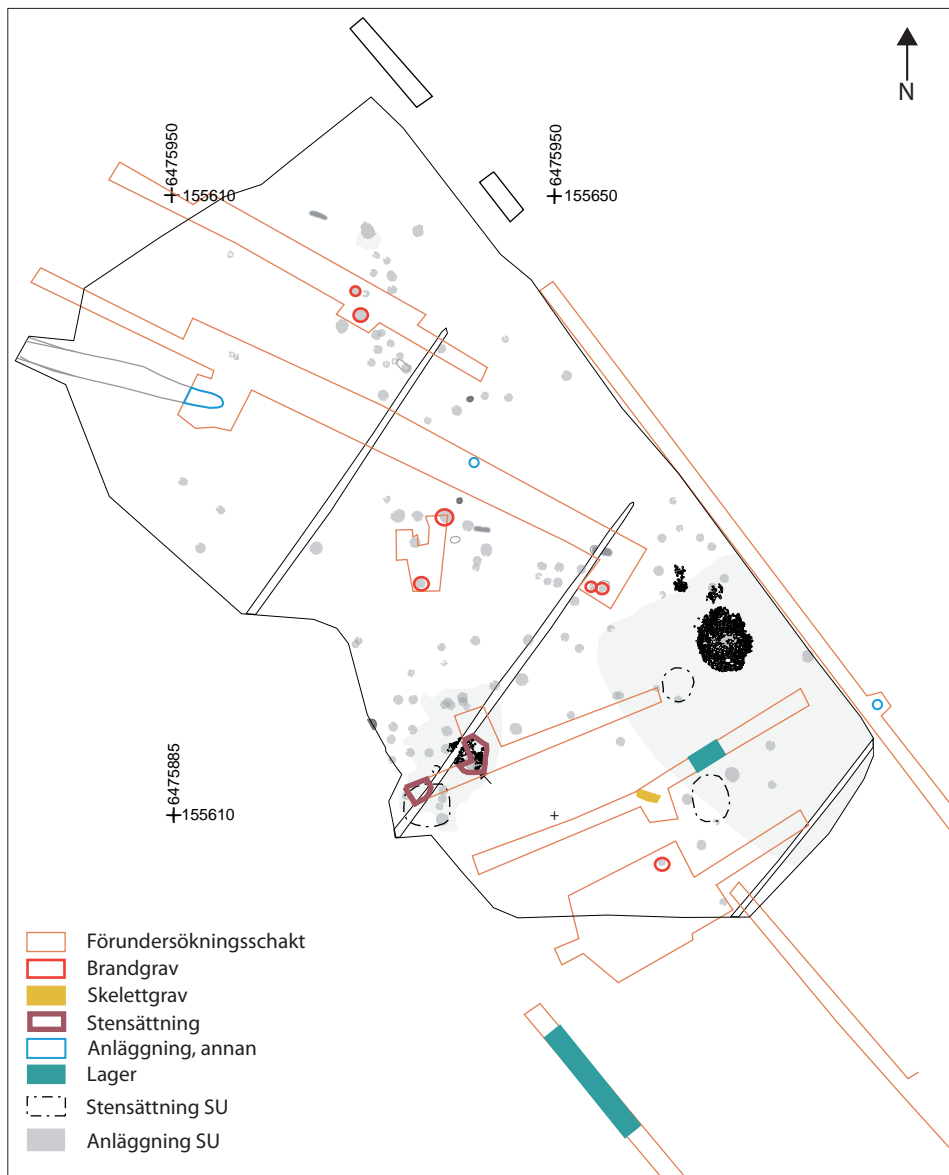
Tidigare undersökningar av gravfältet

Gravfältet Skänninge 37:1 påträffades vid en utredningsschaktning 1997 inför omläggningen av det nya dubbelspåret (som senare fick en annan sträckning) mellan Mjölby och Skänninge (Stålbom & Nielsen 1997). Sammanlagt framkom 15 gravar i form av 10 omarkerade brandgravar, 5 stensättningar samt en stenram som tolkades som en möjlig skelettgrav. Två av de omarkerade brandgravarna undersöktes, en bara till del. En av de undersökta gravarna ¹⁴C-daterades till 180–10 f.Kr. Av de 10 omarkerade brandgravarna tolkades 7 som möjliga urnegropar. Övriga tre beskrevs som något större gropar med enstaka sten och brända ben i ytan. Söder om gravarna påträffades ett äldre odlingslager som ¹⁴C-daterades till vikingatid–tidig medeltid (Stålbom & Nielsen 1997 s. 12). Detta återfanns inte vid förundersökningen utan var då helt bortodlat (Björkhager 2009 s. 10).

I den hårt plöjda marken var det svårt att avgöra om de omarkerade gravarna ursprungligen hade haft överbyggnader. Flera av de gravar som dokumenterades vid utredningen uppvisade kraftiga skador efter plöjning. Konsekvenserna av att marken plöjts under senare tid visade sig ännu tydligare vid den förundersökning som ägde rum 2009 (Björkhager 2009). Flera av de gravar som dokumenterats vid utredningen, bland annat den stenram som tolkats som en möjlig skelettgrav, kunde inte återfinnas vid förundersökningen. Vid förundersökningen påträffades nio gravar, varav sju utgjordes av omarkerade brandgravar och två av stensättningar (figur 4). Inga av dessa gravar undersöktes vid förundersökningen.

De nio gravar som framkom vid förundersökningen uppträdde, med undantag för en ensamliggande grav i söder, genomgående i par. Detta gällde även de två stensättningar som framkom. Avståndet mellan paren uppgick till omkring 15–20 meter.

I den södra delen av gravfältet framkom en omarkerad skelettgrav, belägen i en grund nedgrävning, endast 0,3 meter under markytan. I nedgrävningen påträffades trärester

Figur 4. Resultaten från förundersökningen (Björkhager 2009) med förundersökningsschakt och framkomna anläggningar inlagda på schaktplan från slutundersökningen. Skala 1:800.

som tolkades som rester av en kista. Graven undersöktes och en ^{14}C -analys gav en datering till 900–1160 e.Kr./985–1040 e.Kr. (kal. 2 respektive 1 sigma), övergången mellan vikingatid och tidig medeltid. Den gravlagde, en man mellan 35 och 39 år gammal, uppvisade ett flertal huggskador på ben och armar (Björkhager 2009 s. 13). Samtliga skador är enligt den osteologiska analysrapporten tillfogade med ett vapen, t.ex. ett svärd eller en yxa, med mycket skarp egg. Utifrån gravens datering föreslås en eneggad huggkniv av saxtyp (Björkhager 2009 s. 13).

I samband med förundersökningen genomfördes även en prospekteringsundersökning av Riksantikvarieämbetet (Trinks *et al.* 2009). Undersökningen gjordes med hjälp av georadar och magnetometer. Resultaten av den prospekteringsundersökningen medförde inte att några otvetydiga arkeologiska lämningar kunde identifieras och tolkas.

Den arkeologiska undersökningen

Syfte och frågeställningar

Länsstyrelsen hade inför slutundersökningen föreslagit ett antal frågeställningar. Man ville veta om undersökningen kunde ge svar på frågor kring:

- *De förhistoriska lämningarnas datering, karaktär och funktion.*
- *Gravfältets karaktär och dess användning i tid.*
- *Gravarnas konstruktion samt datering.*
- *Utreda om det finns fler vikingatida skelettbegravningar i området.*
- *Övriga eventuella fornlämningars karaktär, utbredning, användning samt datering.*

Med utgångspunkt i dessa önskemål och förundersökningens resultat formulerade KM nedanstående mer specifika frågeställningar. Generellt, vid sidan av dessa specifika frågeställningarna, hade vi som ambition att utreda samtliga anläggningars/kontexters utbredning, karaktär, funktion och datering i bästa möjliga mån.

Gravfältets kronologiska utveckling

Tidigare undersökningar av gravfältet har gett dateringar till yngre förromersk järnålder. Är detta representativt för hela gravfältet eller har det en större kronologisk spännvidd?

Det förekommer mycket stora gravfält med lång kontinuitet, ibland in i yngre järnålder. Det är emellertid inte heller ovanligt att gravfälten upphör i skiftet mellan äldre och yngre romersk järnålder. Är det senare fallet när det gäller Skänninge 37:1 eller finns det gravar från yngre tidsperioder, bortsett från den senovikingatida skelettgraven, representerade bland de gravar som berörs av förestående undersökning?

Skelettgraven som daterats till övergången mellan vikingatid/medeltid ger intryck av att utgöra en solitär. Möjligheten finns naturligtvis att det kan finnas fler vikingatida gravar på platsen och att vi här har ett exempel på återbruk av äldre gravfält.

Hur är gravarna uppbyggda och vilka typer av inre och yttre gravskick finns representerade?

Utifrån undersökningar av liknande gravfält är ett relativt varierat gravskick att vänta. Bland de gravar som påträffades vid utredning och förundersökning finns både gravar med gravöverbyggnader i form av stensättningar och ev. klumpstenar och sådana som saknar överbyggnad. Majoriteten av gravarna utgörs av omarkerade flatmarksgravar. Är detta ett resultat av att överbyggnader plöjts bort?

Vi kan sannolikt förvänta oss ett varierat inre gravskick med t.ex. brandgropar, urnebrandgropar, urnegropar och brandlager. Kan skillnader i kronologi eller religiösa föreställningar antas vara orsak till variationen i gravskick anläggningar emellan? Om inte, kan istället kön, ålder eller andra sociala faktorer vara orsaken? Förmodligen bör man tänka sig ett mellanting där viss variation är kronologiskt betingad, medan annan ska sökas i interna sociala och religiösa förhållanden. Här krävs en detaljerad analys av gravmaterialet som omfattar såväl osteologiska bedömningar som en ingående detaljanalys av enskilda gravars inre och yttre utformning.

Gravfältets rumsliga och kronologiska struktur

I resultaten från utredning och framförallt förundersökningen finns en antydning till att gravarna är samlade i grupper som åtskiljs av relativt stora, gravfria ytor. Att gravar ligger samlade i grupper har uppmärksammats på flera samtida östgötska gravfält, bland annat RAÄ 86 vid Stora Sjögestad i Vreta klostrets socken (Fernholm 1983).

Vad representerar de olika grupperna? Är det familjer, gårdar eller andra former av gemenskaper vi ser? Kan det vara så att individens kön, ålder eller annan typ av social status spelat någon roll för var på gravfältet denne gravlagts?

Kan man urskilja skillnader i fyndsammansättning, gravöverbyggnad eller hanteringen av den avlidnes kvarlevor grupperna emellan och vad beror detta i så fall på? Kan skillnaderna vara av kronologisk art eller var gravgrupperna i bruk samtidigt? Ger de uttryck för olika sociala identiteter och vad baserades i så fall dessa identiteter på?

Kan skillnader i social status urskiljas mellan de olika individer/grupper av individer som gravlagts på gravfältet?

Medan gravar från äldre förromersk järnålder som tidigare nämnts sällan innehåller några föremål utöver keramik och dräktdetaljer, så börjar olika typer av redskap att uppträda under yngre förromersk järnålder. Det tycks som om att olika typer av hantverk och olika steg i produktionsprocessen har varit viktiga att lyfta fram och knyta till olika individer/grupper av individer. Varför blev det under denna tid viktigt att synliggöra hantverk och produktion i gravsammanhang? Vilka typer av aktiviteter lyftes fram i gravsammanhang och varför?

Övriga lämningar

Det är av stort intresse om man påträffar och får möjlighet att undersöka järnålderslämningar med relationer till medeltida lämningar. Inom Skänninge 37:1 påträffades även eventuella boplatslämningar, liksom det också har gjorts på andra sidan RV 32/50 inom hospitalsområdet (fornlämning Skänninge 52). Med hjälp av rumsliga och stratigrafiska analyser av dessa kan man få möjlighet att belysa den föränderliga tiden i övergången mellan förhistorisk tid och medeltid.

Undersökningsområdet

Gravfältet låg i Skänninges nordöstra utkant, inklämt mellan riksväg 32 i öster och kriminalvårdsanstalten i väster (figur 1–3). Hela undersökningsområdet var beläget i åkermark där undergrunden utgjordes av fin sand med mindre insprängda partier av lera. Undersökningsområdet var beläget mellan cirka 87,70 och 89,90 meter över havet, där de lägsta partierna återfanns i slutningen ner mot Skenaån i norr. Storleken på undersökningsområdet uppgick till 3 750 m², varav ca 1 250 m² låg utanför det egentliga vägområdet. Den sistnämnda delen ingick i det område som skulle slutundersökas för att inga rester av gravfältet skulle kvarligga efter undersökningen. Beslutet att undersöka hela gravfältet togs av Länsstyrelsen då det visat sig att skadorna från jordbruksarbetet är mycket omfattande i området. Den största utbredningen av ytan är ca 94×47 meter (NV-SO).

Vid förundersökningen kunde gravfältet avgränsas mot samtliga väderstreck förutom mot väster. Här gränsar gravfältet mot Kriminalvårdsanstalten. Vid förundersökningen visade det sig att ca 200 m² av gravfältet har exploaterats i samband med att ett nytt staket uppförts runt anstaltsområdet.

Figur 5. Det avbanade undersökningsområdet beläget mellan riksväg 50 i öster och kriminalvårdsanstalten i väster. Till höger i schaktet anses den större stensättningen A842. Vid träden i bakre delen av bilden löper Skenaån. Fotograferat från sydöst av Peter Rydberg.

Genomförande och metod

Inledningsvis avbanades hela undersökningsområdet med grävmaskin. Totalt öppnades 3 750 m². Parallellt med maskinavbaningen avsöktes området med metalldetektor. Detta gjordes i två omgångar. Efter att den övre delen av matjordslagret söktes igenom banades denna del bort (ca 0,15 m) varefter den nedre delen av lagret avsöktes. Då det visade sig att karteringen av den övre delen av matjordslagret inte gav något resultat prioriterades vidare kartering av delar av ytan bort. Matjordslagret schaktades efter avslutad kartering bort ner till anläggningsförande nivå eller där inga anläggningar framkom ner till orörd undergrund.

Vid avbaningen påträffades i några fall rester av sönderplöjda stensättningar i matjordslagret (se figur 16). Utbredningen av dessa mättes in med totalstation. Stenansamlingarna fotodokumenterades, beskrevs och schaktades därefter bort med hjälp av maskin. De stensättningar som åtminstone delvis klarat sig undan plogen rensades fram i plan och dokumenterades. Samtliga gravar undersöktes kontextuellt och i sin helhet. Gravgömmorna i brandgravarna torrsållades vid behov. Oftast var gravgömmorna dock så väl samlade och fria från jord att detta inte behövdes. I några av brandgravarna fanns relativt intakta keramikkrärl. Dessa togs in som preparat genom att krükorna lindades in med plastfilm varefter de gipsades. För att kunna förflytta kärnen tömdes de på brända ben och eventuella fynd på plats i fält.

Boplatsanläggningar i form av t.ex. stolphål och härdar undersöktes vanligen till hälften. Den hälväg som framkom togs fram i plan och mättes in med totalstation. Ett schakt

Figur 6

Figur 7

Figur 8

Figur 9

Figur 6–9. Arbetsbilder. I figur 6 tas en av gravurnorna in som preparat. Ellinor Larsson gipsar ett keramikkärl. I samband med avbaningen avsåktes ytan med metalldetektor. I figur 7 syns Arvo Pajusi vid detektorn. Anna-Lena Hallgren tittar på. I figur 8 undersöks brandgravarna i norra delen av undersökningsområdet. Från vänster Peter Rydberg, Mattias Landelius, Ellinor Larsson och Arvo Pajusi. I figur 9, Ellinor Larsson vid skelettgraven A810.

togs upp genom hålvägen med hjälp av maskin varpå schaktväggen rensades upp och dokumenterades genom en sektionssritning och fotografering. De lager som framkom togs fram i plan och mättes in med totalstation. Det större lager (A4155) som framkom i sydöstra delen av undersökningsområdet grävdes bort med maskin för att se om det fanns anläggningar under. Lagret beskrevs och en sektion dokumenterades i den östra schaktväggen. Kulturlagret (A4036) i den sydvästra delen av undersökningsområdet rensades bort för hand i samband med undersökningen.

Dokumentation

Undersökningsområdet, anläggningar, lager, konstruktionsdetaljer, fynd, sektioner samt störningar (t.ex. sentida diken) mättes in med totalstation varefter mätningarna överfördes till Intrasis. Anläggningar, fynd och prover registrerades efter fältarbetet i Intrasis för vidare bearbetning i GIS-miljö. Ambitionen var från början att en större del av registreringen skulle utföras under fältarbetsfasen.

Brandgravarna plandokumenterades genom totalstationsinmätningar samt handritade planer i skala 1:20. Minst en sektion upprättades genom varje brandgrav. Sektionerna dokumenterades genom en ritning i skala 1:20 samt digitalfotografering. Yttre- och inre konstruktionsdetaljer samt fynd mättes in och markerades på planerna. Även skelettgravarna dokumenterades i plan genom handritade planer i skala 1:20 samt fotografering. Skeletten beskrevs och togs upp ur gravarna med hjälp av en osteolog. Övriga anläggningar mättes in i plan och dokumenterades i profil genom en sektionssritning.

Analys och provtagning

Vid undersökningen insamlades träkolsprov från de anläggningar och lager där det fanns att tillgå. Träkol insamlades från ett urval av brandgravarna som ett komplement till ^{14}C -analyser av brända ben. Innan träkolsproverna skickades för ^{14}C -analys genomfördes en vedartsanalys i syfte att bestämma provens egenålder och på så vis erhålla så noggranna dateringar som möjligt. Vedartsanalysen utfördes av Erik Danielsson, Vedlab (Danielsson 2010, bilaga 4).

För ^{14}C -analyser av gravarna användes i första hand brända eller obrända ben. ^{14}C -analyserna har utförts av Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet (Possnert och Sundström 2012, bilaga 5). Den osteologiska analysen har gjorts av Ylva Telldahl, Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet (Telldahl 2012, bilaga 7).

Fynd

Samtliga fynd, undantaget de med tydligt recent karaktär samt obrända djurben utan koppling till någon kontext, tillvaratogs vid undersökningen. De metallfynd som påträffades vid detektoravsökningen utgjordes nästan uteslutande av spikar, hästskosömmar och oidentifierbara järnfragment. Dessa har inte registrerats i Intrasis utan förekomsten har bara noterats och en enklare beskrivning och fotodokumentation av dem har gjorts. Lösfynd mättes in med totalstation och fynd som påträffades i anläggningar och lager har relaterats till sin kontext. En basregistrering av fyndmaterialet har gjorts i Intrasis. Vid registreringen av den flinta och kvarts som påträffades har Fredrik Hallgren varit behjälplig.

Metallföremålen från undersökningen har konserverats av Acta KonserveringsCentrum AB (bilaga 6).

Publik verksamhet

Den arkeologiska undersökningen visades för allmänheten vid fyra tillfällen, varav två av visningarna var på dagtid och två på kvällstid. Vid visningarna presenterades resultaten både från gravfältet och den arkeologiska undersökningen av hospitalet som pågick samtidigt. Visningarna var mycket välbesökta. Resultaten från undersökningen presenterades även på KM:s hemsida (www.kmmd.se).

Figur 10. Samling vid graven. En av de fyra visningar som hölls för allmänheten. Här berättar arkeologen Arvo Pajusi om undersökningen av stensättningen A842.

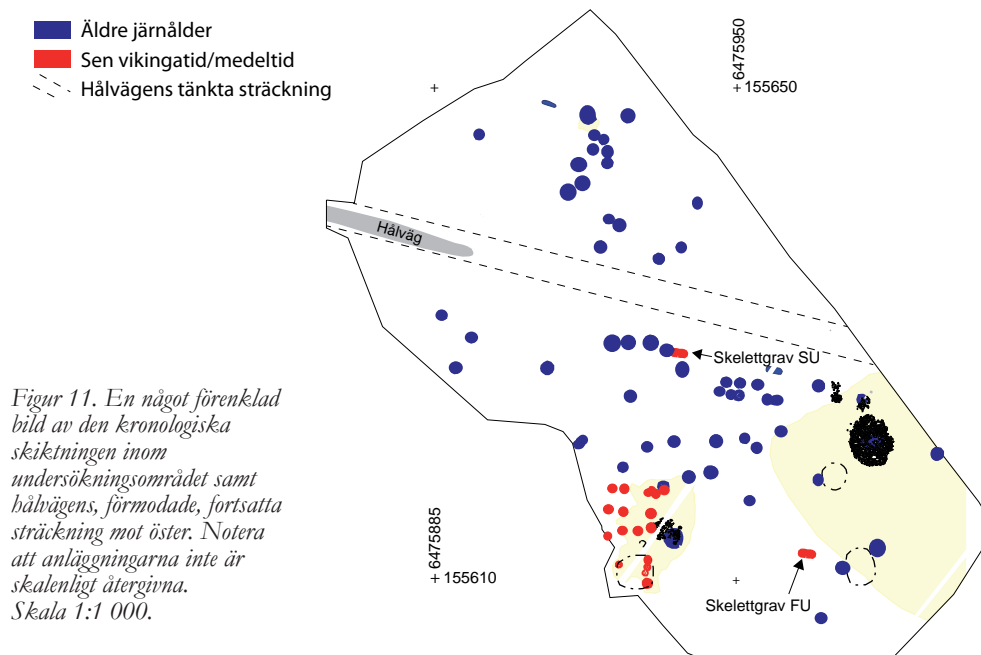

Undersökningsresultat

Sammanlagt registrerades 189 arkeologiska objekt (anläggningar) vid undersökningen. 41 av dessa utgick efter utgrävning då de visade sig vara naturliga färgningar. Majoriteten av de framkomna anläggningarna kan knytas till det äldre järnåldersgravfältet. Det finns dock inslag av lämningar som istället dateras till sen vikingatid och medeltid (se figur 11). Det rör sig om två skelettgravar (varav en från förundersökningen), ett treskeppigt hus, enstaka lösfynd samt en halvög. Det sätt på vilket brandgravarna förhåller sig till halvögens sträckning tyder dock på att vägen tas i bruk redan under äldre järnålder. Det finns även ett svagt neolitiskt brus från undersökningen som representeras av ett tiotal fragment slagen flinta och kvarts.

Hela undersökningsområdet låg i plöjd åkermark vilket naturligtvis påverkat anläggningarnas bevarandegrad. Vid den förundersökning som genomfördes 2009 konstaterades att flera av de gravar som påvisats vid utredningen 1997 inte gick att återfinna på grund av bortodling (Björkhager 2009 s. 16). Dessutom var flera av de anläggningar som framkom vid förundersökningen tydligt skadade av plogen. Förväntningarna inför slutundersökningen var därför att majoriteten av gravarna skulle vara kraftigt skadade. Det visade sig dock att fler av dem generellt var bättre bevarade än förväntat, även om endast botten återstod av många andra. Trots de tydligt sönderplöjda gravarna påträffades förvånansvärt få lösfynd. Bortsett från enstaka keramikfragment och fyndet av en lansspets påträffades inga föremål från gravar som lösfynd, trots att stora delar av ytan avsåktes med metalldetektor och handrensades.

Nedan följer en redogörelse för de lämningar som påträffades vid undersökningen. Redogörelsen har delats i två delar utifrån de skilda kronologiska faser som finns representerade. Under rubriken *Det äldre järnåldersgravfältet* beskrivs de olika gravformer och gravskick som dokumenterats på gravfältet samt andra samtida anläggningskategorier. Därefter följer en genomgång av framkomna fynd och ¹⁴C-dateringar. På samma sätt beskrivs sedan de vikingatida/medeltida lämningarna under rubriken *Yngre lämningar*. Det neolitiska stenmaterialet från undersökningen presenteras tillsammans med fynden från de äldre järnåldersgravarna då de nästan uteslutande påträffades i dessa kontexter. För närmare beskrivning av enskilda anläggningar och fynd hänvisas till bilaga 1–3.

Det äldre järnåldersgravfältet

Från det äldre järnåldersgravfältet undersöktes sammanlagt 56 (eller 58) brandgravar, två skelettgravar, fem stensättningar samt fyra stenansamlingar vilka sannolikt utgör rester av sönderplöjda stensättningar. Utöver dessa anläggningar, som har en direkt koppling till gravläggningar, återfanns bland annat spridda härdar, stolphål och pinnhål. Bortsett från stolphålen i Hus 1, som daterats till sen vikingatid–tidig medeltid, föreligger inga dateringar av dessa boplatstliknande anläggningar. Det kan därför inte uteslutas att några av dem är yngre, eller möjligen äldre, än gravfältet.

Från Skenaån i nordväst löper en halvög diagonalt i nordväst-sydostlig riktning över gravfältet. Trots att en ¹⁴C-datering av träkol från fyllningen i halvögen gav en medeltida datering förefaller det sannolikt att halvögen har sitt ursprung i förromersk järnålder. Detta antagande bygger delvis på det sätt på vilket gravarna förhåller sig till vägens, till viss del förmodade, sträckning (figur 11). Det finns dessutom tydliga mönster i hur olika gravformer och gravskick samlar sig på olika sidor av vägen (se figur 13 och 21).

Brandgravarna

Brandgravarna återfanns spridda över stora delar av undersökningsområdet och var belägna mellan 88,57 och 89,36 meter över havet. Gravfältets avgränsning har kunnat fastställas i samtliga riktningar bortsett från mot väster, in på det inhägnade området för Skänningeanstalten. Här vidtar anstaltens inhägnad dikt an till undersökningsområdet varför vidare schaktning mot väster inte var möjlig (se figur 5). Vid förundersökningen uppdagades för övrigt att cirka 200 m² av gravfältet schaktats bort i samband med att ett nytt staket uppfördes runt anstalten (Björkhager 2009 s. 16).

Brandgravarna på gravfältet uppvisar en viss variation både vad gäller gravformer och inre gravskick. Intressant att notera är den horisontella stratigrafi som kan utläsas i materialet, där olika typer av gravformer och gravskick mer eller mindre tydligt koncentrerar sig till olika delar av gravfältet. Utifrån de dateringar som föreligger verkar denna horisontella stratigrafi inte ha någon kronologisk förklaring (se vidare nedan).

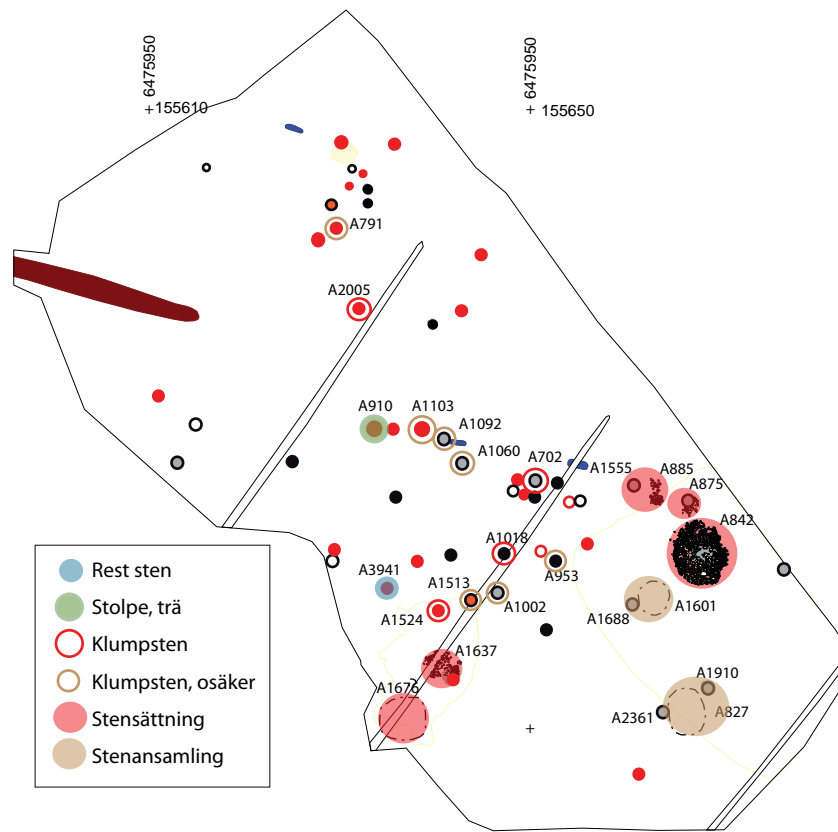
Överbyggnader

Som ett resultat av att området under en lång tid legat under plojen avtecknade sig inga av gravarna ovan markytan. Vid undersökningen kunde dock fyra olika former av gravöverbyggnader identifieras, vid sidan av de förmodat omarkerade flatmarksgravarna. Dessa utgjordes av stensättningar samt gravmarkeringar i form av nu borttagna klumpstenar eller i ett fall en rest sten. En av gravarna har sannolikt markerats med stolpe av trä. En klar majoritet av de gravar i vilka spår av överbyggnader kunde urskiljas var belägna söder om halvögens utsträckning (figur 13).

Stensättningar

Vid avbaningen framträdde ett flertal stenpackningar i den södra delen av undersökningsområdet. Två av dem (A842 och A1637) utgjordes av tydliga, relativt välbevarade stensättningar som kan kopplas till underliggande begravingar.

A842, belägen i sydöstra delen av undersökningsområdet, var gravfältets största stensättning med en diameter på omkring 6,8 meter. Anläggningens västra del var välbevarad medan den östra var flikig och sannolikt skadad av plojen. I stenpackningen

Figur 13. Identifierade överbyggnader från undersökningen. För de olika inre granskickarna se figur 21. Skala 1:800.

framkom spridda keramikfragment (F187–193), obrända djurben (F81 och F82) och slagen flinta och kvarts (F154 och F156). Under den centrala delen av stensättningen fanns ett 2,55×2,34 meter stort och upp till 0,28 meter tjockt brandlager (A3965). I detta återfanns endast enstaka små fragment av brända ben (F78 och F79). Utifrån det fragmenterade benmaterialet har ingen osteologisk bedömning av den gravlagdas ålder eller kön kunnat göras. Centralt i brandlaget påträffades en skära (F90) samt del av en nål (F100). Träkol från brandlagret i stensättningen har ¹⁴C-daterats till 60–230 e.Kr (kal. 2 sigma). Stensättningen är således en av gravfältets yngre gravar, en av få som har daterats till senare delen av äldre romersk järnålder, period IV:2.

Figur 14. Stensättningen A842 framrensad. Bakom A842 syns resterna av de betydligt mer skadade stensättningarna A885 och A875. Fotograferad från sydost av Arvo Pajusi.

Figur 15. Stensättningen A1637. Under de dagar då stensättningarna rensades fram och dokumenterades blåste det mycket vilket fick anläggningarna att på bara några minuter bli helt översandade. Fotograferat från söder av Anna-Lena Hallgren.

Den andra av de två mer välbevarade stensättningarna, A1637, framkom redan vid förundersökningen (Björkhager 2009, FU698). Den här stensättningen var mindre, cirka 4,4×3,2 meter stor, och uppvisade mer omfattande skador än ovan beskrivna A842. Stensättningen hade dels skadats i samband med plöjning, dels av ett sentida dräneringsdike som anlagts genom den norra delen av stenpackningen. I diket, där det skar stensättningen, påträffades ett fragment av ett bronsbleck (F133) och en ljus blå-grön, segmenterad glaspärkla (F134). Pärlan, och möjligen även bronsblecket, är av senare datering och ska sannolikt sättas i samband med det senvikingatida hus som ligger i direkt anslutning till stensättningen.

Liksom i A842 utgjordes det inre gravkicket av ett brandlager (A3147). I lagret återfanns förutom brända ben även två nålar av järn (F101, F110). Dessutom tillvartogs en syl/pryl från brandlagret vid förundersökningen (Björkhager 2009 s. 14). Under den södra delen av brandlagret fanns en urnebrandgrop (A3243) under en locksten. I den benfyllda keramikurnan återfanns en skära (F92) och en nit (F108, möjligen från skäran). Den osteologiska analysen har bedömt benen både från lagret och urnan vara från en äldre individ (Telldahl 2012). Huruvida benen kommer från en och samma individ har inte kunnat avgöras även om det förefaller sannolikt att det rör sig om en och samma begravning. Det går dock inte att utesluta att brandlagret och stensättningen anläggs på en redan befintlig urnebrandgrop. Ett bränt ben från urnan har ¹⁴C-daterats till 40 f.Kr.–130 e.Kr. (kal. 2 sigma), alltså från övergången mellan förromersk och romersk järnålder.

Ytterligare fem rester av stensättningar återfanns i den södra delen av gravfältet. Dessa var betydligt mer skadade än ovan två beskrivna. Av två av dem, A827 och A1601, återstod mer eller mindre endast ansamlingar av sten i matjorden. Med tanke på att området var helt stenfritt i övrigt är dock tolkningen av de två stenansamlingarna som sönderplöjda stensättningar den enda tänkbara. A827 framträdde vid avbaningen som en 4,8×3,8 meter stor ansamling av 0,05–0,2 meter stora stenar i matjorden (figur 16). Stenansamlingen var väl avgränsad i plan. Inga av stenarna föreföll dock ligga kvar i ursprungligt läge utan hela packningen var upplöjd. Stenarna verkar dock mest ha rört sig uppåt i matjorden då inga stenar återfanns utanför anläggningens avgränsning. I direkt anslutning till koncentrationen av de upplöjda stenarna fanns två brandgropar, A1910 och A2361. I anslutning till A1910 fanns spridda stenar och tydliga märken efter stenlyft vilket tyder på att denna ursprungligen kan ha varit placerad under stensättningen. I båda brandgroparna påvisades vuxna individer vid den osteologiska analysen. Bränt ben från brandgropen A1910 har ¹⁴C-daterats till 60 f.Kr.–80 e.Kr. (kal. 2 sigma). Sannolikt har åtminstone A1910 ursprungligen haft en överbyggnad i form av en stensättning, eventuellt har även A2361 täckts av samma stensättning.

Figur 16. Vid avbaningen påträffades rester av två kraftigt sönderplöjdastensättningar, A827 och A1601. Av dessa återstod endast ansamlingar av sten i matjorden. Här har resterna av A827 precis tagits fram med hjälp av grävmaskinen. I stort sett all sten från anläggningen låg i matjordslagret. Fotograferat från nordost av Anna-Lena Hallgren.

Även av A1601 återstod endast en väl avgränsad ansamling av sten i matjorden. Stenen återfanns inom ett 3,5×3,3 meter stort område. Strax väster om stenansamlingen låg en brandgrop (A1688) vilken sannolikt kan kopplas ihop med de kraftigt skadade resterna avstensättningen. Det föreligger ingen närmare datering av brandgropen och någon ålders- eller könsbedömning av det osteologiska materialet var inte möjlig.

Norr om den storastensättningen A842 fanns rester av ytterligare två mindrestensättningar, A875 och A885. A875 låg endast en knapp meter norr om A842. Av stenpackningen återstod här endast fragmentariska rester så dess ursprungliga form och storlek gick inte att fastställa vid undersökningen. Stenmaterialet i den återstående packningen var blandat med sten i varierande storlek, från 0,05 till 0,26 meter. Stenmaterialet utgjordes av både rundade och mer kantiga stenar. Bland stenarna återfanns två flintavslag (F155, 156) och obrända djurben (F77). I direkt anslutning till stenpackningen återfanns rester av en brandgrop (A4019) vilken även denna var sönderplöjd. Den osteologiska analysen visade att den gravlagda var ett barn, sannolikt under fyra år (Telledahl 2012). Det föreligger ingen närmare datering av graven.

Nordväst om A875 låg stenpackningen A885. Även av denna återstod endast fragmentariska delar så dess ursprungliga form och storlek gick inte att fastställa vid undersökningen. Möjligen utgör packningen sydöstra delen av en störrestensättnings ursprungliga begränsning. Stenmaterialet i den återstående packningen var blandat med sten i varierande storlek, från 0,08 till 0,26 meter stora. Stenmaterialet utgjordes av både rundade och mer kantiga stenar. Bland stenarna i packningen påträffades ett flintavslag (F157). En knapp meter väster om den kvarvarande stenpackningen återfanns resterna av en brandgrop, A1555. Det föreligger ingen datering eller osteologisk bedömning från brandgropen.

Den sista av stensättningarna, A1676, utgörs av en något oregelbundet rundad, ställvis kraftigt skadad stenpackning. Denna, liksom intilliggande A1637, togs delvis fram vid förundersökningen. Stenpackningen återfanns ställvis inom ett 4,8×5,5 m stort område. Packningen var en- och tvåskiktad och bestod av 0,1–0,3 meter stora stenar, till största del rundade. Bortsett från att stensättningen skadats av plogen var den dels genomgrävd av ett sentida dräneringsdike, dels störd av det yngre Hus 1 vars södra del placerats över stensättningen. Flera av husets stolphål var nedgrävda i den äldre stenpackningen. Ingen gravgömma återfanns i anslutning till den skadade stensättningen vilket med tanke på dess skadestatus inte förefaller speciellt konstigt.

Klumpstenar

Många av de brandgravar som efter avbanningen föreföll omarkerade uppvisade vid undersökningen spår efter borttagna stenar. Dessa spår var många gånger relativt vaga och tolkningen av dem är i vissa fall osäker (figur 13). I flera av de sektioner som upprättades genom anläggningarna syntes en avvikande fyllning, ofta centralt belägen, i de övre delarna av anläggningarna. Dessa har tolkats som märken efter borttagna stenar, som indikerar att anläggningarna har varit markerade med klumpstenar. I några fall återstod endast en matjordsfylld ficka centralt i anläggningarna medan andra utgjordes av tydliga, väldefinierade märken efter borttagna stenar (figur 17–19). Att stenlyften tolkats som spår efter borttagna klumpstenar och inte efter resta stenar beror främst på att stenlyften förefaller något för grunda och oftast saknar stenskoningar. Inga av de borttagna stenarna fanns kvar inom undersökningsområdet. Dessa har antagligen forslats bort från platsen i samband med att åkern röjts på sten.

Antalet gravar som uppvisade spår efter borttagna klumpstenar uppgår till 12 stycken, vilket motsvarar drygt 20 % av de undersökta brandgravarna. Samtliga utom två är

Figur 17–19. Exempel på brandgravar som ursprungligen varit markerade med klumpstenar. I den övre delen av anläggningarna fanns mer eller mindre tydliga avtryck efter borttagna stenar, s.k. stenlyft. Figur 17–A2005, figur 18–A1018 och figur 19–A1524. Skalstocken på bilderna är 30 cm lång.

belägna söder om hälvägens förmodade utsträckning men nordväst om det område där gravarna markerats med stensättningar. Klumpstenarna förekommer i kombination med samtliga företrädda brandgravskick förutom brandlager (figur 13). En knapp majoritet av dem utgörs dock av urnebrandgropar, oftast med benbehållare av keramik. Klumpstenar förekommer dock även i kombination med hartstätade svepkärl och behållare av organiskt material.

Det verkar inte finnas någon korrelation mellan klumpstensförsedda gravar och förekomst av gravgåvor. I tre av de 12 gravarna påträffades ett enstaka metallföremål. Det rör sig om en nål, en skära samt ett fragment av en möjlig skära. Ser vi till vilka som gravlagts i gravar med klumpstenar finns alla åldrar resresenterade, både barn, ungdomar, vuxna och äldre. Endast i tre av gravarna har det varit möjligt att göra en könsbedömning utifrån det osteologiska materialet. Bedömningarna visade på man, kvinna samt kvinna?

Det föreligger ¹⁴C-dateringar från två av de urnebrandgropar som markerats med klumpstenar, A791 och A1103. Dateringarna av dessa avviker inte från gravarna i övrigt utan hamnar i sen förromersk och tidig romersk järnålder: 160 f.Kr–60 e.Kr respektive 40 f.Kr–130 e.Kr. (kal. 2 sigma). Klumpstenar brukar ofta dateras till förromersk järnålder period III (se t.ex. Rydh 1962, Sahlström & Gejvall 1949).

En rest sten

En av gravarna har sannolikt markerats med en nu borttagen rest sten. Urnebrandgropen A3941 framkom i samband med undersökningen av en större mörkfärgning (A1240) som efter undersökning visade sig vara en 1,06×0,89 meter stor och 0,36 meter djup grop efter en borttagen sten, ett s.k. stenlyft. I fyllningen i stenlyftet fanns stenar från skoningen och utefter kanterna på gropen fanns ett ca 0,2 m tjockt lager lera. Urnebrandgropen var placerad dikt an, nordväst om stenlyftet. I keramikkarlet (F175) fanns brända ben tillsammans med kol och sot. Delar av keramikkarlet (F186) samt brända ben återfanns även i fyllningen till stenlyftet, bl.a. fasttryckta på en flat sten som har tolkats som en locksten. I graven har en vuxen individ, sannolikt över 50 år, gravlagts (Telldahl 2012). Eventuellt rör det sig om en man. Det föreligger ingen datering av den resta stenen men gravformen dateras ofta, både i Östergötland och i Mälardalen, till äldre romersk järnålder och särskilt till det första århundradet närmast efter kristi födelse (Hemmendorff 1972).

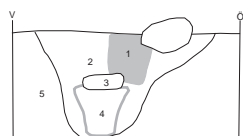

Figur 20. Sektion av stenlyftet efter den borttagna resta stenen. Till höger om detta syns botten på keramikkarlet i A3941. Fotograferat från nordost av Mattias Landelius.

Trämarkering

En av gravarna (A910) har sannolikt varit markerad med en upprättstående trästolpe (figur 13). Liksom stensättningarna och majoriteten av klumpstenarna låg denna placerad söder om hålvägen. Den övre delen av anläggningen utgjordes av ett cirka 0,3 meter djupt, stenskott stolphål. I botten på detta fanns en flat röd sandsten. Det visade sig att denna utgjorde en locksten som placerats över en keramikurna med brända ben. Bland de brända benen från en vuxen kvinna återfanns en nål samt en nit. Det föreligger ingen närmare datering av graven.

Då trä är ett förgängligt material finns av naturliga skäl inga bevarade stolpar kvar som idag markerar gravarna. Det finns exempel från fler arkeologiska undersökningar av samtida gravfält där tydliga stolphål visar att gravarna en gång varit markerade med stolpar av trä (se t.ex. Wikborg & Ählström 2005 och Hallgren 2009 s. 14).

Figur 21. Sektion genom A910. I anläggningens övre del fanns ett märke efter en borttagen trästolpe som fungerat som markering av graven. För lagerbeskrivning se bilaga 3. Skala 1:40.

Omarkerade gravar

Majoriteten av de undersökta gravarna, 38 stycken, saknade spår efter överbyggnader. Huruvida gravarna ursprungligen verkligen varit omarkerade eller om de markerats med någon nu försvunnen markering har inte gått att utläsa i det arkeologiska källmaterialet. Omarkerade gravar återfanns spridda inom hela gravfältet, med en viss överrepresentation i den norra delen, norr om hålvägen. Alla olika typer av gravskick, bortsett från brandlagren, återfinns bland de omarkerade gravarna. Inte heller särskiljer sig de omarkerade gravarna beträffande gravgåvor, dateringar eller de gravlagda.

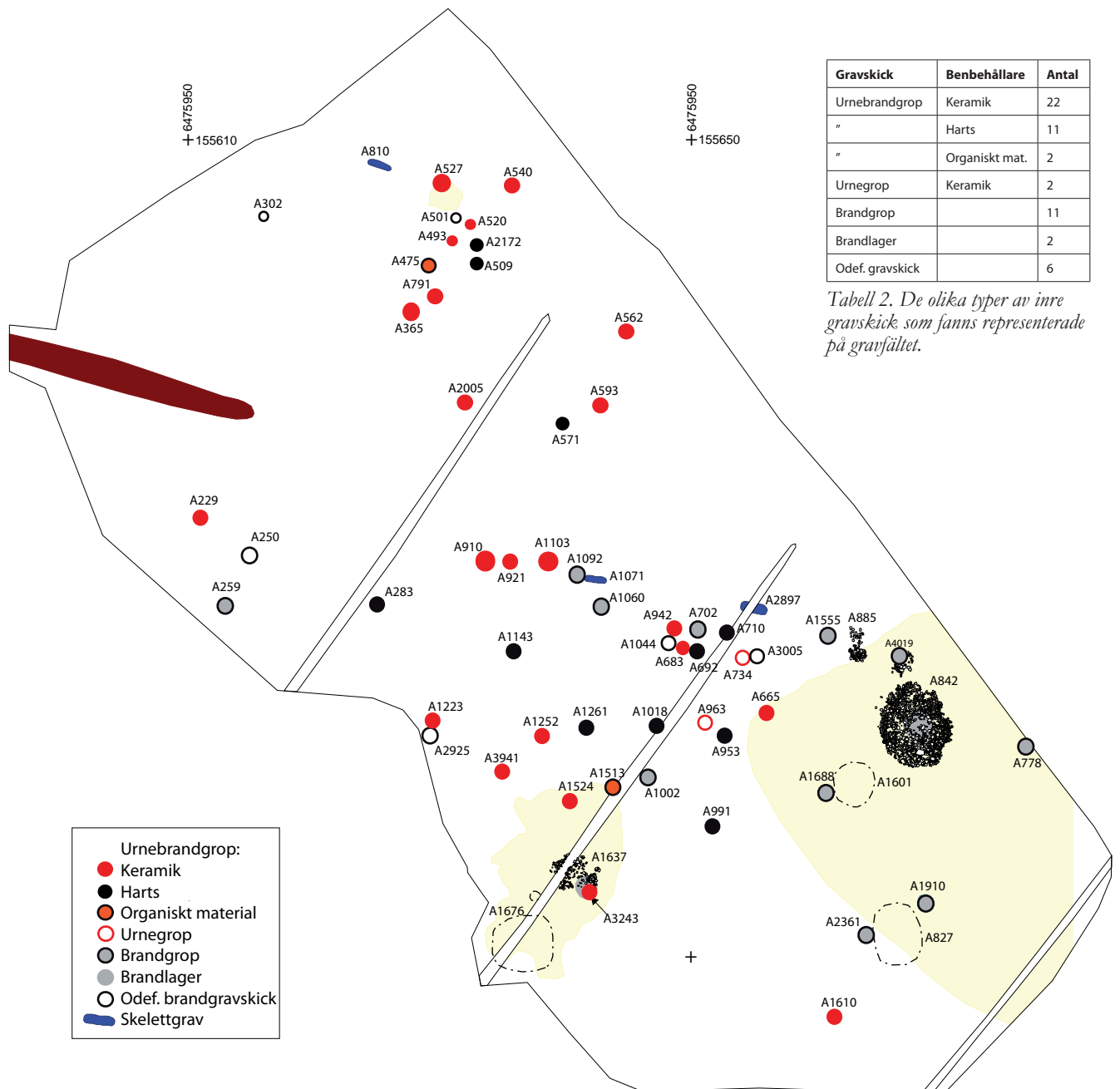
Omarkerade gravar, s.k. flatmarksgravar, är den vanligaste gravformen i Östergötland under yngre bronsålder och fram till äldre romersk järnålder (Kaliff 1999 s. 81).

Inre gravskick

Fyra olika typer av inre brandgravskick finns representerade på gravfältet: urnebrandgropar, urnegropar, brandgropar och brandlager. Urnebrandgroparna i sin tur har delats in i tre undergrupper efter typ av benbehållare: keramikkrärl, hartstätat svepkärl eller behållare av organiskt material (ej bevarade). I urnegroparna härifrån förekommer endast benbehållare av keramik. De olika gravskicken har definierats enligt följande:

- *Brandgrop.* Nedgrävning med spridda brända ben i ett kol- och sotlager. Utan spår av benbehållare.
- *Urnebrandgrop.* De sotiga brända benen nedlagda i ett kärl (eller annan typ av behållare) vilket i sin tur placerats i en nedgrävning. Vanligt med bålsmölja runt benbehållaren.
- *Urnegrop.* Rengjorda brända ben nedlagda i ett kärl vilket i sin tur placerats i en nedgrävning. Utan inslag av kol och sot i och utanför urnan.
- *Brandlager.* Brända ben i ett kol och sotblandat lager utspritt över ett större område. Ofta med omfattande rester från gravbålet.

Det inre gravskicket var relativt varierat men med en klar dominans av urnebrandgropar (tabell 2 och figur 22). Sex av anläggningarna var så pass skadade att det inre gravskicket inte gick att fastställa. Liksom de olika gravformerna uppvisade de inre gravskicken

Figur 22. De olika typer av inre gravskick som fanns representerade på gravfältet. Observera att skelettgravens A1071 är yngre än gravfältet. Skala 1:500.

en viss horisontell stratigrafi på gravfältet. Brandgropar, brandlager och urnegropar återfanns t.ex. endast söder om halvöns sträckning. Utbredningen av brandgroparna och brandlagren sammanfaller till stor del med stensättningarnas utbredning utan att det alltid föreligger en direkt koppling mellan gravform och gravskick.

Urnebrandgropar

Det vanligast förekommande inre gravskicket var urnebrandgropen. Sammanlagt dokumenterades 35 stycken, vilka återfanns spridda över hela gravfältet bortsett från dess sydöstra del, där brandgroparna helt dominerade spridningsbilden (figur 22).

Utseendet på urnebrandgroparna varierade. Som nämnts ovan var flera av dem försedda med olika typer av överbyggnader, framförallt i form av nu borttagna klumpstenar. Ser vi till inre konstruktionsdetaljer återfanns t.ex. lockstenar, med undantag av en urnegrop

Figur 23. Urnebrandgropen A791 under utgrävning. Anläggningen var en av de mer välbevarade på gravfältet med stora delar av kärlets mynning bevarad. Fotografierat från väster av Ellinor Larsson.

Figur 24. Urnebrandgropen A540 under utgrävning. Av denna återstod endast nedre delen av keramik-kärlet med de brända benen. A540 var gravfältets enda vapengrav, med en, eller möjligen två lansspetsar. Fotografierat från öster av Ellinor Larsson.

endast i kombination med urnebrandgropar. Bevarandegraden var högst varierande och djupet på anläggningarna varierade från nästan obefintligt till 0,56 m som djupast. I plan varierade storleken mellan 0,14 och 0,92 meter.

Förekomsten av metallföremål i urnebrandgroparna är något högre än i de övriga gravskicken tillsammans (ca 35 respektive 23 %). Bland de individer som gravlagts i urnebrandgropar återfinns samtliga ålderskategorier utom senilis och adult representerade. Likaså återfinns både män och kvinnor bland de gravlagda. Ser vi till dateringen förefaller det som att gravskicket inte har någon koppling till någon viss kronologisk fas utan urnebrandgropar finns representerade både bland gravfältets äldre och yngre daterade gravar. Att urnebrandgropen är det mest frekvent förekommande gravskicket ser vi även på många andra undersökta gravfält i Östergötland där gravskicket klart dominerar under senare delen av förromersk järnålder, period III (Korsfeldt 1992 s. 29). Däremot är det ovanligt med urnebrandgropar som genom fynd säkert daterats till äldre romersk järnålder, period IV (Nilsson 1997).

Benbehållare

Som tidigare nämnts fanns tre olika typer av benbehållare bland urnebrandgroparna. I mer än hälften av dem, 22 stycken, utgjordes benbehållaren av ett keramik-kärl. I några av dessa, där endast en mindre mängd keramik återstod, är kärlets funktion som benbehållare något osäker. Avsaknaden av större keramikmängder kan dock i de flesta fall förklaras av att dessa anläggningar var kraftigt skadade av plogen. Inte i någon av anläggningarna har keramiken bedömts utgöra bikärl utan samtliga har klassificerats som benbehållare.

Figur 25. I urnebrandgropen A1143 utgjordes benbehållaren av ett bartstättat svepkärl. Kärlet var placerat på två flata bottenstenar i en vällagd stenkista. Här har merparten av de brända ben som fanns i kärlet tagits upp. Foto: Arvo Pajusi.

I 11 av gravarna hade de brända benen placerats i hartstättade svepkärl. Av kärnen återstod bara hartstättningen då nävern eller barken kärnen varit tillverkade av ej har bevarats. Två av gravarna har tolkats som urnebrandgropar trots att inga spår efter några benbehållare återstod. I dessa fall återfanns de brända benen i tydliga koncentrationer med en form och storlek som tyder på att de bör ha legat i en benbehållare. Dessa har då sannolikt varit av organiskt material, t.ex. laggade träkärl, otätade svepkärl eller en påse av skinn.

Det föreligger inga klara skillnader på det här gravfältet vad gäller datering, förekomst av gravgåvor eller vilka som begravts beträffande de olika typerna av benbehållare. Det kan vara värt att nämna att gravfältets klart fyndrikaste grav, A1143, hade ett hartstättat svepkärl som benbehållare.

Urnegropar

Endast två av gravarna utgjordes av urnegropar, A734 och A963. Båda dessa återfanns centralt på gravfältet, söder om hålvägens förmodade utsträckning (figur 22). Förutom avsaknaden av kol och sot avvek dessa inte nämnvärt från de undersökta urnebrandgroparna. I båda urnegroparna har vuxna individer mellan 20 och 40 år gamla gravlagts. I A734 har benen bedömts vara från en kvinna?

Bränt ben från en av gravarna, A963, har ¹⁴C-daterats till 25 BC–125 AD (kal. 1 sigma).

Figur 26. Urnegropen A791. Stora delar av keramikkarlet återstod, men dess övre del var krossad och nedtryckt i övriga delen av kärlet. Fotad från söder av Ellinor Larsson.

Brandgropar

Elva av gravarna utgjordes av brandgropar. Samtliga dessa återfanns söder om hålvägens tänkta sträckning. Inom gravfältets sydöstra del, i och i anslutning till flera av stensättningarna, utgjordes i samtliga fall med undantag av brandlagret i A842, gravskicket av brandgropar (figur 22).

Utseendet på brandgroparna varierade. Fyra av dem kan ha varit markerade med klumpstenar och två sannolikt av stensättningar. I stort sett samtliga brandgropar saknade inre konstruktionsdetaljer. Istället utgjordes de oftast av enkla nedgrävningar med varierande grad av kol- och sotbemängda fyllningar i vilka de brända benen fanns spridda. En av brandgroparna (A1910) avvek genom dess stensatta nedgrävningskanter och en annan var försedd med en lerklädd botten (A778). Liksom beträffande urnebrandgroparna var bevarandegraden på brandgroparna högst varierad. Djupet på anläggningarna varierade från nästan obefintligt till 0,20 m. I plan var de mellan 0,12 till 1,07 meter stora. I fyra av brandgroparna återfanns gravgåvor av metall. I två fall skäror i kombination med nålar, i ett fall en nål tillsammans med en syl/pryl och i ett fall en ensam ten. Ser vi till det osteologiska materialet har färre ålders- och könsbedömningar kunnat göras än i jämförelse med urnebrandgroparna. Detta kan delvis ha sin förklaring i att mängden ben generellt var mindre i brandgroparna. Samtliga ålderskategorier finns dock representerade i det bedömda materialet. I det enda fall där kön gick att bedöma var den gravlagda en kvinna. Två av brandgroparna (A1910 och 259) har ¹⁴C-daterats till övergången mellan förromersk och romersk järnålder.

Brandlager

Gravfältets två brandlager, A3965 och 3147, återfanns båda under varsin stensättning (A842 respektive 1637). De båda brandlagren behandlas närmare under rubriken Stensättningar ovan.

Inre konstruktionsdetaljer

Flera varianter av inre konstruktionsdetaljer fanns representerade på gravfältet: lockstenar, bottenstenar, stenkista, stensatta/-skodda nedgrävningar och en lerklädd botten. Den vanligast förekommande inre konstruktionsdetaljen var lockstenen. Lockstenar förekom i 11 av brandgravarna och då uteslutande i urnebrandgropar samt i en och urnegrop. I dessa var lockstenarna vanligare i kombination med urnor av keramik (8 st.) än med hartstätade svepkärl (3 st.).

En av brandgravarna (A1143) på gravfältet avvek från de övriga både beträffande dess inre konstruktion och det stora antalet gravgåvor som följt med den gravlagda. Konstruktionen utgjordes av en vällagd stenskista, omkring 0,5 meter i diameter, i vilken ett hartstätat svepkärl placerats (se figur 25). Över svepkärllet låg en locksten. I anslutning till kärlet återfanns rikligt med gravgåvor. Svepkärllet med de brända benen var placerat på flata bottenstenar.

Skelettgravar

Vid undersökningen påträffades tre skelettgravar. En av dem (A1071) har daterats till 1200-talet och beskrivs längre fram tillsammans med övriga senvikingatida och medeltida lämningar. En av de två andra skelettgravarna, A810, har ¹⁴C-daterats till övergången mellan yngre förromersk och romersk järnålder, den tredje, A2897, gick ej att datera genom ¹⁴C-metoden (Possnert 2011).

Den ¹⁴C-daterade av de två äldre skelettgravarna, A810, var belägen i den nordligaste delen av undersökningsområdet, närmast slutningen ner mot Skenaån (figur 12). Skelettet låg i en grund, knappt skönjbar, 1,94×0,55 meter stor nedgrävning, vilken som mest var omkring 0,1 meter djup. Anläggningen var placerad direkt under ploglagret, som här var cirka 0,25 meter tjockt. Skelettet täcktes delvis av ett tunt lerlager, vilket bidragit till att skydda det mot plogen. Vänster arm, underben samt fötter var dock helt eller delvis bortplöjda.

Figur 27. Skelettgravan A810 frampreparerad. Foto: Ellinor Larsson.

Skelettet var placerat i västnordväst–ostsydostlig riktning med huvudet i väster. Skallen var krossad och vilade på dess vänstra sida, vänd mot NNO. Rygggraden var relativt välbevarad i dess nedre del där lumbalkotorna påvisade diskbräck (Telldahl, muntligen). Utöver skelettet återfanns inga föremål i eller i anslutning till graven. En tand har ¹⁴C-daterats till 40 f.Kr–130 e.Kr (kal. 2 sigma).

Den andra skelettgraven, A2897, som antas vara från äldre järnålder låg centralt placerad på gravfältet, 44 meter sydost om A810. Anläggningen syntes först som en mörkfärgning norr om ett sentida dräneringsdike. Söder om diket fanns enstaka stenar, till synes placerade i opåverkad sand. Efter att ytan runt stenarna rensats anades en färgning som gick ihop med mörkfärgningen norr om diket. Det visade sig att det var nedgrävningen till en skelettgrav som skurits av diket (figur 28). Nedgrävningen var 2,1×0,98 meter stor och placerad i västnordväst–ostsydostlig riktning. I nedgrävningen fanns resterna av en ställvis skadad stenkista. Kistan var uppbyggd av 0,2–0,4 meter stora kantställda stenar. Anläggningen var kraftigt störd, inte minst av det sentida dräneringsdiket. Närmast diket saknades flera av stenarna vilket sannolikt skett i samband med att diket grävdes. Bortsett från enstaka tänder från människa placerade i kistans nordvästra del återstod inget av skelettet. Av de tänder som fanns bevarade återstod framförallt emaljen. Genom de få bevarade tänderna gick det dock att se att den gravlagda var ett barn, cirka ett år gammalt (Telldahl 2012). Intill tandfragmenten i stenkistans nordvästra del återfanns resterna av ett hartstätat kärl (F152). Att hartstätade svepkärl placerats i anslutning till de gravlagas huvud är vanligt förekommande under äldre järnålder (Svanberg 1996).

En tand skickades till Ångströmlaboratoriet i Uppsala för ¹⁴C-analys. Tandens innehöll dock inte tillräckligt med daterbart material varför någon dateringen av graven inte föreligger. Fyndet av det hartstätade kärlet indikerar dock att graven är från äldre järnålder. Hartstätade kärl är kända i gravar från hela järnåldern men bli alltmer sällsynta under yngre järnålder och de är högst ovanliga i vikingatida kontexter (Svanberg 1996 s. 158).

Figur 28. Skelettgraven A2897. Anläggningen skars av ett sentida dräneringsdike (markerat med två gula streck). Förrutom enstaka tandfragment återstod inget av den gravlagda. Fotograferat från nordväst av Mattias Landelius.

De båda ovan beskrivna skelettgravarna är placerade i ungefär västnordväst–ostsydostlig riktning. Skelettgravar från den här perioden är vanligen placerade i norrsydlig riktning även om det finns gott om exempel, framförallt från Mälardalen, med gravar orienterade i öst-västlig riktning. I Östergötland finns exempel på skelettgravar med avvikande orientering på gravfältet Smörkullen intill Omberg (Browall 2003 s. 98).

Övriga anläggningar

Utöver gravarna återfanns boplatstliknande anläggningar i form av härdar, stolphål, pinnhål och gropar spridda på gravfältet. En stor del av stolphålen i sydvästra delen av undersökningsområdet kan knytas till ett hus med datering till sen vikingatid-tidig medeltid. Dessa beskrivs tillsammans med övriga yngre lämningar längre fram i rapporten.

Bortsett från de 17 eller 18 stolphål som hör till Hus 1 undersöktes ytterligare ett 30-tal stolphål samt 7 pinnhål. Dessa återfanns spridda över stora delar av undersökningsytan och bildar inga tydliga strukturer. Utseendet på de spridda stolphålen varierade och det föreligger inga dateringar av dem. I sju av stolphålen påträffades fynd. Dessa utgjordes i tre fall av brända ben, i ett av obrända ben, i två av oidentifierade järnfragment och slutligen i ett fall av litet flintavslag (F153) som kan härröra från uppskärpning av en yxa (F. Hallgren, muntligen). Stolphålet med flintavslaget (A768) återfanns i anslutning till stensättningarna A825, A875 och A885 i vilka majoriteten av övriga flint- och kvartsavslag påträffades. Materialet är väldigt litet men möjligen indikerar det en neolitisk datering av stolphålet.

De brända benen (F27) från en av de anläggningar som tolkats som ett stolphål, A486, visade sig vid den osteologiska analysen vara från människa. Anläggningen låg i den nordöstra delen av undersökningsområdet. Huruvida anläggningen felaktigt tolkats som ett stolphål eller om brända människoben sekundärt deponerats i ett stolphål har inte kunnat avgöras.

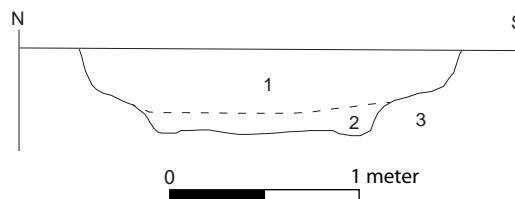
Endast fyra härdar fanns inom undersökningsområdet. Två av dessa (A582 och A931) var placerade mitt emot varandra, på ömse sidor av hålvägens tänkta sträckning. Ytterligare en härd (A629) återfanns något längre österut, även denna placerad utefter vägen. Dessa tre härdar var relativt små, grunda och fyndtomma. Det ligger nära till hands att koppla ihop härdarna med hålvägen, att de i något sammanhang fungerat som en markering av denna. Det föreligger ingen datering av härdarna. Den fjärde härd (A4262) ligger i undersökningsområdets sydvästra del, anslutning till Hus 1. Liksom det ovan beskrivna stolphålet A486 visade det sig vid den osteologiska analysen att härd A4262 innehöll brända människoben så möjligen utgör även denna en brandgrav. Anläggningen, som låg intill schaktkanten, är endast undersökt till hälften.

En anläggning (A1725) klassificerades i fält som en grop. Det går inte att utifrån form, storlek eller innehåll säga något om dess funktion.

Hålvägen

I undersökningsområdets nordvästra hörn påträffades resterna av en hålväg (A200). Den sträckte sig från Skenaån och upp på gravfältet. Vägen fanns endast kvar till en längd av 22 meter i den del av undersökningsområdet som sluttade ner mot Skenaån. Hålvägens bredd i dess övre del varierade mellan 2 och 2,5 meter och i den sektion som upprättades i dess sydöstra del hade den ett djup på cirka 0,5 meter. I dess undre del hade vägen en bredd av cirka 1 meter. Vägens botten kan närmast beskrivas som

Figur 29. Sektion genom hålvägen, A200. Fyllningen i hålvägen var i stort sett helt homogen och utgjordes av gråsvart-brun silt (1). Den nedre delen (2) var något mörkare till färgen. Undergrunden (3) utgjordes av silt och ställvis av sand. Skala 1:40.

oregelbundet plan med antydning till försänkningar i dess yttre delar. Fyllningen utgjordes av homogen, gråsvart sandblandad silt med inslag av organiskt material. En ^{14}C -datering av träkol från fyllningen i hålvägens ned del har daterats till 1160–1270 (kal. 2 sigma).

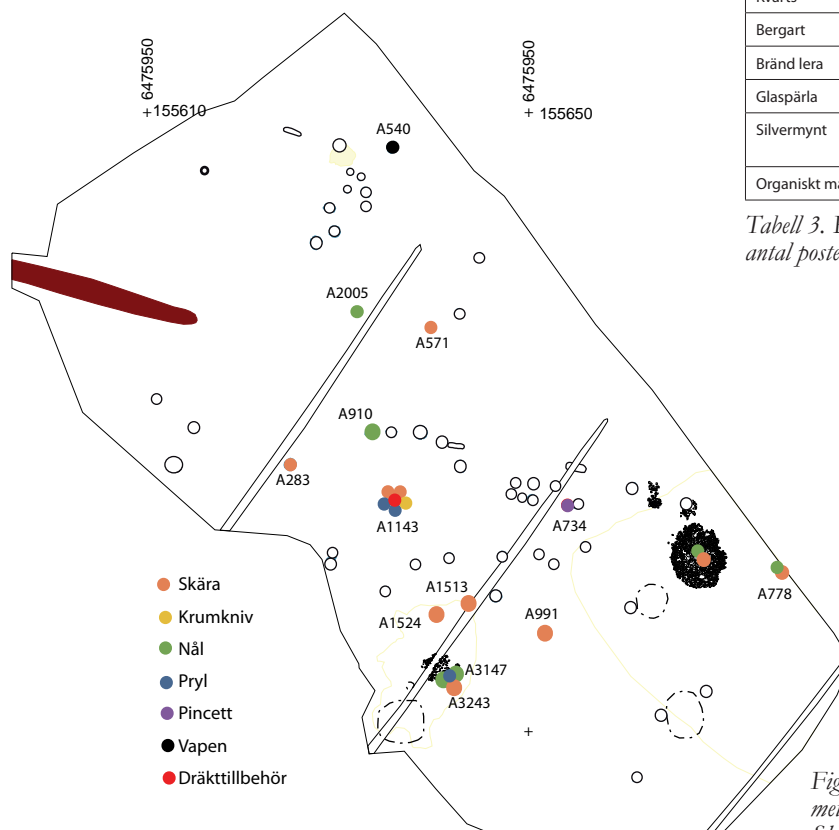
Ser man på schaktplanen över undersökningsområdet är det tydligt att både brandgravar och andra anläggningar förhåller sig till en förmodad förlängning av vägen mot öster (figur 11 och 12). Detta tyder på att vägen tas i bruk redan under förromersk järnålder. Möjligen har vägen varit i bruk in i medeltid och då fyllts igen med det material som vi låtit ^{14}C -analysera.

Fynd

Sammanlagt har 197 fyndposter registrerats (tabell 3). Bortsett från enstaka lösfynd i form av ett senmedeltida mynt, en glaspärla och möjligen ett fragment av ett bronsbleck, kan samtliga registrerade fyndposter knytas till det äldre järnåldersgravfältet. En stor del av posterna utgörs av brända ben från de gravlagda samt keramik eller hartstätning från gravurnor och svepkärl.

Kategori	Antal poster	Vikt/antal
Brända ben	81	18218,65 g
Järn	49	600 g
Keramik	32	28 315,25 g
Hartstätning	11	188 g
Flinta	8	13 g
Obrända ben	8	26,7
Brons	3	24 g
Kvarts	1	3 g/5 st
Bergart	1	460 g/1 st
Bränd lera	1	2,4 g
Glaspärla	1	3 g/ 1 st
Silvermynt	1	1 st
Organiskt material	1	61 g

Tabell 3. Registrerade fynd och antal poster.

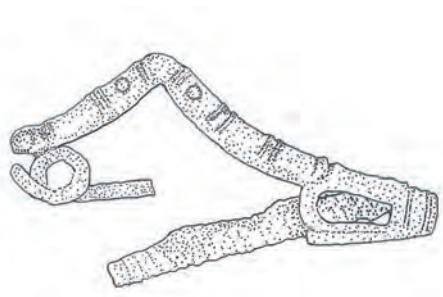

Figur 30. Spridningen av metallföremål i brandgravarna. Skala 1:800.

I 16 av brandgravarna hade de gravlagda fått med sig ett eller flera föremål av metall (figur 30). Metallföremålen uppträdde antingen som enstaka eller, som så ofta i gravar från den här tiden, i olika kombinationer. Majoriteten av metallfynden kan delas in i någon av följande tre kategorier: dräkttillbehör, redskap och vapen. Intressant att notera är den totala avsaknaden av bälte tillbehör i form av bältringar och remändebeslag vilka vanligen utgör en av de största fyndgrupperna i Östergötland under yngre förromersk järnålder (Nilsson 1977 s. 55).

Dräkttillbehör och personlig utrustning

Endast i en av gravarna, A1143, framkom dräkttillbehör. I graven, som var gravfältets fyndrikaste och även innehöll en stor uppsättning redskap, påträffades en trekantsfibula i brons samt sju bronsspiralpärlor.

Figur 31. Trekantsfibulan (F131) från A1143. En bronsspiralpärla är jästkorroderad i nålhållaren. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.

Fibula och bronsspiralpärlor

Fibulan (F131) är 57 mm lång och 33 mm hög. Fibulans bygelböj är placerad relativt nära spiralen och bygeln är lätt böjd vid nålhållaren så att dennas ovan- och undersida är i det närmast parallella. Nålhållaren är genombruten och ett C-format stycke bildas där ovan- och undersidan förbinds. Bygeln har ryggad ovansida, vinklade sidor och flackt rundad baksida. På bygelns ovansida finns åtta par av smala tvärställda vulster. På några av dessa syns ett mönster av snedställda linjer. I fälten mellan vulsterna på ömse sidor närmast bygelböjen finns två par av punktcirklar placerade på

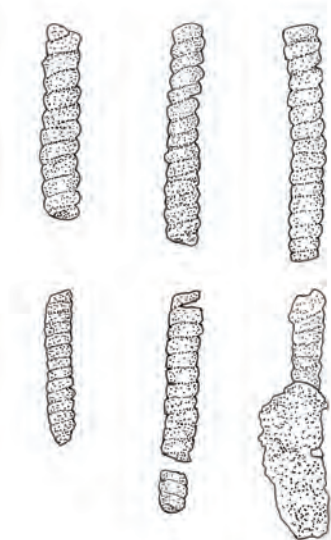
varsin sida av den ryggade ovansidan. Försänkta linjer eller vulster finns även på sidorna av nålhållaren. Spiralen är lagd i sex varv. Nålen är avbruten och sammankorroderad med en spiralpärla i kopparlegering (se F132). Enligt konserveringsrapporten är nålens avbrutna spets av järn.

Trekantsfibulor, antingen av järn eller brons, är den vanligaste fibulaformen i östgermansk område under sen La Tène. I Sverige förekommer fibulan ofta på gravfält från den här perioden. Stenberger, som behandlat fibulatyper, bedömer att den bör vara från den senare delen av den förromerska järnålderns tredje period (Stenberger 1948 s. 201ff). Gotländska trekantsfibulor har av Erik Nylén delats in i två varianter. Den äldsta varianten har bygelböjen ungefär mitt på bygeln medan den andra har böjen närmare spiralen och bygeln svagt uppböjd vid nålhållaren (Nylén 1955 s. 429ff). Han placerar båda sina typer i sin gotländska tidsgrupp B. Enligt Nylén är de äldsta gotländska trekantsfibulorna något äldre än de på fastlandet och att typen troligen lever kvar på fastlandet längre än på Gotland.

Fibulan från Skänninge har en nära parallell i en eller möjligen två bronsfibulor som påträffades vid undersökningen av gravfältet på Viby Bosgård i Viby socken drygt en mil sydost om Skänninge (Nilsson 1977). Båda dessa är dekorerade på byglarna även om dekoren skiljer sig något från den på Skänningefibulan.

Tillsammans med fibulan påträffades sju bronsspiralpärlor. En av dem är sammankorroderad med fibulan och är registrerad under F131. Övriga sex är samlade under fyndnummer 132. Pärlorna är uppbyggda av spiralvirad, lätt ryggad bronstråd. Längden på pärlorna är 20, 23, 26, 28, 29 och 32 millimeter och diametern är omkring 5 mm. De tre kortaste spiralpärlorna är avbrutna i deras yttersta delar varför deras ursprungliga längd är oklar. På de längsta pärlorna har bronstråden virats 16 gånger.

Fynd av bronsspiralpärlor är relativt ovanliga. Vid en översiktlig genomgång av rapporter från samtida undersökta gravfält i Östergötland har inga parallella pärlor påträffats. Från de undersökta västgötska gravfälten Kyrkbacken samt Bankälla och Stora Ro finns enstaka fynd av bronsspiralpärlor (Sahlström & Gejvall 1948; 1954). Sammanlagt i 9 gravar fanns pärlor av den här typen. I samtliga fall återfanns endast en spiralpärla, oftast med en bevarad längd på omkring 10–15 mm. De förekom där ofta i kombination med redskap, t.ex. skäror, pryglar och nålar. På Öland och Gotland förekommer däremot bronsspiralpärlor ibland i kombination med trekantsfibulor. På Gotland finns dessutom exempel på pärluppsättningar som i antal kan jämföras med de sju från Skänninge. Pärlorna här är dock något mindre. För det gotländska materialet har Nylén placerat in pärltypen i tidsgrupp B och C (Nylén 1955 s. 399).

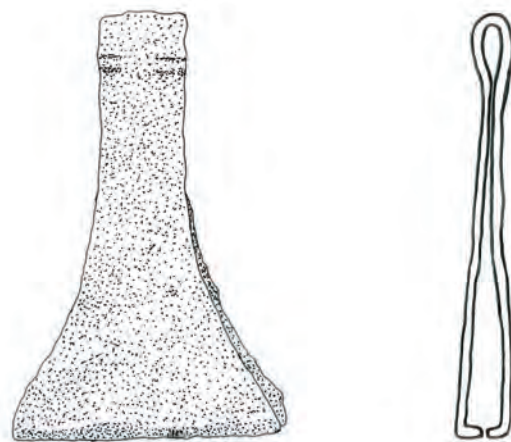

Figur 32. Sex bronsspiralpärlor som påträffades tillsammans med trekantsfibulan i A1143. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.

I en grav i Lilla Smedby på Öland påträffades två bronsspiralpärlor som till sin storlek kan jämföras med pärlorna från Skänninge. De öländska pärlorna återfanns bland annat tillsammans med en trekantsfibula (Schulze 2001 s. 245).

Pincett

I en av urnegröparna påträffades en pincett av järn (F98). Pincetten är 58 mm lång och 35 mm bred över de utsvängda skänklarna. På pincettens övre del finns dekor i form av två ränder på ömse sidor. Pincetter av järn förekommer under i stort sett hela järnåldern. Enligt Lundström (1970 s. 102) är de belagda från yngre förromersk järnålder. Några samtida Östgötska paralleller till pincetten från Skänninge har jag inte stött på. Däremot har en liknande påträffats i Stommen i Kølaby socken i Västergötland (SHM 11396). Denna återfanns bl.a. med en skära och en fibula som daterar graven till yngre förromersk järnålder. Liknande pincetter från t.ex. Öland och Danmark uppvisar däremot ofta dateringar till romersk järnålder.

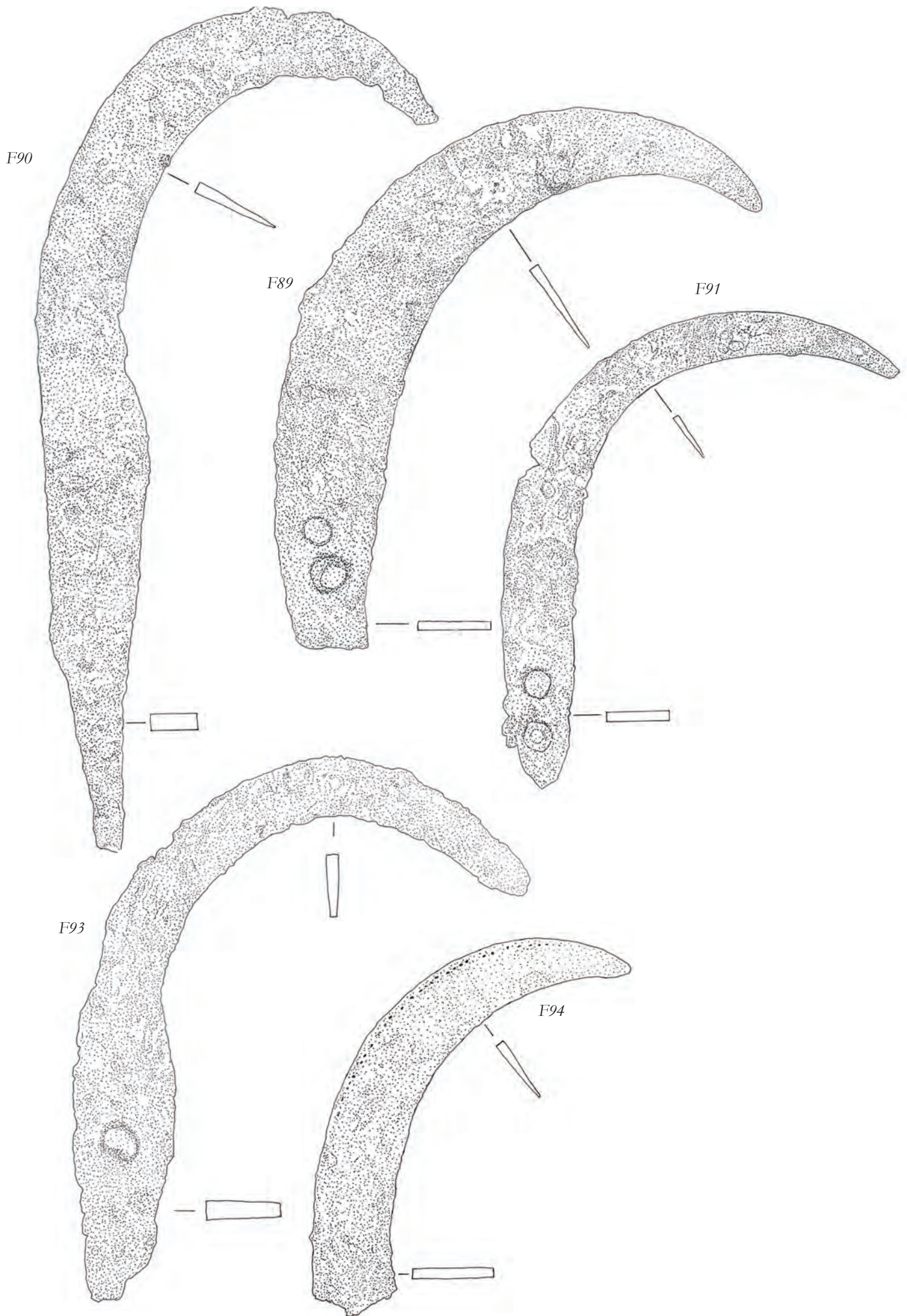
Figur 33. Pincett av järn, F98. Pincetten påträffades i urnegröpen A734. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.

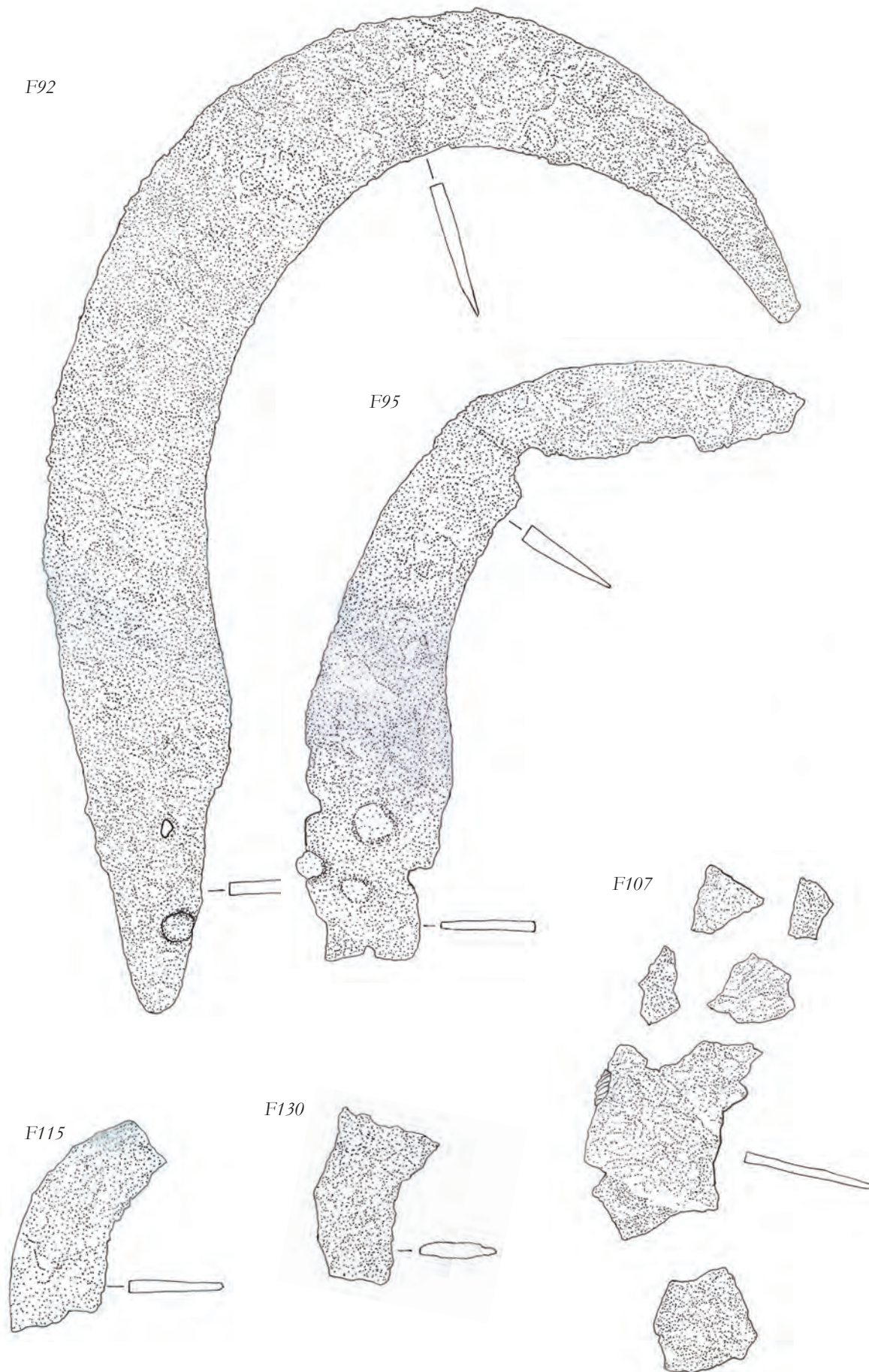
Redskap

I tolv av gravarna påträffades redskap i form av skäror, pryglar, nålar, två olika typer av krumknivar samt en kniv. Oftast förekom endast ett redskap per grav men ibland återfanns de i kombination med flera redskap, antingen av samma, eller av annan typ.

Skäror

Skäror var det vanligast förekommande redskapet i brandgravarna. Sammanlagt återfanns nio, eventuellt tio stycken. Sju av skärorna (F89–95) är mer eller mindre kompletta, av övriga återstår endast fragment varför tolkningen av dem i vissa fall är något osäker.

Figur 34. Skärorna från granfältet. Notera att tolkningen av F130 som en skära är något osäker. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.

Figur 35. Detalj av ornamentiken på skäran F94, från urnbrandgropen A1143. Ornamentiken utgörs av en rad punsade prickar som löper längs skärans rygg, från spetsen till handtaget. Foto: Acta Konservingscentrum AB.

Förutom i A1143, med två skäror, återfanns endast en skära per grav. Skärornas längd varierar mellan 92 och 185 mm och bredden mellan 15 och 30 mm. Sex av skärorna har bevarade nitar eller nithål för fäste i handtaget. En av dem har en tydlig tånge (F90) och saknar nitar. Utformningen av denna, som närmast kan liknas vid en lövkniv, påminner mycket om Penacks typ 27, en typ av skära som enligt Penack förekommer i Öster- och Västergötland samt Södermanland (Penack 1993). Samtliga skäror är av typer som förekommer på gravfält i Östergötland och/eller Västergötland. Flera paralleller har bland annat hittats på gravfältet Kyrkbacken i Horns socken i Östergötland. Skäran F91 har t.ex. en tydlig parallell i en skära från grav 200 på gravfältet Kyrkbacken (Sahlström & Gejvall 1948 s. 81).

En av skärorna, F94, från urnbrandgropen A1143, har ornamentik på bladet i form av en rad punsade prickar som löper längs skärans rygg, från spetsen mot handtaget (figur 35). Liknande ornamentik finns på en av skärorna från ett gravfält i Sjögesta sn i Östergötland (Sörling s. 292) samt på skära från gravfältet på Kyrkbacken i Horns socken i Västergötland (Sahlström & Gejvall 1948 s. 83).

Skäror anses vanligen uppträda i gravar i både Öster- och Västergötland först under senare delen av yngre förromersk järnålder. På Fiskebygravfältet i Östergötland förefaller de företrädesvis höra hemma runt år 0, i övergången mellan förromersk och romersk järnålder (Lundström 1970 s. 45). Fyra av de gravar där skäror påträffades i Skänninge har ¹⁴C-daterats: A283; A571; A3243 och A3965. Gravarna A671 respektive A283, där F93 och F113 påträffades, har daterats till övergången mellan förromersk och romersk järnålder medan gravarna A3965 respektive A3243 där F90 och F92 påträffades dateras till äldre romersk järnålder.

Skäror användes som skörderedskap för säd, lövtäkt och insamling av t.ex. örter och vass. Variationer i form och storlek berodde till stor del på vad som skulle skördas. Skäror brukar vanligen förknippas med kvinnogravar (se t.ex. Äijä 1993 s. 55). Ser vi till det osteologiska materialet i Skänninge har könsbedömningar kunnat göras i två av de gravar där skäror påträffades A778 och A1513. A778 har bedömts utgöra en kvinna medan A1513 bedömts som man? Här råder även viss osäkerhet om fragmentet, F130 (se figur 34) verkligen utgör en del av en skära. Skäran i A3965 förekommer i kombination med en nål vilket indikerar att även detta är en kvinnograv. I A1143 återfanns de två skärorna F94 och F103 i kombination med bland annat två krumknivar, en fibula och sju bronsspiralpärlor vilket ännu starkare indikerar att det rör sig om en kvinnograv.

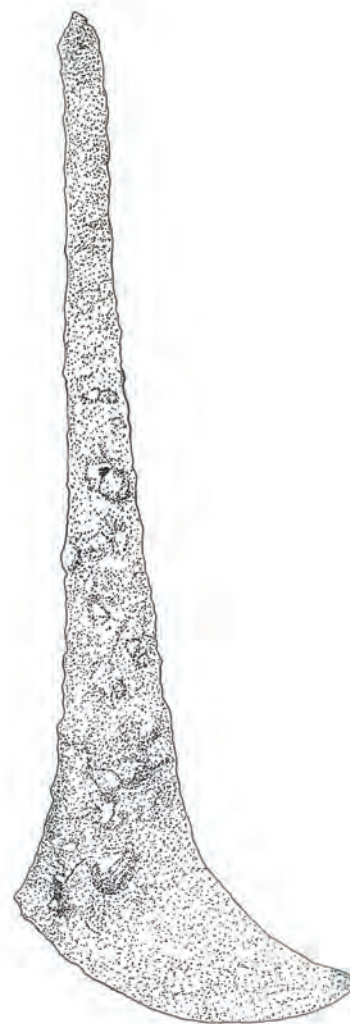
Krumknivar

Två varianter av krumknivar påträffades vid undersökningen, F96 och F103, båda i den fyndrika urnebrandgropen A1143. Den senare, F103, utgör en halvmånformig kniv som påminner om Hagbergs typ 3 (se nedan). Tolkningen av den som en krumkniv är dock något osäker.

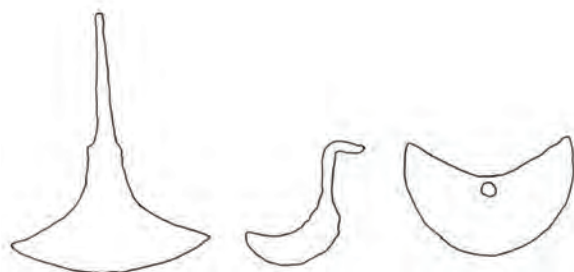
Krumkniven F96 är 132 mm lång (figur 36). Tången är firsidig och kraftigt avsmalnande. Den har ett litet, 45 mm långt och som mest 20 mm brett, svängt blad. Krumkniven utgör en asymmetrisk variant av Hagbergs typ 1. En liknande krumkniv påträffades i en brandgrav på Fiskebygravfältet (Lundström 1965 Pl. 12). Även en krumkniv från gravfältet vid Viby Bosgård påminner om krumkniven från Skänninge (Nilsson 1977 Pl. 18).

Krumknivar förekommer under yngre förromersk och äldre romersk järnålder. De asymmetriska krumknivarna anses vara äldre än de symmetriska, i varje fall i det Öländska materialet (Räf 2001 s. 27). En datering av krumkniven F96 till yngre förromersk järnålder stämmer väl med övriga fynd från graven.

Den halvmånformiga kniven F103 är 82×30 mm stor och ca 2 mm tjock (figur 38). Den halvmånformade eggen är skadad. Krumknivar har behandlats av Ulf Erik Hagberg (1967) som delar in krumknivarna i tre typer. Den halvmåneformiga kniven från Skänninge påminner om Hagbergs typ 3, den s.k. Vallox-Säby typen som fått namn efter en fyndplats i Östuna socken i Uppland. Knivar av den här typen karakteriseras av att de har en semicirkulär form av saknar metallhandtag. I några påträffade exemplar finns ett hål för fäste av ett handtag, dock inte på alla. Knivar av den här typen är ovanliga. Från gravfältet i Sjögesta i Östergötland finns en parallell till den

Figur 36. F96 krumkniven från A1143. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.

Figur 37. Ulf Erik Hagbergs indelning av krumknivar i tre typer. Typ 1, den s.k. Ölandstypen, har tången placerad ungefär mitt på bladet som är symmetriskt svängt i förhållande till tången. Typ 2, den S-formade kniven, har tången placerad som en förlängning av bladets ena sida medan Typ 3 helt saknar skaft. Efter Hagberg 1967 s. 109.

Figur 38. Den halvmånformiga kniven F103 från A1143. Skala 1:1. Teckning A-L Hallgren.

halvmånformiga kniven. En nästan identisk hittades i resterna av en brandgrop. Inga andra fynd återfanns i anläggningen (Sörling 1942 s. 281). Liknande knivar finns även från de västgötska gravfälten Kyrkbacken och Stora Ro (Sahlström & Gejvall 1948; 1954).

I graven tillsammans med de två krumknivarna F96 och F103 fanns även två pryilar. Kombinationen krumknivar, pryilar och nålar är vanlig i gravar från den här perioden. De anses ha använts vid framställning av skinn- och läderprodukter (Hagberg 1967, Larsson 2005, Räf 2001). På Öland förekommer krumknivar endast i kvinnogravar. Även på fastlandet finns en stark koppling mellan krumknivar och kvinnogravar men här förekommer de även i gravar som osteologiskt bedömts vara mansgravar. Som exempel kan nämnas två krumknivsförsedda gravar i Klinga i Östergötland (Stålbom 1994 s. 24).

Trots att ingen bedömning kunnat göras av det osteologiska materialet från A1143 tyder de övriga påträffade föremålen på att det rör sig om en gravlagd kvinna.

Prylar

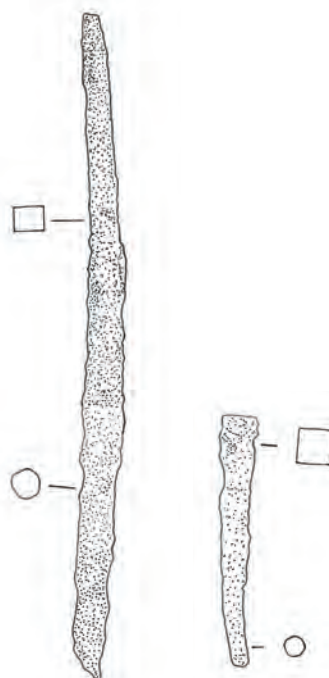
Vid undersökningen framkom två pryilar, båda i den fyndrika A1143. F126, den mer intakta av de två pryilarna, är 88 mm lång och som mest 5 mm bred. Tången är cirka 60 mm lång och har ett fyrsidigt tvärsnitt, spetsens tvärsnitt är runt. Prylen är avbruten i båda ändarna. Även den andra prylen, F106, är avbruten i båda ändarna. Den här återstår bara till en längd av 34 mm. Tvärsnittet påminner om ovan beskriva med ett fyrsidigt tvärsnitt på tången och ett runt på spetsen.

Ytterligare en pryl/syl tillvaratogs vid förundersökningen av brandlagret A3147 som sedan undersöktes vid slutundersökningen.

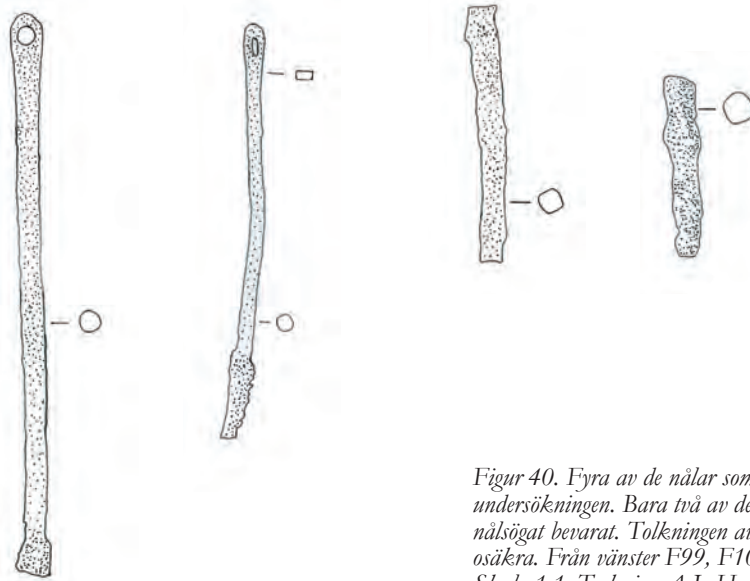
Prylar förekommer som tidigare nämnts ofta i kombination med krumknivar och nålar. Prylarna anses tillsammans med nålar ha använts vid sömnad i läder och skinn. Prylen har använts för håltagning. En alternativ tolkning av pryilens funktion är att den utgjort en form av eldstål. När de förekommer i den här typen av kombinationer med nålar och krumknivar förefaller detta dock mindre troligt.

Nålar

I fem av gravarna påträffades nålar. I de flesta fall återstod endast fragment varför tolkningen av dessa som nålar är något osäker. Endast i två fall återstår delen med själva nålsögat. Den ena av dessa, F99, utgörs av en lång, kraftig synål. Den nedre delen är skadad och yttersta spetsen avbruten. Nålens längd uppgår till 74 mm och den har en diameter på 3 mm. Nålsögat har en rund form. Den andra synålen med bevarat öga är F101. Denna något böjda, tunna, nål är 55 mm lång och har en diameter på knappt 2 mm. Övriga fragment är mellan 11 och 55 mm långa med runda tvärsnitt. Diametern varierar mellan 2 och 4 mm. F122 med den största diametern kan möjligen utgöra en del av en pryl istället för en nål.

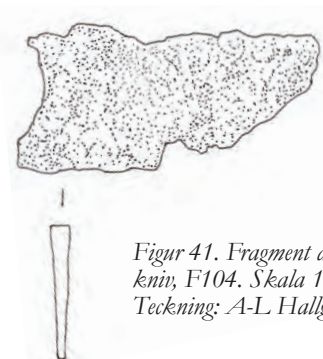

Figur 39. De två pryilarna F126 och F106 från urnebrandgropen A1143. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.

Figur 40. Fyra av de nålar som framkom vid undersökningen. Bara två av dem F99 och F101 hade nålsögat bevarat. Tolkningen av de övriga är något osäkra. Från vänster F99, F101, F100 och F122. Skala 1:1. Teckning A-L Hallgren.

Nålar är generellt svåra att datera och de förekommer under i stort sett hela järnåldern. Två av de gravar, A3243 och A3965, där nålar påträffades har ¹⁴C-daterats till romersk järnålder.

Figur 41. Fragment av kniv, F104. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.

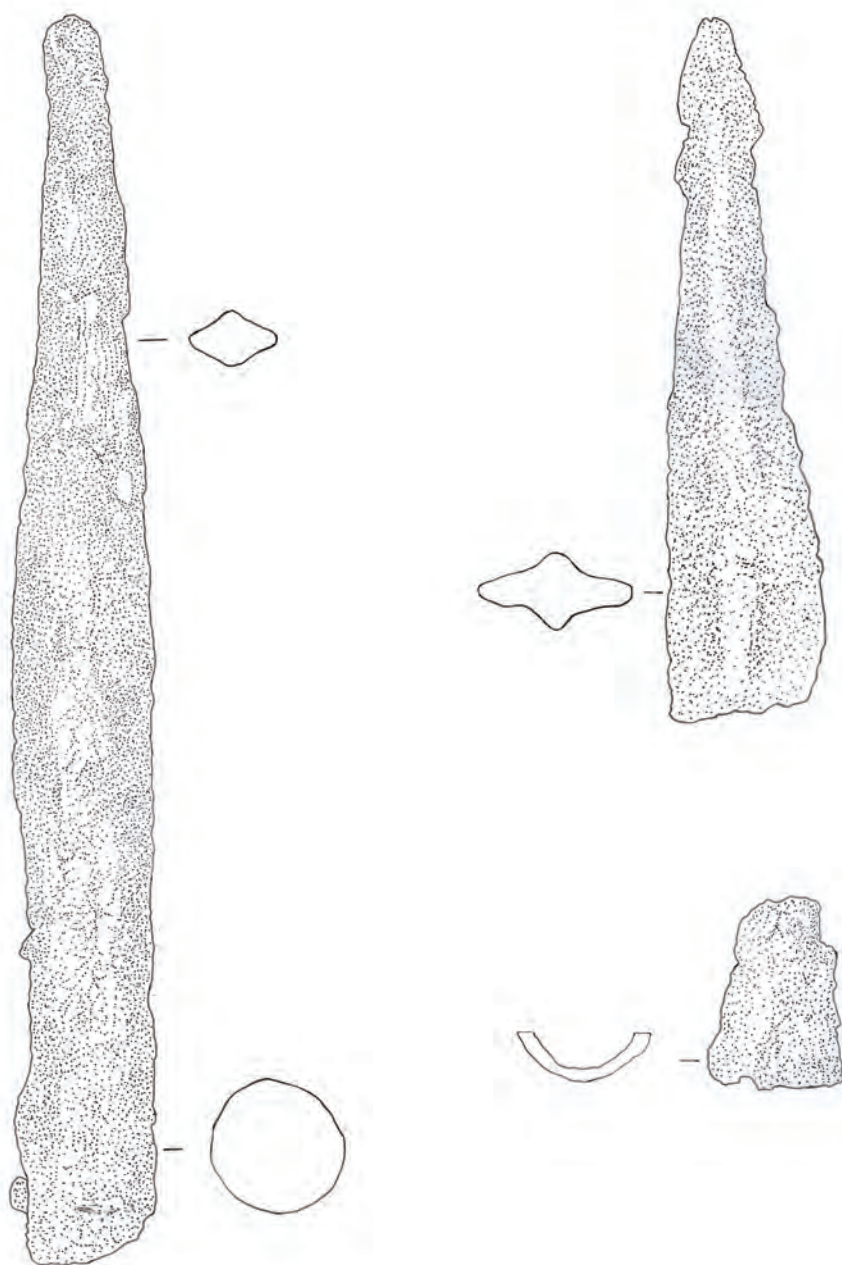
Kniv

I den fyndrika A1143 påträffades spetsen till vad som tolkats som en kniv (F104). Fragmentet är 40×20 mm stort och tjockleken på knivsryggen uppgår till ca 3 mm.

Vapen

En av de undersökta brandgravarna innehöll vapen. Graven (A540) utgjordes av en kraftigt skadad urnebrandgrop med en benbehållare av keramik (se figur 24). I graven påträffades en eller möjlig två delar av en lansspets (F121 och F123), två böjda tenar (F111 och F116) samt rikligt med små, millimetertjocka järnfragment av okänt ursprung (F112). Omkring 9,5 meter sydost om graven påträffades ytterligare en lansspets (F127) som ett lösfynd. Sannolikt är denna utplöjd från graven.

F121 utgör den yttersta delen av en lansspets. Fyndet återfanns något utdragen från urnan med de övriga fynden och de brända benen. Den är 90 mm lång och bladet har en maxbredd på 20 mm. Bladet har en markerad mittås med en försänkning på var sida vilket ger den ett karakteristiskt tvärsnitt (figur 42). Möjligen utgör F123, ett 25×18 mm stort, böjt järnfragment som påträffades i keramikurnan en del av holken (figur 42).

Figur 42. De två lansspetsar som framkom vid undersökningen. Till vänster F127 som återfanns som ett lösfynd utanför brandgravens A540. Överst till höger lansspetsen F121 och därunder F123 som sannolikt utgör en del av dess holk. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.

Den andra lansspetsen (F127) påträffades som ett lösfynd vid schaktningen. Den närmast belägna graven är A540 varför det förefaller sannolikt att även den här lansspetsen kommer härifrån. Lansspetsen F127 är i det närmaste intakt, endast ett stycke av holkens saknas. I holkens finns bevarade trärester från skaftet. Lansspetsen är 165 mm lång och bladet har en maxbredd på 17 mm. Bladet har en svagt markerad mittås med antydning till en försänkning på ömse sidor. Mittåsen är inte lika tydligt markerad som på F121. Holken tvärsnitt är runt och har en diameter på ca 18 mm. I holkens finns en kvarsittande nit (figur 42).

Spritt i och delvis utdraget från gravens påträffades minst ett 30-tal lövtunna, 2–10 mm stora, järnfragment (F112, se foto i bilaga 6). Det har inte varit möjligt att avgöra vad fragmenten utgjort en del av men det är inte otänkbart att det rör sig om en skjöldbuckla.

De två lansspetsarna har inte kunnat dateras närmare än till yngre förromersk eller äldre romersk järnålder.

Övriga metallföremål

Utöver ovan beskrivna föremål påträffades 3 nitar, 8 tenar, 2 fragment av beslag?, 1 fragment av ett handtag? 4 fragment av oidentifierade föremål, 3 klumpar med korroderat järn samt en bit slagg. För närmare beskrivning av dessa hänvisas till bilaga 2 och 6.

Keramik

Sammanlagt har 28 315,25 gram keramik fördelat på 32 fyndposter registrerats (F163–195). All keramik som framkom kan knytas till det äldre järnåldersgravfältet. Två av fyndposterna, F175 och F186, utgör sannolikt delar av ett och samma kärl. F175 utgjorde nedre delen av gravurnan i A3941 (figur 20). I direkt anslutning till gravan fanns spår efter ett större stenlyft i vars fyllning delar av samma kärl (F186) påträffades. I övrigt representerar de enskilda fyndposterna olika kärl vilket innebär att 31 olika kärl har identifierats från undersökningen.

Det påträffade keramikmaterialet var betydligt mer omfattande än väntat. Resultaten från utredning och förundersökning indikerade att gravarna skulle vara mer sönderplöjda än vad de visades sig vara. Av den anledningen avsattes inte medel för någon specialregistrering av det keramiska materialet.

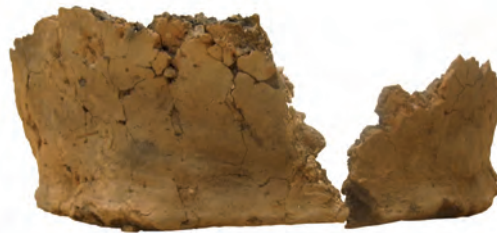
24 av de identifierade kärlen utgörs av gravurnor i vilka brända ben deponerats. I några av gravarna, där endast en mindre mängd keramik återstod, är kärlets funktion som benbehållare något osäker. Avsaknaden av större keramikmängder kan dock i de flesta fall förklaras av att dessa anläggningar var kraftigt skadade av plogen. Inte i någon av anläggningarna har keramiken bedömts utgöra bikärl utan samtliga har klassificerats som benbehållare. Endast i ett fall (F185) påträffades keramik som lösfynd, där kontext helt saknades. Med tanke på att en stor del av gravarna var skadade är detta något märkligt då keramik från sönderplöjda gravar i högre grad borde finnas utspridd över ytan.

Figur 43. Kärlet F166 från A734. Skala ca 1:2

Figur 33. Kärlet F170 från A2005. Skala ca 1:2.

Figur 45. Kärlet, F182, i A963 hade en tydligt markerad bottenkant. Skala ca 1:2.

Övriga 7 fynd av keramik återfanns spridda i stenpackningen till stensättningen A842 (F187–193). Generellt sett är godset grövre i gravurnorna jämfört med de lösfynd av keramik som återfanns spritt i stenpackningen till stensättningen A842.

Bevaringsgraden på kärnen är mycket varierande, allt från enstaka fragment till nästan kompletta kärn. Rent generellt var en stor del av kärnen dåligt brända och föll vid beröring sönder i smulor. I och med att gravfältet legat under plojen under lång tid var majoriteten av gravarna mer eller mindre påverkade av plojen. Detta syns inte minst i det att antalet kärn med bevarade mynningsdelar var lågt. Av de 31 identifierade kärnen hade bara 8 kärn delar av mynningen bevarad och då oftast i form av 2–3 mindre fragment.

I sex fall har kärformerna kunnat fastställas. Tre av kärnen (F166–168) är medelstora till stora bikoniska, situlaformade. Denna kärntyp förekommer under hela den äldre järnåldern (Eriksson 2009). Två av kärnen har sannolikt varit tunnformade (F170 och F183). Inte på någon av dessa återstår några delar av mynningen varför tolkningen är något osäker. Det sista kärlet där formen kunnat bestämmas utgörs av ett mycket litet bikoniskt kärn (F194). Bikoniska kärn är framförallt vanliga under bronsålder men förekommer även under äldre järnålder (Eriksson 2009, s. 79).

I de fall mynningsdiametern på kärnen har kunnat uppskattas visar att samtliga, bortsett från det mycket lilla bikoniska kärlet F194, varit medelstora till stora. I materialet är av

naturliga orsaker kärkens nedre delar klart överrepresenterade. Vad gäller bottenarna är de i samtliga fall plana. Kärkens fot är oftast rundade eller vinklade. I några fall (F172, F182) har kärnen en tydligt markerad bottenkant.

Den i särklass vanligaste ytbehandlingen är att kärnen har fått en slät, avstruken yta. I några fall föreföll dock delar av kärkens yta att vara i det närmaste obehandlad. Endast i två fall har kärnen närmast polerade ytor (F179 och F174).

Vid en genomgång av keramiken visade det sig att 14 av kärnen har förkolnade organiska rester fastbrända på insidan. I flera fall rör det sig om tunna sotiga beläggningar som visar att man haft någon typ av organiskt ämne i kärnen, i något fall upp till ett 2 mm tjockt lager (F183 och F196). Andelen kärnl, ca 45 %, med beläggningar är ovanligt hög. Som jämförelse kan nämnas att Eriksson (2009) i sin genomgång av keramiken från gravfält i Mellansverige har kommit fram till att omkring 8 % av kärnen där har organiska beläggningar. Detta brukar vanligen ses som en indikation på att kärnen använts som kokkärnl eller förrådkärnl. Detta stämmer dock dåligt med materialet från Skänninge som överlag föreföll dåligt bränt. Att en så pass stor andelen av keramiken från Skänninge har organiska beläggningar kan tolkas som att mat eller dryck bränts i kärnl tillverkade för just begravningsceremonier och att den dödes kvarlevor efter kremning placerats i kärlet.

Harts

I 11 av de undersökta brandgravarna samt i en av skelettgravarna påträffades hartstätning. Mängden harts i gravarna varierade, från 0,5 g som minst till 55 gram som mest. I brandgravarna återfanns hartstätningen i samtliga fall i direkt anslutning till de brända benen, i de flesta fall tydligt samlade runt koncentrationer av brända ben. Samtliga fynd av harts antas representera hela eller delar av hartstättningsringar som utgjort tätning till kärnl, sannolikt tillverkade av bark eller näver. Den kraftiga ådring som ses på en stor del av fragmenten tyder att det i dessa fall rör sig om bark. Några av fragmenten uppvisade tydliga avtryck efter sömmen.

Genom hartsens placering i gravarna har svepkärkens ungefärliga bottendiameter kunnat uppskattas även i de fall endast rester av hartstättningsringarna återfunnits. Kärkens bottendiameter varierar från cirka 10×10 upp till 24×26 cm.

Alla hartstätningar från brandgravarna har tolkats som rester av svepkärnl som använts som gravurnor. Inte någon, med undantag av hartstätningen i skelettgravan A2897, har tolkats som rester av bikärnl. Inte i någon av anläggningarna påträffades fler än en hartstättningsring och inte i någon grav återfanns harts tillsammans med gravurnor av keramik.

Övriga fynd

Vid undersökningen påträffades 10 fragment slagen flinta (F153–160) och fyra fragment slagen kvarts (F161). Flertalet av flintavslagen (F154–157 och 159) återfanns i stenpackningen till någon av stensättningarna i sydöstra delen av undersökningsområdet. I samma område låg även det enda stolphål i vilket det fanns slagen flinta.

Fnr	Anl nr	Vikt (g)	Kärnstorlek (cm)
142	283	11	32×12
143	509	38	16×16
144	571	36	24×26
145	692	0,5	10×10
146	710	4	16×14
147	953	14	30×20
148	1018	8	15×15
149	1143	55	25×20
150	1261	15	20×18
151	2172	3	15×15
152	2897	3	15×15

Tabell 4. En uppskattning av de hartstätade kärkens storlek.

Flera av flintavslagen har slipytor och är fragment av slipade yxor (F154–156, F160). Ett av fragmenten kan vara från uppskärpning av en yxa (F153). Det finns flera tydliga spår efter att omhuggning av yxor skett. Det går dock inte att avgöra yxtyp varför närmare datering än neolitikum inte kan göras. Ett av fragmenten är slagen med direkt hård teknik vilket kan tyda på att det rör sig om en ovan slagare. Även kvartsavslagen återfanns spridda i stenpackningen till den stora stensättningen A842. Ett av avslagen är mikrospånsliknande (F. Hallgren, muntligen).

I en av brandgravarna påträffades en knacksten/malstenslöpare (F162). Stenen var tydligt bearbetad men hade inga tydliga ytor med spår efter vare sig knackning eller malning.

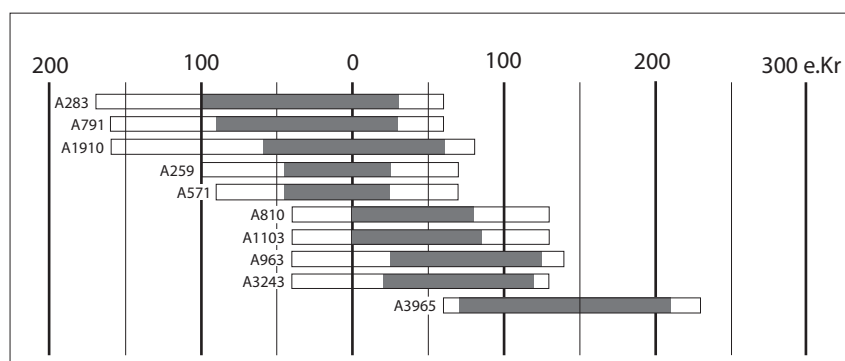
Dateringar

För datering av anläggningarna på gravfältet har ^{14}C -analyser och fyndtypologier utnyttjats. Sammanlagt ^{14}C -analyserades 14 prover från undersökningen. 10 av dessa resulterade i dateringar till äldre järnålder medan 4 av proverna resulterade i medeltida dateringar. De medeltida dateringarna redovisas senare i rapporttexten.

Majoriteten av ^{14}C -analyserna från det äldre järnåldersgravfältet är utförda på brända ben från gravgömmorna. I brandlagret A3965 var de brända ben som återfanns för små och dåligt bevarade varför dateringen utfördes på träkol från brandlagret (getapel). Här bör man ha i åtanke att brandlagret i stensättningen är den enda av brandgravarna där ^{14}C -dateringen utförts på träkol istället för brända ben. Det är möjligt att detta påverkat resultaten. Från skelettgraven A810 gjordes analysen på en av tänderna från den gravlagda.

Lab nr	Grav nr	Typ	Material	Datering BP	Kal. 1 sigma	Kal. 2 sigma
Ua-233295	3965	Brandlager	Getapel	1882±30	70–210 AD	60–230 AD
Ua-233297	810	Skelettgrav	Tand	1956±31	AD–80 AD	40 BC–130 AD
Ua-233299	259	Brandgrop	Bränt ben	2008±31	45 BC–25 AD	100 BC–70 AD
Ua-233300	283	Urnebrandgrop	Bränt ben	2029±40	100 BC–30 AD	170 BC–60 AD
Ua-233301	571	Urnebrandgrop	Bränt ben	2004±31	45 BC–25 AD	90 BC–70 AD
Ua-233302	791	Urnebrandgrop	Bränt ben	2027±34	90 BC–30 AD	160 BC–60 AD
Ua-233303	963	Urnebrandgrop	Bränt ben	1929±34	25 AD–125 AD	40 BC–140 AD
Ua-233304	1103	Urnebrandgrop	Bränt ben	1947±33	AD–85 AD	40 BC–130 AD
Ua-233305	1910	Brandgrop	Bränt ben	2014±40	60 BC–60 AD	160 BC–80 AD
Ua-233306	3243	Urnebrandgrop	Bränt ben	1939±33	20 AD–120 AD	40 BC–130 AD

Tabell 5. Resultat från ^{14}C -analyserna från det äldre järnåldersgravfältet.

Figur 46. Graf över resultaten från ^{14}C -analyserna från det äldre järnåldersgravfältet.

Grav	Föremål	Fynddatering	¹⁴ C (kal 1 sigma)
259			45 BC–25 AD
283	Skära (F113)	Period III–IV	100 BC–30 AD
540	Lansspets	Period III–IV	
571	Skära	Period III–IV	45 BC–25 AD
734	Pincett	Period III–IV	
778	Skära, nål	Period III–IV	
791			90 BC–30 AD
810			AD–80 AD
963			25 AD–125 AD
991	Skära	Period III–IV	
1103			AD–85 AD
1143	Fibula, bronsspiralspärlor	Period III	
1513	Skära	Period III–IV	
1524	Skära	Period III–IV	
1910			60 BC–60 AD
3243	Skära	Period III–IV	20 AD–120 AD
3965	Skära	Period III–IV	70–210 AD

Tabell 6. Samtliga gravar som har kunnat dateras genom fynd eller ¹⁴C.

Benämning	Period*	Årtal
Äldre romersk jäå	Period IV:2 Period IV:1	100–200 e.Kr. 0–100 e.Kr.
Yngre förromersk jäå	Period III	150 f.Kr.–0

Tabell 7. Den kronologiska indelning som använts i rapporten. *Bl.a. Nerman 1923, 1935

Erhållna dateringar samlar sig till yngre förromersk–äldre romersk järnålder. Resultaten från ¹⁴C-analyserna överensstämmer väl med dateringen av fynd, gravformer och gravskick. Majoriteten av de metallföremål som framkom i gravarna, här i första hand skärorna, är av typer som förekommer både under senare delen av yngre förromersk och äldre romersk järnålder (se tabell 6). Det är möjligt att det går att närmare datera några av dem. Skärorna anses vanligen uppträda i gravar i både Öster- och Västergötland först under senare delen av yngre förromersk järnålder. På t.ex. Fiskebygravfältet i Östergötland förefaller de företrädesvis höra hemma runt år 0, i övergången mellan förromersk och romersk järnålder (Lundström 1970 s. 45).

Egentligen är det bara fibulan och bronsspiralspärlorna som närmare kan tidsfästas, och då till senare delen av period III.

Sammanlagt föreligger nu dateringar från 17 av de undersökta gravarna. Jämför vi gravar som daterats med fynd respektive ¹⁴C är dateringsspannen i regel något vidare i de fynddaterade anläggningarna. Ser vi till resultaten från ¹⁴C-analyserna samlar sig dessa i högre grad till senare delen av period III och period IV:1. Sannolikt har även fyndmaterialet samma snävare dateringar. Det mesta talar för att gravfältet inte varit i bruk under mer än som mest 350–400 år och att det huvudsakligen har nyttjats under en period av cirka 200 år, mellan ca 100 f.Kr. –100 e.Kr.

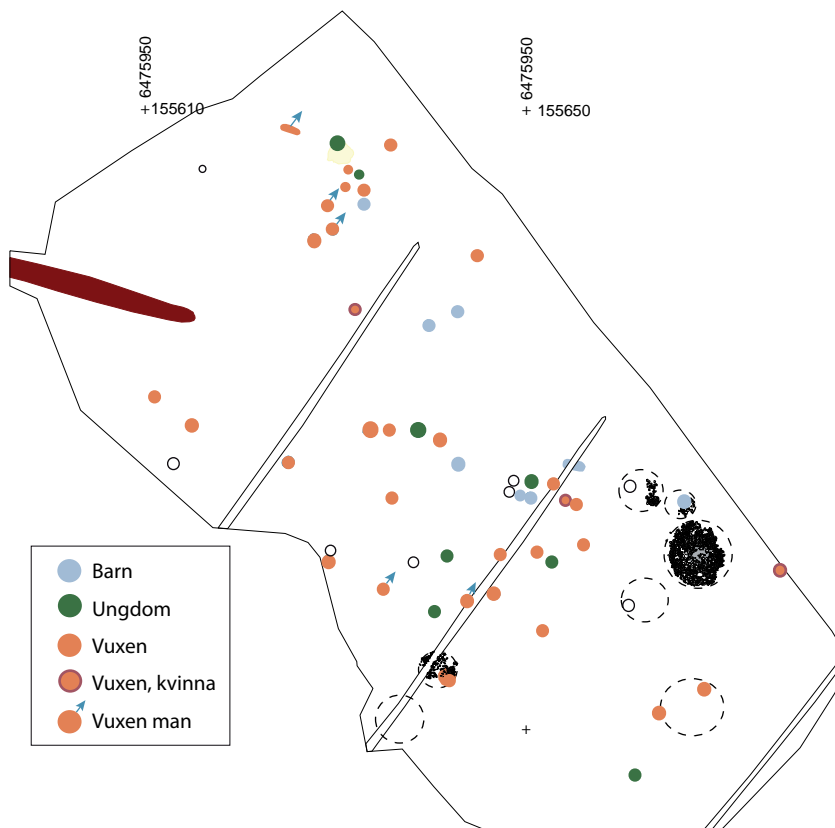
De gravlagda

Det osteologiska materialet från undersökningen har analyserats av Ylva Telldahl. Följande text är byggd till stor del på resultaten från Telldahls analys, vilken presenteras i sin helhet i bilaga 7.

Från brandgravarna tillvaratogs totalt närmare 17,8 kg brända ben. Benmängden i de enskilda gravarna varierade mellan 0,72 och 1 373 gram. Sammanlagt har 50 individer identifierats i materialet från de 56 anläggningar som klassificerats som brandgravar. Inte någon av gravarna har bedömts innehålla fler än en individ. Det osteologiska materialet i några av de anläggningar som tolkades som brandgravar var antingen obefintligt (A942 och A3965) eller så litet och fragmenterat att det inte gick att avgöra om det fanns humant material bland de brända benfragmenten. Däremot visade det sig vid den osteologiska analysen att det fanns brända människoben i två anläggningar vilka arkeologiskt klassificerats som ett stolpål respektive en härd. Huruvida dessa ben sekundärt deponerats i dessa eller om tolkningen av anläggningarna helt enkelt är felaktig är fortfarande osäkert. Någon omklassificering av anläggningarna till gravar har dock av praktiska skäl inte gjorts.

Ålders- och könsfördelningen i brandgravarna

Av de 50 identifierade individerna har en åldersbedömning kunnat göras på 47 stycken. Majoriteten av de gravlagda utgörs av vuxna individer (Telldahl 2012). Betydligt färre av de gravlagda har kunnat könsbedömas. Endast 4 kvinnor (varav 2 kvinna?) och lika många män (varav tre män?) har identifierats. Samtliga fyra män återfanns i urnebrandgropar, i två fall med benbehållare av keramik och i två fall med benbehållare

Figur 47. Ålders- och könsfördelningen på gravfältet utifrån den osteologiska analysen (Telldahl 2012).

av organiskt material. Gravskicket för de fyra kvinnorna var något mer varierat då två av dem återfanns i urnebrandgropar med keramikkrärl, en i en urnegrop med ett keramikkrärl och slutligen en i en brandgrop. Två av gravarna med kvinnor var markerade, i ett fall av en trästolpe och i ett fall med en klumpsten. En av de osteologiskt bedömda männen återfanns i gravfältets enda grav som markerats av en rest sten och två av männen återfanns i gravar som dokumenterats som möjligen försedda med klumpstenar. Ser vi till fördelningen av gravgåvor av metall återfanns sådana i tre av de osteologiskt bedömda kvinnogravarna. Föremålen utgjordes i samtliga dessa av nålar och i en grav nål i kombination med en skära. Endast en av de bedömda mansgravarna innehöll ett fragment av en skära.

Sju av de gravlagda har bedömts vara barn. Detta motsvarar omkring 14% av den gravlagda populationen. Detta är en något lägre andel barn än vad som brukar finnas på samtida gravfält i Östergötland. Viktoria Björkhager har i en artikel om barn i Östgötska gravar gått igenom resultaten från de undersökta gravfälten Klinga, Skälv, Sjögesta, Högby, Stora Sjögesta, Ringeby och Fiskeby. Andelen barn varierar på dessa mellan 15 och 27 %, undantaget Sjögesta där hela 62 % av de gravlagda utgörs av barn (Björkhager 1995 s. 46).

Djurben i gravarna

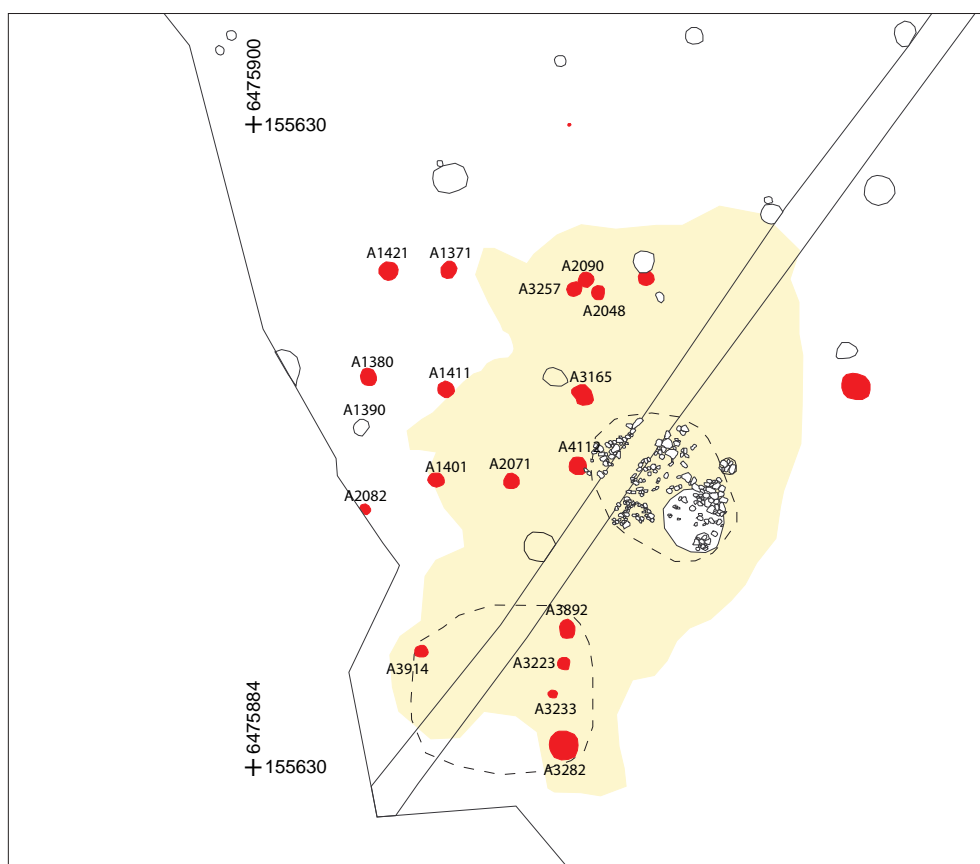
Endast i fem av brandgravarna återfanns djurben, i fyra fall var dessa obrända. I vapengraven A540 återfanns ett obränt ben från hönsfågel. I brandlagret A3147 fanns obrända ben av hund, både delar av kranium och extremiteter fanns representerade. I A1103 och A842 utgjordes de påträffade djuren av nöt och får/get. Bland de brända benen i A921 fanns 6 björnfalanger, sannolikt från en björnfäll.

Yngre lämningar

Vid förundersökningen påträffades som tidigare nämnts en skelettgrav. Graven undersöktes och en ^{14}C -analys gav en datering till 985–1040 e.Kr. (kal. 1 sigma). Den gravlagde, en man mellan 35 och 39 år gammal, uppvisade ett flertal huggskador på ben och armar (Björkhager 2009 s. 13). Inför slutundersökningen var frågan om det fanns ytterligare senvikingatida skelettgravar i området, eller om graven från förundersökningen utgjorde en solitär. Några fler samtida gravar framkom inte, däremot ett senvikingatida hus som kan vara samtida med skelettgravan från förundersökningen. Vid slutundersökningen påträffades dessutom ytterligare en skelettgrav samt och en hålväg, båda ^{14}C -daterade till 1200-talet. Hålvägen har beskrivits och diskuterats tidigare i rapporten under rubriken *Det äldre järnåldersgravfältet* då den, eller en annan väg med samma sträckning, sannolikt har sitt ursprung i förromersk järnålder.

Ett senvikingatida–tidigmedeltida hus

I den sydvästra delen av undersökningsområdet påträffades en stolpbyggd huskonstruktion. När vi i fält försökte få ihop stolphålen till en eller flera byggnader låg fokus helt på att hitta ett treskeppigt långhus med datering till äldre järnålder eller möjligen yngre bronsålder. Det var först när svaren från ^{14}C -analyserna kom tillbaka som konstruktionen som här presenteras stod klar för oss.

Figur 48. I den sydvästra delen av undersökningsområdet påträffades en treskeppig byggnad som daterats till sen vikingatid–tidig medeltid. Huset hade anlagts på två av stensättningarna från det äldre järnåldersgravfältet. Stolphålen är här rödmarkerade, kulturlagret gult, övriga anläggningar är ofyllda. Begränsningarna för de två stensättningarna har markerats med en streckad linje. Skala 1:200.

Hus 1

Lämningarna efter huset var fragmentariskt bevarade varför det inte säkert har gått att fastställa dess ursprungliga konstruktion. De enda bevarade resterna utgjordes av stolpål. Nedan presenteras två olika tolkningar av hur huset kan ha varit konstruerat. Enligt det första tolkningsförslaget (A) har huset utgjorts av ett treskeppigt långhus av yngre järnålderstyp, där taket huvudsakligen burits upp av inre takbärande stolpar. Enligt det andra tolkningsförslaget (B), utgjordes huset av ett skiftesverkshus där hustaket till stor del burits upp av ytterväggarna.

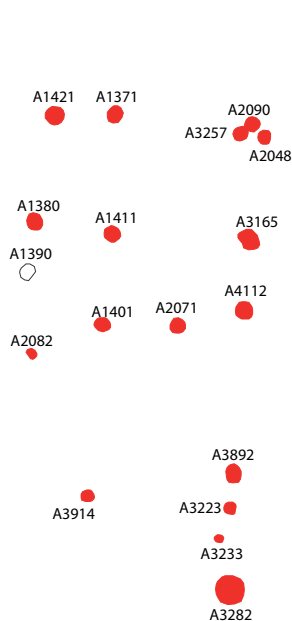
Orientering:	Nord-sydlig riktning.
Yttre form:	Rektangulärt med raka väggar. Rak gavel i norr.
Längd:	Bevarad till en längd av cirka 13 meter.
Bredd:	Ca 6,2 meter.
Väggstolpar:	I västra väggen fanns 3 stolphål (A1421, A1380, A2082) och en grop (A1390) och i den östra väggen 9 stolphål (A2090, A3257, A2048, A3165, A4112, A3892, A3223, A3233 och A3282). Flera av stolphålen utgörs av omstolpningar.
Inre stolpar:	Två rader av stolphål. Fyra stolphål (A1371, A1411, A1401 och A3914) i den västra raden och ett stolphål (A2071) i den östra raden.
Bockbredd:	Ca 2,1 meter.
Spannlängd:	Ca 2–4,2 meter.

Stolphålsmått

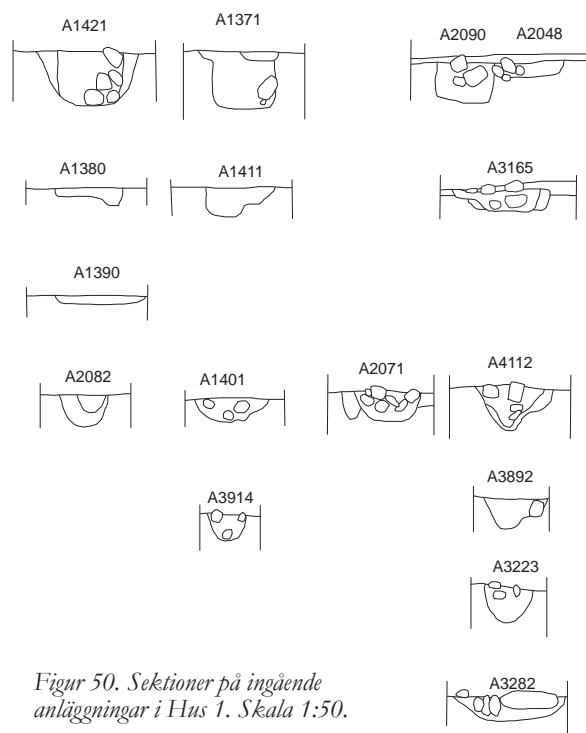
V väggen:	Diameter 0,2–0,4 m. Djup 0,1–0,39 m.
Ö väggen:	Diameter 0,31–0,7 m. Djup 0,10–0,48 m.
V takbärande raden:	Diameter 0,3–0,48 m. Djup 0,16–0,38 m.
Ö takbärande raden:	Diameter 0,42 m. Djup 0,22 m.

¹⁴C-analyser: Ua-233293 och Ua-233294.

Datering: Stolphålet A1371 dateras till 980–1160 e.Kr. (kal. 2 sigma)
 Stolphålet A2071 dateras till 1030–1210 e.Kr. (kal. 2 sigma)
 Huset dateras till senvikingatid/tidig medeltid.

Figur 49. Plan över anläggningar som tolkats ingå i Hus 1. Skala 1:200.

Figur 50. Sektioner på ingående anläggningar i Hus 1. Skala 1:50.

Tolkningsförslag A

Treskeppigt långhus där taket huvudsakligen burits upp av inre takbärande stolpar. Ytterväggarna har antagligen varit uppförda i skiftesverk. Ett stolphål (A3233) i den östra väggen låg strax innanför vägglinjen, det är oklart vad den stolpen representerar. Huset har antagligen varit längre än de bevarade 13 metrarna.

Tolkningsförslag B

Treskeppigt skiftesverkshus. Avståndet mellan stolphålen i väggarna varierade mellan 1,80–3,10 meter. Avståndet mellan två av stolphålen i den östra vägglinjen var endast 0,5 meter, men det ena av dessa stolphål (A3223) representerar sannolikt en omstolpning. I den östra vägglinjen var det en störning och där har det antagligen funnits ytterligare ett stolphål.

Taket bars av ytterväggarna. I huset fanns även två rader inre takbärande stolpar som stöttat taket och gjort huset treskeppigt. Det har sannolikt funnits ytterligare takbärande stolpar i huset.

Beskrivning och tolkning av huset (av Jonas Ros)

Om huset utgjorts av ett treskeppigt långhus har det sannolikt haft en större längd än vad som kunde fastställas vid undersökningen. Mest troligt är att det fortsatt söderut, utanför undersökningsområdet. Mot norr var ytan relativt ostörd och noggrant rensad, varför det är mindre troligt att huset haft en fortsatt utbredning mot detta håll. Sannolikt har huset haft en rak gavel som vi ser den idag.

Kännetecknande för treskeppiga hus är att taket bärs av två inre rader av takbärande stolpar och i viss mån av väggarna, till skillnad mot enskeppiga hus vars tak helt eller i huvudsak bärs av väggarna (se t.ex. Göthberg 2000 s. 20). Väggarna i ett skiftesverkshus består av plank eller liggande stockar som är inpassade i notar, dvs. vertikala stolpar, och i husens hörn finns lodräta hörnstolpar. I husen finns ofta tvärväggar samt hammarband (tvärgående takbjälkar). Upp till avslutas väggarna av sammanhängande tvär- och långband. I skiftesverkshus bärs oftast taken endast av ytterväggarna, men vissa skiftesverkshus har inre takbärande stolpar som hjälper till att bära upp taket (se t.ex. Christie 1976 s. 15, Ros 2009 s. 48 och Henriksson 1996). Skiftesverkshus kan alltså antingen vara enskeppiga eller treskeppiga. I de fall det finns bevarade väggstolpar i treskeppiga långhus är dessa ofta relativt små eftersom taket framförallt bars av de inre takbärande stolparna. Stolparna i vägglinjen hade primärt funktion att stadga och stabilisera väggarna.

Stolphålen i väggarna till Hus 1 var förhållandevis stora och djupa. Diametern varierade mellan 0,2–0,7 meter och de var mellan 0,06–0,39 meter djupa (se figur 50). Djupet och storleken på stolphålen i vägglinjen kan ses som ett argument för att väggarna har varit takbärande. Att flera av stolphålen i den östra väggen var omstolpade kan även det ses som en indikation på att väggen varit takbärande. Om väggen inte var takbärande så borde den ha kunnat repareras utan omfattande omstolpningar. Avståndet mellan stolphålen i väggarna är 1,8–3,1 meter vilket gör det troligt att väggarna har varit uppförda i skiftesverk. Syllstockarna har antagligen vilat direkt på marken. Avsaknaden av stolphål i delar av skiftesverksväggar kan indikera att det har funnits syllstockar på vilka det funnits vertikala ”ridande” stolpar.

Det är antagligen ingen slump att det endast var i den östra väggen i huset som det var möjligt att fastställa att stolpar bytts ut eller reparerats. Förklaringen är sannolikt att husets gårdsplan låg på den östra sidan av byggnaden och till följd av aktiviteter på denna sida har väggen slitits hårt och varit i behov av reparationer. Inom och öster om husets utbredning dokumenterades ett kulturlager som tolkats som spår efter att folk rört sig och verkat på ytan. Kulturlager brukar avsättas i anslutning till hus. I tidigmedeltida stadsmiljöer har man vid arkeologiska undersökningar kunnat konstatera

att väggar i hus som vätte mot andra hus ofta hade fler och tätare placerade väggstolpar. Förklaringen tros vara att dessa väggar byggts om till följd av att fukt och kulturlager kom i kontakt med väggarna som därför rutnade (Ros 2009 s. 154).

Hus 1 var orienterat i nord-sydlig riktning. Detta kan tyckas anmärkningsvärt då bostadshus ofta brukar vara uppförda i öst-västlig riktning. Det har inte gått att fastställa husets funktion. Den totala avsaknaden av fynd, både i stolphålen och i kulturlagret, indikerar att byggnaden utgjort en ekonomibyggnad. Detta stöds även av avsaknaden av eldstad i huset. Om det varit en ekonomibyggnad borde det dock finnas andra hus i närheten.

Mest troligt är alltså att huset utgjorts av ett skiftesverkshus med inre takbärande stolpar, (tolkningsförslag B). Huset kan sägas ha varit treskeppigt, men eftersom väggarna sannolikt bar större delar av taket så uppvisar det likheter med enskeppiga hus.

Vissa undersökta hus har drag som varken kan kategoriseras som enskeppiga eller treskeppiga. Dessa hus, ibland benämnda hybridhus, har ofta en del som är treskeppig och en del som är enskeppig. Det kan finnas praktiska eller ideologiska orsaker till att husen byggdes på detta sätt. Husen tolkas ofta som bostadshus. Särskilt är det hus som daterats till vikingatiden som uppvisar dessa variationer av byggnadsskicket (Gustafsson 2007 s. 195ff.). Variationen av byggnadsskicket under sen vikingatida och tidig medeltid är även tydlig i hus som undersökts i Sigtuna (se t.ex. Ros 2009).

Huset uppvisar vissa likheter med ett av de undersökta husen på hospitalsområdet (Jonsson 2012). Detta, benämnt byggnad 1, utgörs av en stolpburen byggnad som tolkas ha varit indelad i tre rum. Även detta var orienterat i nord-sydlig riktning och har haft en längd av 12,5 meter och en bredd av cirka 5,5 meter. Huset dateras till mellan 1220–1300 e.Kr., och är således något yngre än Hus 1. Andra undersökta hus som uppvisar vissa likheter med Hus 1 från Skänninge finns från Täby i Börje socken i Uppland (Göthberg 2000 s. 67ff. och där anf. litt.), från Pryssgården i Eneby socken i Östergötland (Hus 178, Bornha-Ahlkvist, Lindgren-Hertz, Stålbom 1998 s. 195). Likheter finns även med senvikingatida och tidigmedeltida hus (Hus 6, 8 och 9) som undersökts vid Norra Vallby i Uppland (Seiler 2005 s. 62ff.).

Lager

I den södra delen av undersökningsområdet dokumenterades två större lager, A4036 och A5155. Båda var i stort sett fyndtomma och hur och när de avsatts har inte helt säkert kunnat fastställas. A4036 låg i den sydvästra delen av undersökningsområdet, i anslutning till Hus 1. Lagret var omkring 16×10 meter stort och tjockleken varierade mellan 0,04–0,1 meter. Det utgjordes av gråsvart-gråbrun siltblandad sand med kolstänk och enstaka bitar rundplöjd bränd lera. Det var i fält svårt att få grepp om stratigrafin då anläggningar både föreföll att vara nedgrävda genom och överlagrade av lagret. Klart är dock att de båda stensättningarna var placerade under lagret och att lagret således är yngre än gravfältet. Lagrets placering i anslutning till huset tyder på att det avsatts under husets nyttjandetid. Förmodligen rör det sig om någon form av trampyta. Att lagret på sina håll föreföll att överlagra stolphålen kan sannolikt förklaras av att området plöjts.

Det andra lagret, A4155, återfanns i den sydöstra delen av undersökningsområdet. Lagrets storlek inom undersökningsområdet uppgick till omkring 32×20 meter och tjockleken varierade mellan 0,02–0,25 meter. Lagret kunde inte avgränsas inom undersökningsområdet utan har en fortsatt utbredning mot öster och söder. Det utgjordes av gråsvart-gråbrun siltblandad sand med en mindre mängd träkol spritt i lagret. På grund av att marken plöjts hårt var det även här svårt att se någon tydlig

stratigrafi mellan lagret och anläggningarna i området. Klart är att det inte fanns under den större stensättningen A842, men att delar av lagret däremot fanns över stensättningen. Lagret har tolkats som ett äldre odlingslager. Det föreligger ingen datering av lagret men möjligen ska det sättas i samband med det odlingslager som påträffades vid utredningen och då daterades till sen vikingatid–tidig medeltid (Stålbom & Nielsen 1997 s. 12).

En skelettgrav från 1200-talet

Som tidigare nämnts påträffades vid förundersökningen en skelettgrav som genom en ¹⁴C-analys daterades till sen vikingatid eller möjligen tidig medeltid. Frågan inför slutundersökningen var om denna utgjorde en solitär eller om det fanns fler, samtida gravar. Av de tre skelettgravar som påträffades vid slutundersökningen har två kunnat dateras till äldre järnålder (se under rubriken *Det äldre järnåldersgravfältet*). Den tredje visade sig vara betydligt yngre. Resultatet från ¹⁴C-analysen visade på en datering till 1200-talet.

Centralt inom undersökningsområdet framträdde vid avbaningen en något oregelbundet, oval, ca 1,8×0,8 meter stor mörkfärgning av brunrå, lös sand. Den norra kanten av nedgrävningen var gradvis sluttande mot söder, den södra kanten var skarpt sluttande medan den östra kanten först var skarpt sedan gradvis sluttande in mot skelettet. Den inre nedgrävning mätte ca 1,75×0,45 meter. Skelettet var placerat i västnordväst–östsydöstlig riktning (med mer dragning mot öst–västlig riktning) med huvudet i väst och ansiktet vänt mot söder. Skelettet var relativt dåligt bevarat, där inga av extremiteterna återstod. Det var framförallt rörben och kranium som var bevarade. Kraniet vilade på höger sida. Det var krossat men i större delar. Tre av tänderna återfanns vänster om vänster överarmsben och strax söder om käken. Vänster arm var flexad i 45 graders vinkel vid armbågen och låg över bäckenbenets vänstra del. Av höger arm återstod endast överarmen. Av bröstkorgen återstod fragmentariska revben på vänster sida, inga på höger och av bäckenbenet återstod endast mindre fragment. Både höger och vänster lårben var bevarade. Höger skenben och vadben samt vänster skenben återstod. En större benbit från ko återfanns söder om höger bäcken. Benet låg på samma nivå i nedgrävningen som övriga skelettdelar så sannolikt hör det till gravkontexten. Det återfanns inga rester eller spår av någon kista. Inte heller återfanns några andra fynd.

Figur 51. Skelettgraven A1071 frampreparerad. Foto: Ellinor Larsson.

Figur 52. A1071. Detalj av skelettets kranium. Foto: Ellinor Larsson.

Anläggningen var orienterad i västnordväst–ostsydost, dvs. i stort sett samma orientering som de två skelettgravarna vilka daterats till äldre järnålder. Den gravlagda var en yngre individ, sannolikt mellan 13 och 19 år. Det har inte varit möjligt att bedöma den gravlagdas kön (Telldahl 2012).

En tand från den gravlagda skickades in för ^{14}C -analys. Denna resulterade i en datering till 1205–1285 e.Kr. (kal. 2 sigma) vilket betyder att graven är samtida med hospitalet på andra sidan riksväg 32. Om det inte vore för närheten till hospitalet är det möjligt att resultatet från ^{14}C -analysen skulle ha avfärdats som orimlig (jmf t.ex. vissa av de daterade skelettgravarna från Linnebergsgravfältet vid Högby, Helander och Zetterlund 1998 s. 42).

Övriga anläggningar

I undersökningsområdets nordvästra hörn påträffades resterna av en hålväg (A200). Den sträckte sig från Skenaån och vidare upp på gravfältet. Vägen fanns endast kvar till en längd av 22 meter i den del av undersökningsområdet som sluttade ner mot Skenaån, men har sannolikt haft en fortsatt utbredning mot sydöst, upp över gravfältet. En ^{14}C -analys av träkol från fyllningen i hålvägens ned del har daterats till 1160–1270 (kal. 2 sigma) vilket betyder att den kan vara samtida med hospitalet (Jonsson 2012). Ser man på schaktplanen över undersökningsområdet är det tydligt att både brandgravar och andra anläggningar från det äldre järnåldersgravfältet förhåller sig till en förmodad förlängning av vägen mot öster (figur 12). Detta tyder på att vägen, eller en föregångare till denna, tas i bruk redan under förromersk järnålder.

Utöver de stolphål som kan knytas till Hus 1 återfanns enstaka ytterligare stolphål, härदार, pinnhål och gropar spridda på gravfältet. Flera av dem har kunnat knytas till skedet för gravfältet medan andra förblivit odaterade.

Fynd

Detektorfynden

I samband med avbaningen av söktes undersökningsområdet med metalldetektor. Detta resulterade i ett 30-tal järnföremål i form av spikar, hästkosömmar, nitar, en tydligt recent järnkedja osv. Det enda föremålet som hade en tydligt förhistorisk eller medeltida datering var ett senmedeltida silvermynt som påträffades i matjordslagret i den södra delen av undersökningsområdet. Myntet, som är en dansk Hvid, är präglat i Malmö någon gång mellan 1481–1513 (Golabiewski-Lannby 2010).

Figur 53. Det senmedeltida silvermyntet som påträffades i matjordslagret vid metalldetektorundersökningen. Skala 1:1. Foto: Gabriel Hildebrand, Kungliga Myntkabinettet.

Pärla och bronsbleck

I samband med undersökningen av stensättningen A1637 påträffades en blågrön segmenterad glaspärla och ett bronsbleck i det dike som skär genom stensättningen. Pärlan är sannolikt vikingatida och bronsblecken har inte kunnat dateras närmare.

Figur 54. Den segmenterade glaspärlan, F134 samt bronsblecket, F133. Båda i skala 1:1. Foto: Jan Äblström.

¹⁴C-dateringar

Sammanlagt föreligger fyra ¹⁴C-dateringar från sen vikingatid och tidig medeltid. De analyserade anläggningarna utgörs av två stolphål i Hus 1, hålvägen samt skelettgraven A1071.

Resultaten visar tydligt på två skilda kronologiska skeenden, dels senvikingatid–tidig medeltid dit skelettgraven från förundersökningen samt Hus 1 kan knytas, dels 1200-tal varifrån hålvägen och skelettgraven A1071 dateras.

Lab nr	Anl nr	Typ	Material	Datering BP	Kal. 1 sigma	Kal. 2 sigma
Ua-233293	1371	Stolphål, Hus 1	Al	1000±30	990–1040 (63,9%) AD 1100–1120 (4,3%) AD	980–1160 AD
Ua-233294	2071	Stolphål, Hus 1	Björk	910±32	1040–1170 AD	1030–1210 AD
Ua-233296	200	Hålväg	Asp	828±30	1185–1260 AD	1160–1270 AD
Ua-233298	1071	Skelettgrav	Obränt ben	783±40	1220–1270 AD	1205–1285 AD

Tabell 8. Resultaten från de ¹⁴C-analyser som gav vikingatida och medeltida dateringar.

Avslutande diskussion

Platsens övergripande kronologi

De äldsta spåren

Vid undersökningen påträffades ett tiotal avslag i flinta och kvarts. Majoriteten av dessa återfanns inom ett mindre område i anslutning till stensättningarna i sydöstra delen av undersökningsområdet. Flera av flintavslagen har tydliga slippytor och utgör fragment av slipade yxor. Sannolikt har omhuggning av yxor ägt rum i området. Det går dock inte att avgöra vilken yxtyp det rör sig om varför en närmare datering än till neolitikum inte låter sig göras. Inga anläggningar eller lager inom undersökningsområdet kan knytas till den här perioden, men från de intilliggande fornlämningarna inom området för kriminalvårdsanstalten föreligger ¹⁴C-dateringar från både tidig- och senneolitikum. Möjligen har de påträffade avslagen inom gravfältet ett samband med dessa lämningar.

Gravfältet

Gravfältet låg på ömse sidor av en äldre väg. Av vägen återstod endast en kortare sträcka i slänten ner mot Skenaån, men den har en gång löpt diagonalt tvärs över gravfältet. Gravarnas sätt att förhålla sig till vägens sträckning visar att vägen sannolikt redan fanns när de första gravarna anläggs på platsen. Det går dock inte att säga vilken sida av vägen som först tas i anspråk för gravfältet. Klart är dock att de båda sidorna nyttjas parallellt under det att gravfältet används. Utefter hälvägens förlängning dokumenterades ett mindre antal härdar. Dessa har inte daterats men det ligger nära till hands att koppla ihop härdarna med vägen, att de i något sammanhang fungerat som en markering av denna.

Samtliga av gravfältets daterade gravar ligger samlade i yngre förromersk och äldre romersk järnålder (period III och IV). Det går att snäva in dateringarna ytterligare då majoriteten av de daterade gravarna förefaller ha anlagts under den senare delen av yngre förromersk och äldsta delen av äldre romersk järnålder. Det mesta talar för att gravfältet inte varit i bruk under mer än som mest 350 år och att det huvudsakligen har nyttjats under en period av cirka 200 år, mellan ca 100 f.Kr.–100 e.Kr.

I anslutning till gravarna återfanns även ett mindre antal boplatsliknande anläggningar i form av t.ex. härdar och stolphål. De föreligger inga dateringar av dessa varför det är osäker om de är samtida med gravfältet eller ej. Vare sig utbredningen av eller innehållet i anläggningarna ger några indikationer på vad de ursprungligen har haft för funktion. I den norra delen av undersökningsområdet finns en mindre koncentration av stolphål som skulle kunna utgöra delar av en konstruktion. Någon lösning på hur denna kan ha sett ut eller haft för funktion föreligger dock inte.

Platsen ligger övergiven

Från det att den sista brandgraven anläggs på gravfältet, sannolikt någon gång under senare delen av äldre romersk järnålder, och fram till senare delen av vikingatid verkar det som att platsen ligger helt övergiven. Det är en period på cirka 750 år.

Avsaknaden av dateringar från folkvandringstid och vendeltid har noterats på flera arkeologiska undersökningar i området. Än så länge tycks det helt saknas lämningar från dessa perioder i närheten av det senare stadsområdet i Skänninge. Överhuvudtaget tycks omfattande bebyggelse inte etableras på platsen förrän under den sena vikingatiden (Hedvall 2008 s. 349). Ett närliggande exempel utgör de arkeologiska

undersökningar som Östergötlands läns museum genomförde inne på området för kriminalvårdsanstalten (figur 3). Här finns dateringar från tidigneolitikum fram till och med äldre järnålder. Utifrån resultaten från genomförda ¹⁴C-dateringar verkar det som att aktiviteterna sedan upphör och att platsen mer eller mindre ligger övergiven fram till senare delen av vikingatid. Då etableras på nytt bebyggelse på platsen, den här gången med en omfattande bronsgjuteriverksamhet.

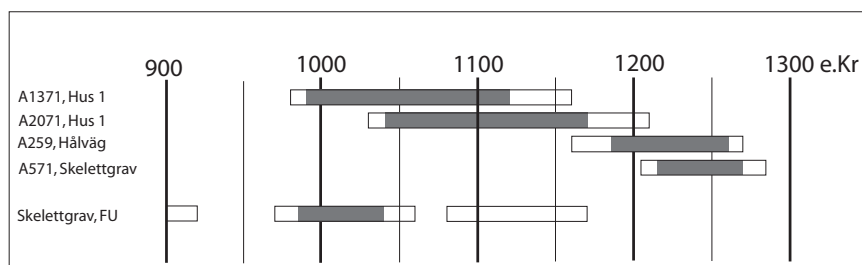
Ett hus från sen vikingatid–tidig medeltid

Någon gång vid övergången mellan vikingatid och medeltid uppförs en treskeppig byggnad på det övergivna gravfältet. Huset har tolkats som en hybrid mellan ett treskeppigt långhus av yngre järnålderstyp och ett medeltida skiftesverkshus där taket bars av ytterväggarna. Under vikingatid slutade man vanligen att bygga treskeppiga långhus och husen fick istället kraftiga väggstolpar som bar tyngden från husens tak. I och med detta blev husens väggar raka och man gick över till att bygga hus på träsyllar. Huset på gravfältet har tydliga drag både från yngre järnålder och medeltid. ¹⁴C-analyser av träkol från två av stolphålen i huset gav dateringar till 980–1160 respektive 1030–1210 e.Kr. (kal 2 sigma).

Huset uppförs något innan det medeltida hospitalet etableras strax öster om gravfältet. KM:s undersökning där visade att hospitalet troligtvis anläggs någon gång under 1100-talets sista årtionden, och att det lokaliserades till en redan befintlig gård som möjligen hade anor ned i vikingatid (Jonsson 2012 s. 5). Bebyggelsen inom gravfältet är således samtida med den gård som föregår hospitalet. Likaså finns en etablerad samtida bebyggelse inom området för kriminalvårdsanstalten (FMIS, Skänninge 33:1 och 35:1). Både här och på gården vid hospitalet har de arkeologiska undersökningarna påvisat tydliga spår efter att hantverk bedrivits, framförallt i form av omfattande metallhantverk. Några liknande spår efter hantverk eller andra aktiviteter fanns inte i eller vid huset på gravfältet. Bortsett från enstaka brända och obrända djurben som påträffades i några av stolphålen i huset, återfanns överhuvudtaget inga fynd eller anläggningar som visar vad huset använts till. Avsaknaden av en eldstad i kombination med avsaknaden av fynd skulle kunna indikera att det rör sig om någon form av ekonomibyggnad, men liknande hus som undersökts på andra håll tolkas dock vanligen som bostadshus. Både vid undersökningen och utredningen påträffades odlingslager i nära anslutningen till huset. En ¹⁴C-datering från utredningen visade på en vikingatida datering av odlingen.

En man begravs intill huset

Strax före eller strax efter att huset uppförs begravs en man på det sedan länge övergivna gravfältet. Graven, som grävdes ut på förundersökningen, låg knappt 20 meter sydöst om huset. Resultaten från ¹⁴C-analyserna antyder att mannen begravs innan huset byggs, men utifrån de långa ¹⁴C-spanssen går det inte att säkert avgöra. Den avgörande frågan är dock kanske *varför* han begravs på platsen, oavsett om huset är byggt eller inte.

Figur 55. Graf över resultaten från ¹⁴C-analyserna som presenteras i tabell 8. I grafen redovisas även resultatet från ¹⁴C-dateringen av den skelettgrav som påträffades och undersöktes vid förundersökningen (Björkheger 2009).

Ytterligare en gravläggning omkring 200 år senare

Någon gång på 1200-talet begravs ytterligare en person i området. Den nya graven, med en ung individ, anläggs utefter den väg som löper från Skenaån och upp mot hospitalet, som vid den här tiden var i full drift. Vägen, eller i varje fall vägens sträckning, är densamma som vid tiden för det äldre järnåldersgravfältet. En ¹⁴C-datering av träkol från fyllningen i den undersökta hålvägen gav en datering till 1200-talet. Huruvida huset fortfarande finns kvar på platsen när graven anläggs är osäkert. Det förefaller dock inte speciellt sannolikt. Med tanke på att det är närmare 200 år som skiljer de två gravarna åt är det svårt att se att det skulle föreligga någon direkt koppling mellan dem, bortsett från deras aparta placering.

Platsen överges på nytt

Efter att den sista graven anlagts och hålvägen tagits ur bruk ligger platsen öde på nytt. Ett mynt tappas i området vid slutet av medeltiden. Ganska snart läggs hela det äldre gravfältet under plogen.

Det äldre järnåldersgravfältet

Gravarnas yttre och inre gravskick

Brandgravarna på gravfältet uppvisade en viss variation, både vad gäller yttre gravformer och inre gravskick. På grund av den höga graden av bortodling på platsen råder en viss osäkerhet kring den sammantagna bilden av gravarnas yttre gravskick. Vid undersökningen konstaterades att åtminstone 20 av de 56 brandgravarna varit försedda med någon form av överbyggnad. Dessa utgjordes av 7 stensättningar, 11 klumpstenar, en rest sten samt en markering i form av en trästolpe. Bortsett från de mer eller mindre skadade resterna efter de sju stensättningarna återstod inga av de övriga gravmarkeringarna. Här var det istället märken i jorden efter de borttagna stenarna, eller i ett fall efter en stolpe, som visade vilka gravar som ursprungligen varit markerade. Majoriteten av gravarna på gravfältet var dock ommarkerade. Huruvida dessa gravar anlagts som ommarkerade eller om avsaknaden beror på bortodling har inte kunnat avgöras. Sannolikt har dock fler av gravarna än vad vi kunde utläsa vid undersökningen ursprungligen varit markerade.

Även det inre gravskicket kan tyckas relativt varierat, men i jämförelse med många andra samtida gravfält i länet är variationen förhållandevis liten. Fyra olika typer av gravskick dokumenterades: urnebrandgropar, urnegropar, brandgropar och brandlager. Detta kan jämföras med t.ex. gravfältet vid Klinga i Borgs socken där inte mindre än 8 olika typer av gravskick fanns representerade (Stålbom 1994). Den stora skillnaden mellan de två gravfälten är att i Skänninge saknas de ”rena” gravskicken i form av benlager, bengropar och spridda brända ben. Dessa gravskick finns representerade både bland de äldre och yngre gravarna på Klingagravfältet så den stora variationen här verkar inte ha en kronologisk förklaring även om några av gravskicken möjligen dominerar under olika kronologiska skeden. Ser vi till det närliggande gravfältet i Viby Bosgård så uppvisar det en med

Gravskick	Benbehållare	Antal	ca %	Viby B.
Urnebrandgrop	Keramik	22	60,5	61
"	Harts	11		
"	Organiskt mat.	2		
Urnegrop	Keramik	2	3,5	8
Brandgrop		11	19	22,5
Brandlager		2	3,5	2
Benlager		–	–	2,5
Odef. brandgravskick		6	10	*
Skelettgrav		2	3,5	4,5

Tabell 9. Fördelningen av olika typer av inre gravskick på gravfältet. Som jämförelse presenteras även fördelningen av olika gravskick på det närliggande gravfältet i Viby Bosgård (Nilsson 1977).

skänningegravfältet nästan identisk fördelning av olika typer av gravskick (se tabell 9). Liksom i Skänninge är urnebrandgropen det klart vanligaste gravskicket.

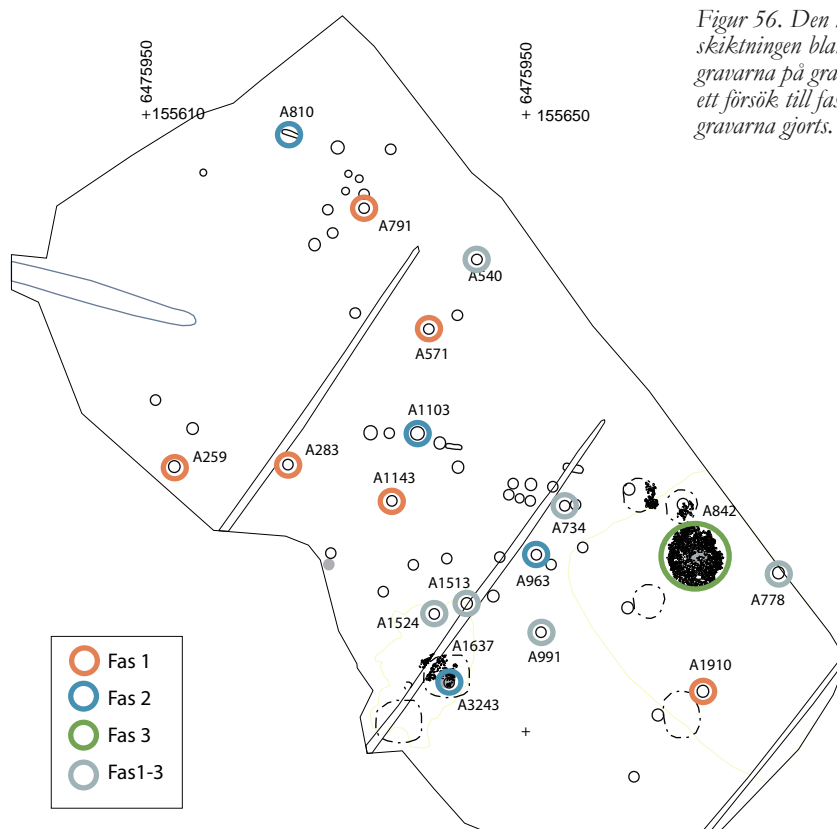
Gravfältets kronologiska och rumsliga struktur

En förhållandevis god bild av gravfältets inre kronologi har nåtts genom resultaten från ^{14}C -analyser i kombination med föremålsdateringar. Sammanlagt föreligger dateringar från 17 av de närmare 60 undersökta gravarna. Dateringarna ligger som tidigare nämnts samlade inom en period av 350 år, från yngre förromersk till och med äldre romersk järnålder och sannolikt har majoriteten av gravarna anlagts under en ännu snävare period runt år 0. Merparten av de daterade gravarna förefaller vara anlagda mellan 100 f.Kr. till 100 e.Kr., en perioden av ca 200 år.

För att få en bild av hur gravfältet vuxit fram har ett försök till en grov fasindelning av de daterade gravarna gjorts (figur 56). Utifrån ^{14}C -dateringar och fynd har dessa delats in i tre faser: Fas 1 (150 f.Kr.–0), Fas 2 (0–100 e.Kr.) och Fas 3 (100–200 e.Kr.). De flesta av de daterade brandgravarna kan föras till Fas 1 eller 2. Avviker gör egentligen bara den stora stensättningen A842, som är en av de yngre gravarna på gravfältet. Denna anläggs sannolikt under den senare delen av äldre romersk järnålder (period IV:2). Skelettgraven A810 är samtida med majoriteten av de daterade gravarna och kan föras till Fas 2.

Fas 1 (150 f.Kr.–0)

Till den äldsta av de tre faserna hör sex av de daterade gravarna. Dessa återfinns spridda över hela gravfältet vilket visar att gravfältet inte gradvis vuxit fram från ett håll till ett annat. Endast en av gravarna från denna äldsta fas har haft en överbyggnad och då i form av en stensättning. Det ska dock tilläggas att relationen mellan den ^{14}C -daterade brandgropen A1910 och den överliggande sönderplöjda stensättningen är något osäker. Det inre gravskicket utgörs i två fall av brandgropar och i övriga fyra av urnebrandgropar. Intressant att notera är att i samtliga dessa utgörs benbehållaren

av ett hartstättat svepkärl. Inte någon av de urnebrandgropar med ett keramikkärl som benbehållare har kunnat knytas till denna fas. I fråga om inre konstruktionsdetaljer finns både lockstenar och stensatta gropar resresenterade under den här fasen.

Fas 2 (0–100 e.Kr.)

Till Fas 2 har tre av brandgravarna samt skelettgraven förts. Liksom gravarna i Fas 1 återfinns dessa spridda över hela gravfältet. Två av gravarna har varit markerade, dels av en stensättning, dels av en klumpsten. Det inre gravskicket i brandgravarna utgörs i två fall av urnebrandgropar och i ett fall av en urnegrop. Samtliga dessa tre brandgravar var försedda med lockstenar.

Fas 3 (100–200 e.Kr.)

Till den här sista fasen kan endast den större stensättningen A842 knytas. Det här är egentligen den enda av stensättningarna som har en säker koppling till den underliggande begravning som daterats. Från stensättningen A1637 föreligger en datering av urnebrandgropen A3243 som är belägen under stensättningen och brandlagret i denna. Även om det inte är troligt så är det fullt möjligt att stensättningen anläggs på en redan befintlig, äldre urnebrandgrop. Kopplingen mellan den daterade brandgropen A1910 och den överliggande stensättningen är som tidigare nämnts osäker.

Fas 1–3 (150–200 e.Kr.)

Flera av gravarna har inte kunnat daterats närmare än till perioden yngre förromersk–äldre romersk järnålder. Med tanke på att det förekom skäror i flera av dem är det dock sannolikt att många av dem kan dateras till fas 1 eller 2.

Även om långt ifrån alla gravar har kunnat dateras förefaller det inte finnas några kronologiska skillnader mellan de olika gravformer, gravskick eller de olika inre konstruktionsdetaljer som dokumenterats. Variationen måste därför ha sin förklaring i andra faktorer, t.ex. sociala eller religiösa sådana.

Gravfältets horisontella stratigrafi

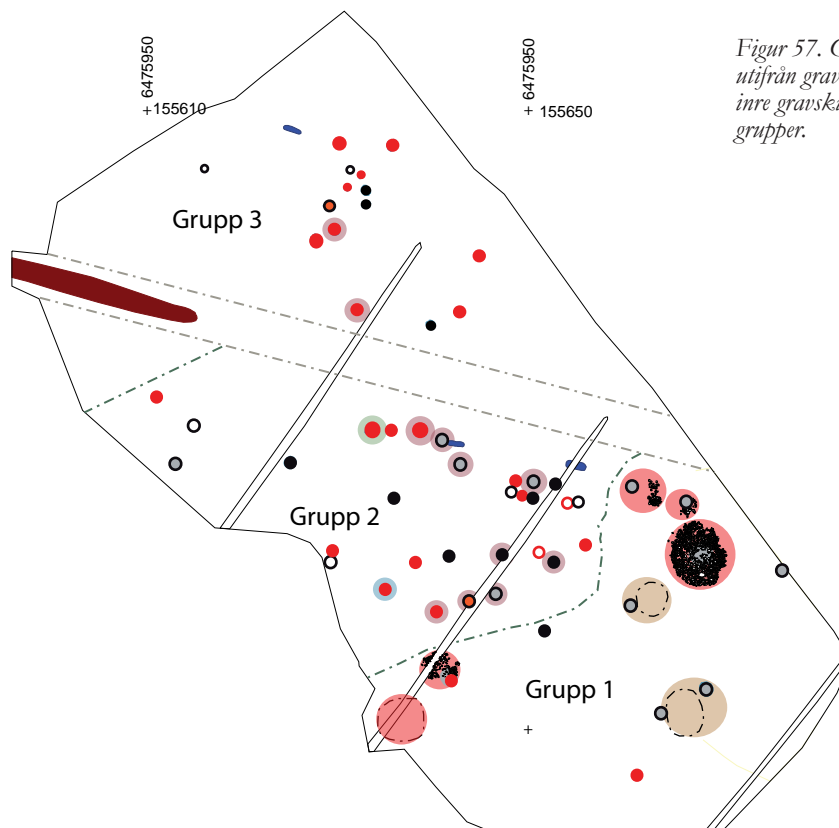
På gravfältet finns en tydlig horisontell stratigrafi där olika typer av gravformer och gravskick har en framträdande roll på olika delar av gravfältet. Här spelar halvvägens sträckning en central roll, då det är tydligt hur gravarna på olika sätt förhåller sig till dess sträckning. Fördelningen av olika gravformer och gravskick ser olika ut på ömse sidor av vägen och det går att utläsa minst tre olika, mer eller mindre tydliga, grupperingar på gravfältet (se figur 57).

Söder om vägen utkristalliserar sig två grupper, här benämnda grupp 1 och 2. I *grupp 1* återfinns vi gravfältets samtliga sju stensättningar. Inga andra gravformer har identifierats inom den här gruppen som sammanlagt utgörs av 11 brandgravar. Däremot finns ett mindre antal gravar som föreföll omarkerade. Gravskicket inom gruppen domineras av brandgropar, speciellt i den östra delen av området där detta, bortsett från brandlagret i A842, är det enda representerade gravskicket. Inom gruppen finns även tre urnebrandgropar, varav två med benbehållare av keramik och en med ett hartstättat svepkärl. Ser vi till fyndmaterialets fördelning över gravfältet uppvisar gravarna i den här gruppen ungefär samma mönster som gravarna i grupp 2, även om procentuellt sett fler av gravarna i grupp 1 var fyndförande. I fyra av gravarna här återfanns skäror, i tre av dessa i kombination med en eller flera nålar och i ett fall även med en pryl. Flera av gravarna i gruppen har kunnat dateras och samtliga tre ovan beskrivna kronologiska faser (se figur 56) finns representerade. Likaså finns samtliga åldersgrupper representerade bland de gravlagda, både barn, ungdomar och vuxna (se figur 47). Några osteologiska könsbedömningar har inte kunnat göras på det brända benmaterialet från gravarna i den här gruppen. Förekomsten av skäror, ofta i kombination med nålar, indikerar dock att flera av gravarna kan utgöra kvinnogravar.

Gränsen mellan gravarna i Grupp 1 och i Grupp 2 baseras helt på stensättningarnas utbredning. *Grupp 2* är den största av de tre grupperna med 31 gravar. Här kan man tänka sig att några av gravarna, speciellt de i den nordvästra delen, kan höra till en grupp gravar som grävdes bort i samband med att stängslet för kriminalvårdsanstalten uppfördes. I den här gruppen återfinns majoriteten av de klumpstensförsedda gravarna. Dessutom finns här gravfältets enda resta sten samt enda stolpmarkerade grav. En klar majoritet av gravarna utgörs av urnebrandgropar och fördelningen mellan benbehållare av keramik kontra hartstättade svepkärl är relativt jämn (se figur 22). Här återfanns även gravfältets enda två urnegropar. I gruppen finns dessutom en av gravfältets två skelettgravar. Sex av gravarna i gruppen innehöll gravgåvor av metall. I fyra av dessa i form av skäror, i ett fall en pincett av järn och den sista i form av en nål (se figur 30). I gruppen fanns även gravfältets klart fyndrikaste grav, A1143, som utöver två skäror även bland annat innehöll en trekantfibula i brons och sju bronsspiralpärlor. Graven var dessutom en av gravfältets mer välkonstruerade gravar med en stenkista, bottenstenar och en locksten. Det är intressant att se hur brandgravarna närmast den fyndrika graven ligger placerade som satelliter i en oregelbunden cirkel 7–8 meter utanför denna.

De daterade gravarna i grupp 2 är relativt jämt fördelade mellan fas 1 och 2 (se figur 56). Ser vi till de gravlagda återfinns även här samtliga ålderskategorier respresenterade (se figur 47). Fyra av gravarna har osteologiskt kunnat könsbedömas till två kvinnor och två män. En av de två männen gravar var för övrigt markerad med en rest sten medan en av de osteologiskt bedömda kvinnogravarna markerats med den upprättstående trästolpen. Till de osteologiskt könsbedömda kvinnogravarna kan även utifrån en arkeologisk könsbedömning den rikt utrustade graven A1143 föras och möjligen även de tre gravarna med skäror.

Gravarna norr om vägen utgör en egen grupp, *Grupp 3*. I denna återfanns 15 brandgravar samt en skelettgrav. Endast i två av gravarna i den här gruppen har spår efter överbyggnader dokumenteras, i båda fallen i form av märken efter borttagna

Figur 57. Gravfältet har utifrån gravarnas yttre- och inre gravskick delats in i tre grupper.

klumpstenar. Samtliga 13 brandgravar där gravskicket gick att avgöra utgjordes av urnbrandgropar. Benbehållarna i dessa utgjordes vanligen av keramikkräml men även hartstättade svepkärl och behållare av organiskt material fanns representerade. Endast i tre av gravarna återfanns gravgåvor av metall (se figur 30). Dessa utgjordes i ett fall av en skära och i ett fall av en nål. I gruppen fanns även gravfältets enda vapengrav med sina två (?) lansspetsar. Fyra av gravarna i Grupp 3 har daterats, två till Fas 1, en till Fas 2 och den fjärde inte närmare än till Fas 1–3. Liksom i övriga två grupper återfinns samtliga ålderskategorier representerade bland de gravlagda, även om majoriteten utgörs av vuxna individer. Intressant är det jämförelsevis stora antal, tre stycken, av de gravlagda som osteologiskt bedömts vara män. Endast en har bedömts vara en kvinna. Till de tre osteologiskt bedömda männen kan även utifrån arkeologiska bedömningar individen i vapengraven föras.

Det finns många exempel på gravfält där man tydligt kan se att de organiserats efter vissa bestämda mönster. Vanligast är kanske att dessa horisontella stratigrafier grundar sig på kronologiska faktorer, där gravfälten växer fram från ett håll till ett annat eller inifrån centrum och ut. Detta är inte fallet beträffande gravfältet i Skänninge. Här är det tydligt att gravar från skilda kronologiska faser återfinns spridda över hela gravfältet. Som tidigare nämnts utgör möjligen de yngsta gravarna ett undantag. Endast stensättningen A842 har genom ^{14}C daterats till senare delen av äldre romersk järnålder och är den yngsta av de daterade gravarna. Frågan är hur de övriga stensättningarna ska dateras. Dateringen av stensättningen A842 går stick i stäv med gravformen vanligen brukar tidsfästas i Östergötland. Enligt Catharina Nilsson (1977) dateras dessa oftast till yngre förromersk eller möjligen början av äldre romersk järnålder.

Även socialt betingade horisontella stratigrafier har kunnat utläsas på somliga gravfält. Undersökningar har t.ex. visat på gravfält som varit uppdelade i manliga och kvinnliga zoner (Rasch 1991). Även barnen har ibland begravts på separat delar av gravfälten. Det finns till och med exempel på rena barngravfält. Någon liknande uppdelning av gravfältet i manliga och kvinnliga zoner eller att olika ålderskategorier tilldelats olika delar av gravfältet föreligger inte på gravfältet i Skänninge.

Det vanligaste mönstret på gravfält där grupperingar dokumenterats är dock att gravarna helt enkelt ligger topografiskt koncentrerade i mindre grupper. Storleken på dessa gravgrupper varierar ofta på mellan 4–10 gravar. Detta har då ofta tolkats som att de olika gravkoncentrationerna representerat skilda bebyggelseenheter (Fernholm 1982, Welinder & Johnsen-Welinder 1973). Ibland föreligger, liksom på gravfältet i Skänninge, skillnader mellan gravarna i de olika grupperna. Stig Welinder och Barbro Johnsen-Welinder har studerat organisationen av det folkvandringstida gravfältet Uppgården utanför Köping i Västmanland (Welinder & Johnsen-Welinder 1973). Här, liksom på gravfältet i Skänninge, kunde olika gravläggningsritualer i form av bl.a. skilda gravformer och gravskick samt fyndfördelning ses i de olika grupperna. Detta tolkades som att gravfältet nyttjats av flera gårdar med skilda begravningsritualer. Sannolikt är det något liknande vi ser på gravfältet i Skänninge.

De gravlagda och gravgåvorna

Genom den osteologiska analysen har vi fått en inblick i ålders- och könsfördelningen bland de gravlagda på gravfältet. Resultaten från analysen visar att samtliga ålderskategorier, både barn, ungdomar och vuxna finns bland de gravlagda. De olika ålderskategorierna återfinns spridda över hela gravfältet och det går inte att utläsa några tydliga samband mellan hur gravarna varit konstruerade och vilka som begravts i dem. Inte heller föreligger någon tydlig korrelation mellan de osteologiska bedömningarna av de gravlagda och de eventuella gravgåvor de har fått med sig.

Under bronsålder och stora delar av förromersk järnålder är gravarna i allmänhet fyndfattiga, men under yngre förromersk järnålder sker en förändring och gravarna blir alltmer fyndrika. Fyndmaterialet utgörs då huvudsakligen av redskap, dräkttillbehör och bältesdetaljer. Det tycks som att olika typer av hantverk och olika steg i produktionsprocessen har varit viktiga att lyfta fram och knyta till olika individer eller grupper av individer. I Östergötland är krumknivar, prylar och synålar vanliga bland gravföremålen och inte sällan uppträder de i kombination med varandra (Räf 2001 s. 21; Larsson 2005 s. 81). Redskapen har används vid framställning av skinn- och läderprodukter (Hagberg 1967). Föremålen uppträder framförallt i kvinnogravar. På Öland är kopplingen mellan den här typen av redskap och kvinnor i det närmaste total (Räf 2001) och även i Östergötland finns en stark koppling även om de här ibland förekommer i osteologiskt bedömda mansgravar. Föremålen i gravarna tolkas ofta som markeringar av den avlidnes status i jordelivet och deras anknytning till en mer specialiserad sida av lantbruksproduktionen. De två krumknivarna från gravfältet i Skänninge återfanns i gravfältets fyndrikaste grav. Tillsammans med krumknivarna fanns två skärar, två prylar, en kniv, del av ett beslag samt en trekantsfibula av brons och sju bronsspiralpärlor. Trots att ingen osteologisk könsbedömning föreligger tyder fyndsammansättning på att den gravlagda är en kvinna. Den rika fynduppsättningen tyder på att kvinnan har haft en hög social position i samhället, kanske har hon varit i kontroll av produktionen av skinn- och läderprodukter. Liksom skärar har krumknivar nedlagda i gravar ibland satts i samband med någon form av fruktbarhetskult (Nicklasson 1997 s. 128).

Det finns tydliga tecken på att samhället i Östergötland börjar bli alltmer socialt stratifierat under den här perioden. Det kanske tydligaste exemplet på detta är landskapets många vapengravar (jfr Nicklasson 1997). Vapengravarna från förromersk och äldre romersk järnålder skiljer sig inte så mycket från de andra gravtyperna annat än genom närvaron av vapen, medan bilden blir en helt annan under romersk järnålder. Nicklasson ser vapengravarna från den här äldsta perioden som rang- eller värdighetsmarkeringar för äldre män. Gravarna ger annars överlag ett homogent intryck under förromersk järnålder. På de östgötska gravfälten från perioden kan det rent allmänt urskiljas ett möster av enstaka gravar med rikare gravgods (Larsson 2005). Den här bilden stämmer väl överens med gravfältet i Skänninge. Dels har vi här vapengraven som passar väl in bland övriga vapengravar i länet från det äldsta skedet. Graven, som var kraftigt plogskadad, avvek så vitt det var möjligt att se inte från de övriga gravarna på gravfältet, utan det var just bara genom förekomsten av vapen den utmärkte sig. Utöver vapengraven utmärkte sig även den ovan beskrivna rikt utrustade kvinnograven.

Frånsett dessa två gravar med vapen och dräkttillbehör utgjordes fyndmaterialet i de övriga gravarna nästan uteslutande av redskap, dock inte i samma stora, kompletta, uppsättningar som i den rikare kvinnograven. Bortsett från i två av gravarna där skärar förekom i kombination med en eller två nålar samt i ett fall dessutom en pryl, hade de gravlada i övrigt bara fått med sig ett ensamt redskap, oftast i form av en skära eller en nål. Det intressanta här är det stora antal gravlagda som fått skärar med sig i graven, sammanlagt åtta, eventuellt nio stycken. På den här punkten skiljer sig gravfältet i Skänninge markant från övriga gravfält i Östergötland där antalet skärar vanligen är betydligt lägre. På dessa är istället krumknivar mer frekvent förekommande och fördelningen mellan antalet påträffade skärar och krumknivar det motsatta mot på Skänningegravfältet. På t.ex. Fiskebygravfältet uppgick antalet påträffade skärar till nio medan antalet krumknivar uppgick till tjugo stycken (Lundström 1970). Liknande fördelning mellan skärar och krumknivar ser vi t.ex. på gravfälten i Klinga, Viby Bosgård, Linneberg och Högby (Stålbom 1994; Nilsson 1977; Helander & Zetterlund 1998; Skjöldebrand 1997). Här visar istället gravfältet i Skänninge upp stora likheter med flera Västgötska gravfält. Både på gravfältet Kyrkbacken i Horn och på Stora Ro i Mellby socken påträffades betydligt fler skärar än krumknivar. Antalet skärar uppgick här till elva respektive sju stycken att jämföra med antalet krumknivar som uppgick

till tre respektive två stycken. Liksom i Skänninge återfanns krumknivarna här ofta tillsammans med skäror.

Liksom krumknivar kopplas skäror ofta samman med kvinnogravar. På gravfältet i Skänninge har benmaterialet i två av gravarna osteologiskt bedömts som kvinnor (varav en kvinna?). Övriga gravar var inte möjliga att osteologiskt könsbedöma. Skäror är förknippade med skörd och jordbruk. Att de som redskap varit nödvändiga för försörjningen har sannolikt gett dem ett starkt symbolvärde (Eklund 2001 s. 264). Under förromersk järnålder är det tydligt att de får en viktig rituell roll i gravsammanhang, där de visar på ett nära förhållande mellan liv, död och återfödelse (Kaliff 1997). Skärornas roll i rituella sammanhang är fortsatt viktig även efter det att bruket i gravsammanhang upphör. Under yngre järnålder förekommer det ibland miniatyrskäror i grav- och boplatskontexter där de ofta tolkas som ingående i fruktbarhetskulten (Isaksson 1992).

De sena skelettgravarna

En av de frågor som ställdes i undersökningsplanen inför slutundersökningen var om det fanns ytterligare senvikingatida skelettgravar i området, eller om graven från förundersökningen utgjorde en solitär. Några fler samtida gravar framkom inte, däremot dokumenterades ett senvikingatida hus som kan vara samtida med skelettgraven från förundersökningen. Vid slutundersökningen påträffades dessutom ytterligare en skelettgrav, denna ¹⁴C-daterades till 1200-talet. Frågan är om bilden av den apart placerade skelettgraven från förundersökningen har klarnat efter att platsen nu undersökts. Snarare kanske tvärtom. Istället för en har vi nu två avvikande begravningar på platsen vilka, bortsett från att vi antar att båda är kristna, tillsynes saknar kopplingar till varandra.

Sent daterade skelettgravar på äldre järnåldersgravfält är inte unikt för den här platsen. Det undersökta Linneberga gravfältet i Högby socken uppvisar vissa likheter med gravfältet i Skänninge. Sammanlagt undersöktes här 34 brandgravar och 14 skelettgravar med en huvudsaklig datering till romersk järnålder (Helander & Zetterlund 1998). Dateringen av flera av skelettgravarna avvek dock från gravfältet i övrigt. Totalt analyserades material från nio av skelettgravarna. Endast i tre av dem fanns daterbara ben, övriga daterades med träkol och hasselnötsskal. Fyra av analyserna, varav två utförda på träkol och två av hasselnötsskal, gav dateringar till vendel- vikingatid samt 1600-tal. Här är det tydligt att det daterade materialet inte daterar gravarna utan ett senare skede. I en av skelettgravarna utfördes ¹⁴C-analysen på obränt ben. Denna grav daterades till 1000–1160 e.Kr. Liksom övriga sena dateringar beskrivs resultatet som en osannolik anläggningsperiod för en skelettgrav av denna typ (Helander & Zetterlund 1998, s. 42). Det är fullt möjligt, och till och med sannolikt, att Helander och Zetterlund har rätt när de avfärdar de sena dateringarna från Linnebergagravfältet som osannolika. Frågan är om vi kan göra samma sak beträffande de sena dateringarna från Skänninge?

Vid Hulje utanför Mjölby, inte långt från Skänninge, undersöktes i mitten av 1990-talet en ensamt liggande skelettgrav orienterad i öst-västlig riktning. I graven hade en kvinna, omkring 40 år gammal, begravts under mellersta vikingatid. Två ¹⁴C-analyser på två av tänderna gav dateringar till 840–963 respektive 880–995 e.Kr. (Carlsson m.fl. 1997 s. 51). Genom frånvaron av gravgåvor och gravens orientering tolkades graven som kristen. Författarna diskuterar möjligheten att graven representerar de allra första kristna på platsen och hur dessa första kristna inte ville/kunde begravas på hedniska gravfält och då man inte hade vigd jord att tillgå fick man till nöds istället begravas lite vid sidan om. Ett liknande scenario kan tänkas ha ägt rum även beträffande den senvikingatida skelettgraven från Skänninge. Detta förutsätter dock att man inte kände till att det fanns ett hedniskt gravfält på platsen.

Även om man inte helt kan avfärda möjligheten att vi här att ett exempel på den typ av återbruk av äldre gravfält som ibland förekommer, förefaller det mindre troligt. Ann-Mari Hållans har undersökt fenomenet ”återbruk”, genom att studera över 200 fall i Mälardalen där yngre gravar har anlagts på äldre sådana (2006). Hon konstaterar att detta återbruk äger rum med början i folkvandringstid, men blir särskilt vanligt under 900-tal. Det förekommer på gravfält som varit i kontinuerligt bruk från romersk järnålder fram till vikingatid, inte på kortlivade gravfält som endast innehåller gravar från en arkeologisk period. Intressant för den nu aktuella undersökningen av RAÄ 37 är att det vanligen är gravhögar innehållande mansgravar, som täcker de äldre gravarna. Återbruk av äldre gravfält kan tolkas som ett sätt att återknyta banden med den/de äldsta gårdsinnehavarna (jmf Zachrisson 1994:232). Seden med återbruk av gravfält är inte på något sätt unikt för Mälardalen (se t.ex. Artelius 2000 och Svanberg 2003). Även Östergötland uppvisar flera exempel på hur äldre järnåldersgravfält åter tas i bruk, antingen som begravningsplatser eller för andra religiösa aktiviteter, under vendel-vikingatid. Som exempel kan gravfälten vid Östra och Västra Bökestad, Linköpings flygplats nämnas (Larsson 2005).

Som en parallell till de två gravarna i Skänninge kan de tidigmedeltida gravar som framkom vid en arkeologisk undersökning i Rambodal i utkanten av Norrköping nämnas. Sammanlagt påträffades här åtta omarkerade skelettgravar, samtliga sannolikt anlagda under andra halvan av 1100-talet (Nyberg & Nilsson 2012 s. 47). De gravlagda var av varierande ålder, tre barn, en ung individ samt fyra vuxna. Tre av de vuxna har bedömts vara kvinnor, den fjärde har inte varit möjlig att könsbedöma. Det fanns inget vid undersökningen som tydde på att det rörde sig om en kyrkogård, inget tyder på att det funnits en kyrkobyggnad eller ett kapell i närheten. Liksom gravarna i Skänninge har det inte säkert kunnat fastställas varför personerna gravlagts på platsen. Den förklaring som enligt författarna tycks verka ligga närmast till hands är att det rör sig om personer, möjligen trälar, som inte tillhörde den katolska tron.

Förekomsten av den yngre av de två skelettgravarna i Skänninge ska sannolikt ses i samband med det medeltida hospital som är samtida med graven. Hospitalskapellen hade ofta en tillhörande kyrkogård, eftersom de som insjuknat i spetälska inte skulle beblandas med andra människor ens efter döden. Det är inte känt om, och i var i så fall var, Skänninge hospital hade en egen kyrkogård. Jonsson (2012) föreslår det som mest troligt att den skulle ha varit lokaliserad i anslutning till kapellet, möjligen på det impediment i vars västra kant det ligger. Är det så att den aktuella graven ligger i ett utkantsområde av en tidigkristen begravningsplats som hört till hospitalet?

Avslutande kommentar

Genom undersökningen har vi fått en god bild av det äldre järnåldersgravfältet och de förhistoriska lämningarnas datering, karaktär och funktion. Bevaringsförhållandena på gravfältet var bättre än vad vi hade förväntat oss, även om många av gravarna var kraftigt störda efter att under århundraden legat under plogen. Trots att flera av gravarna var sönderplöjda påträffades, bortsett från enstaka keramikskärvor och en lansspets, inga föremål från gravarna som lösfynd. Detta trots att ytan avsåktes med metalldetektor och handrensades. Metalldetektorundersökningen ansågs inför undersökningen som viktig i syfte att få en uppfattning om hur stor del av det ursprungliga antalet gravar som kan ha plöjts sönder. Med facit i hand kan vikten av metalldetektorundersökningen i det här fallet diskuteras.

Det äldre järnåldersgravfältet visade sig ha utnyttjats under en relativt kort period under yngre förromersk järnålder och äldre romersk järnålder. Gravfältet uppvisade stora likheter med andra undersökta, samtida gravfält i Östergötland beträffande gravarnas yttre och inre gravskick. Utmärkande för det här gravfältet är bland annat det stora antal skärvor som påträffades i gravarna. På den här punkten uppvisar Skänningegravfältet större likheter med flera av de västgötska gravfält som undersökts.

Vid undersökningen påträffades även boplatslämningar. Majoriteten av dessa kan knytas till det treskeppiga långhus som framkom i sydöstra delen av undersökningsområdet. Huset daterades till övergången mellan vikingatid och medeltid och är således ungefär samtida med den skelettgrav som påträffades och undersöktes på förundersökningen. Några fler samtida skelettgravar påträffades dock inte. Däremot fick en av de skelettgravar som ¹⁴C-analyserades en datering till 1200-tal. Något svar på varför två individer, båda förmodat kristna, gravläggs på platsen med närmare tvåhundra års mellanrum, har inte undersökningen kunnat ge något entydigt svar på. I övrigt har undersökningen kunnat besvara eller åtminstone kunnat belysa de frågor som ställdes upp i undersökningsplanen inför undersökningen.

Referenser

Arkiv- och kartmaterial

FMIS (Fornminnesinformationssystemet, Riksantikvarieämbetet). [<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>]

Svenskt Diplomatarium (SDHK). [<http://www.riksarkivet.se/>]

Tryckta och otryckta källor

Anglert, Mats. 2009. Kristianisering, kyrkor och centralitet i Östergötland. *Skuggor i ett landskap. Västra Östergötlands slättbygd under järnålder och medeltid resultat av ett tvärvetenskapligt projekt* (red. Anders Kaliff), s. 215-245. RAÄ Arkeologiska undersökningar, skrifter nr 75. Stockholm.

Artelius, Tore. 2000. *Bortglömda föreställningar. Begravningsritual och begravningsplats i halländsk yngre järnålder*. Gothenburg Archaeological Theses 15. Gotarc. Series B. RAÄ Arkeologiska undersökningar, skrifter 36. Göteborg.

Berg, Johan. 2003. *Gods och landskap. Jordägande, bebyggelse och sambälle i Östergötland 1000-1562*. Kulturgeografiska Institutionen, Stockholms universitet. Meddelande 120. Stockholm.

Berg, Johan. 2009. Fornlämningar och jordägande – om framväxten av det medeltida sociala landskapet i ljuset av fornlämningarna från yngre järnåldern. *Skuggor i ett landskap. Västra Östergötlands slättbygd under järnålder och medeltid resultat av ett tvärvetenskapligt projekt* (red. Anders Kaliff), s. 102-145. RAÄ Arkeologiska undersökningar, skrifter nr 75. Stockholm.

Björkhager, Viktoria. 1995. Gravskicket under barnaåren, en studie av östgötska gravar från övergången mellan bronsålder och järnålder. *Arkeologi om barn* (red. Johnsen, B och Welinder, S.), s. 43–56. Occasional Papers In Archaeology 10. Uppsala.

Björkhager, Viktoria. 2009. *Gravfält, skelett och odlingslager vid Kriminalvårdsanstalten i Skänninge. RAÄ 37 och 38, Östannå 6:1 och Skänninge 3:1, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötlands län*. Östergötlands länsmuseum, Avdelningen för arkeologi, rapport 2009:85, Arkeologisk förundersökning. Linköping.

Borna-Ahlkvist, Hélène, Lindgren–Hertz, Lena och Stålbom, Ulf. 1998. Pryssgården. Från stenålder till medeltid. Arkeologisk slutundersökning, RAÄ 166 och 167. Östra Eneby socken, Norrköpings kommun, Östergötland. RAÄ. Rapport UV Linköping 1998:13.

Borna-Ahlkvist, Hélène. 2002. *Hällristarnas hem. Gårdsbebyggelse och struktur i Pryssgården under bronsålder*. RAÄ Arkeologiska undersökningar, Skrifter 42. Stockholm.

Browall, Hans. 2003. *Det forntida Alvastra*. Monographs – Museum of National Antiquities 6. Stockholm.

Carlsson, Tom, Kaliff, Anders, Molin, Anna, Molin, Fredrik & Sundberg, Karin. 1997. *Hulje. Boplats, skärnsten och gravar. E4-syd. RAÄ 89, Höjby socken samt RAÄ 234–236, Mjölby socken, Östergötland*. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV-Linköping 1997:63.

Carlsson, Tom. 1998. Det enskilda kristnandet – en kristen grav från vikingatidens Östergötland. *META* 1998:2. Lund.

Christie, Håkon. 1976. Middelalderen bygger i tre. Oslo-Bergen-Tronsø.

Cnattingius, Bengt. 1929. Hospitalet i Skeninge. *Linköpings stifts julfok*, s. 144–150. Linköping.

Danielsson, Erik. 2012. *Vedlab rapport 1202. Vedartsanalyser på material från Östergötland, Skänninge sn. Raä nr 37:1*. Opublicerad arkivrapport. Glava.

Eklund, Susanna. 2001. Eldsprängd sten i grop och i hög. *Möre historien om ett småland. E22-projektet*. (red. Magnusson, G.). Kalmar läns museum. Kalmar.

Eriksson, Thomas. 2009. *Kärl och social gestik. Keramik i Mälardalen 1500 BC–400 AD*. Uppsala universitet, Aun 41. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skrifter No 76. Uppsala.

Ersgård, Lars. 2002. Medieval Östergötland. *Urban Diversity. Archaeology in the Swedish Province of Östergötland* (red. Rikard Hedvall), s. 16–23. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skrifter 45. Stockholm.

Ersgård, Lars (red.) 2006a. *Helgonets boning. Studier från forskningsprojektet "Det medeltida Alvastra"*. Lund Studies in Historical Archaeology 5. Lund.

Ersgård, Lars. 2006b. Dödens berg och Guds hus – förfäderskult, kristnande och klostret i Alvastra i den tidiga medeltidens Östergötland. *Helgonets boning. Studier från forskningsprojektet "Det medeltida Alvastra"* (red. L. Ersgård), s. 23–140. Lund Studies in Historical Archaeology 5. Lund.

Esmark, Kim. & McGuire, Brian Patrick. 2004. *Tusen år i Europa*. Band 1. 1000–1300.

Feldt, Ann-Charlott. 2012. Medeltida blingbling made in Skänninge. *Arkeologi i Östergötland 2012*. Riksantikvarieämbetet UV Öst. Östergötlands läns museum. Linköping.

Fernholm, Ragnhild. 1982. *Ett flatmarksgravfält från bronsålder i Vreta klostrets socken, Östergötland*. RAÄ och AHM Rapport UV 1982:44. Stockholm.

Golabiewski-Lannby, Monica. 2010b. *Östanå 711-792-2010*. Kungliga Myntkabinettet. Stockholm.

Granlund, John. 1939. Hartstätningar till svepta kärl under äldre järnålder. *Formvännan*.

Gruber, Göran (red.) 2005. *Identities in transition. Mesolithic strategies in the Swedish province of Östergötland*. RAÄ Arkeologiska undersökningar, Skrifter 64. Stockholm.

Gustafsson, Malin. 2007. Tradition och förnyelse. *Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang. Arkeologi E4 Uppland*, Vol. 3. (red. H. Göthberg). Uppsala.

- Göthberg, Hans. 2000. Bebyggelse i förändring. Uppland från slutet av yngre bronsålder till tidig medeltid. OPIA 25. Uppsala.
- Hagberg, Ulf-Erik. 1967. *The archaeology of Skedemosse II. The Votive Deposits in the Skedemosse Fen and their Relation to Iron-Age Settlement on Öland, Sweden*. Stockholm.
- Hallgren, Anna-Lena. 2009. *Täktskadade gravar vid Västerkvarn. Fem romartida brandgravar på 15 m². Arkeologisk undersökning. RAÄ 225. Strömsholm 8:1, Kolbäcks socken, Västmanland. Kulturmiljövård Mälardalen Rapport 2008:72. Västerås.*
- Hallgren, Fredrik. 2011a. Mesolithic skull depositions at Kanaljorden, Motala, Sweden. *Current Swedish Archaeology* 19, s. 244–246.
- Hallgren, Fredrik. 2011b. Rituella våtmarksdepositioner från äldre stenålder på Kanaljorden i Motala. *Motalabygd* 2011. Årsskrift för Motala Musei- och hembygdsförening, s. 70–74. Motala.
- Hedvall, Rickard. 2008. Skänninge under sen vikingatid och tidig medeltid. *De første 200 årene – nytt blikk på 27 skandinaviske middelalderbyer* (red. Hans Andersson, Gitte Hansen & Ingvild Øye), s. 341–358. Universitetet i Bergen Arkeologiske Skrifter, Nordisk 5. Bergen.
- Henriksson, Gunnar. 1996. *Skiftesverk i Sverige. Ett tusenårigt byggnadsätt*. Stockholm.
- Helander, Annika & Zetterlund, Peter. 1998. *Högby. Linnebergsgravfältet från romersk järnålder. Arkeologisk slutundersökning. Linneberg 1:2 och 1:3, RAÄ 14, Högby socken, Mjölby kommun, Östergötland. Del 3. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1998:52. Linköping.*
- Hemmendorff, O. 1073. *Några varierade gravfält från Mälardalskapen, särskilt gravfält 110 vid Alby i Botkyrka sn, Södermanland*. Trebetygsuppsats vid institutionen för Arkeologi, särskilt nordeuropeisk, Stockholms universitet.
- Hällans Stenholm, Ann-Mari. 2006. Past memories. Spatial returning as ritualized remembrance. *Old Norse religion in long-term perspectives. Origins, changes and interactions. An international conference in Lund, Sweden, June 3-7, 2004* (red. Anders Andrén, Kristina Jennbert & Catharina Raudvere). Lund.
- Jonsson, Kristina. 2012. *Det medeltida hospitalet i Skänninge. En självhushållande gård i stadens utkant. Särskild arkeologisk undersökning. Fornlämning Skänninge stad 52:1. Skänninge 3:1, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötlands län. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2012:48. Västerås.*
- Kaliff, Anders. 1997. *Grav och kultplats: eskatologiska föreställningar under yngre bronsålder och äldre järnålder i Östergötland*. Diss. Uppsala.
- Kaliff, Anders. 1999. *Arkeologi i Östergötland: scener ur ett landskaps förhistoria*. OPIA 20. Uppsala, 1999.
- Kaliff, Anders. 2000. Östergötland från stenålder till vikingatid. *Vetenskaplig verksamhetsplan för UV Öst. Arkeologiskt program 2000-2002*, s. 9–12. RAÄ Rapport UV Öst 2000:21. Linköping.
- Kaliff, Anders. 2009a. Skepnader i historiens gränsland – identitet, centralitet och externa influenser i västra Östergötland under järnåldern. *Skuggor i ett landskap. Västra Östergötlands slättbygd under järnålder och medeltid resultat av ett tvärvetenskapligt projekt* (red. Anders Kaliff), s. 12–45. RAÄ Arkeologiska undersökningar, skrifter nr 75. Stockholm.

Kaliff, Anders (red.). 2009b. *Skuggor i ett landskap. Västra Östergötlands slättbygd under järnålder och medeltid resultat av ett tvärvetenskapligt projekt*. RAÄ Arkeologiska undersökningar, skrifter nr 75. Stockholm.

Korsfeldt, Katarina. 1992. Östgötskt gravskick. Yngre bronsålder och äldre järnålder. CD-uppsats, Institutionen för arkeologi, Uppsala Universitet.

Larsson, Lisa K. 2005. Begravas i föränderlighetens tid – undersökta järnåldersgravar i Linköpingsbygden. *Liunga, Kaupinga: Kulturhistoria och Arkeologi i Linköpingsbygden* (red. A. Kaliff & G. Tagesson). Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skrifter 60. Stockholm.

Lindeblad, Karin. 2008. *Landskap och urbanisering. Östergötland ur ett centralortsperspektiv 700 – 1550*. RAÄ Arkeologiska undersökningar Skrifter nr 74/Lund Studies in Historical Archaeology 10. Linköping.

Lindeblad, Karin. & Nielsen, Ann-Lili. 1997. *Kungens gods i Borg. Om utgrävningarna vid Borgs säteri. Arkeologisk slutundersökning, Borgs säteri 6702, RAÄ 276. Borgs socken, Norrköpings kommun, Östergötland*. RAÄ UV Linköping Rapport 1997:12. Linköping.

Ljung, Cecilia. 2009. Västra slättbygden under övergången mellan vikingatid och medeltid – en diskussion utifrån runstenar och tidigkristna gravmonument. *Skuggor i ett landskap. Västra Östergötlands slättbygd under järnålder och medeltid resultat av ett tvärvetenskapligt projekt* (red. Anders Kaliff), s. 146–213. RAÄ Arkeologiska undersökningar, skrifter nr 75. Stockholm.

Lundström, Per. 1965. *Gravfälten vid Fiskeby i Norrköping, I. Studier kring ett totalundersökt komplex*. Stockholm.

Lundström, Per. 1970. *Gravfälten vid Fiskeby i Norrköping, II. Fornlämningar och fynd*. Stockholm.

Nicklasson, Påvel. (red.). 2000. *Visingsöartiklar. Tolv artiklar om Visingsö från bronsålder till medeltid*. Jönköpings läns museum, rapport nr 42. Jönköping.

Nicklasson, Påvel. 1997. *Svärdet ljuger inte. Vapenfynd från äldre järnålder på Sveriges fastland*. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 4o, 22. Lund.

Nielsen, Ann-Lili. 2002. The Central Place by the river Skenaån. *Urban Diversity. Archaeology in the Swedish Province of Östergötland* (red. Rikard Hedvall), s. 40–51. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skrifter 45. Stockholm

Nilsson, Catharina. 1977. *Ett flatmarksgravfält på Viby Bosgård i Viby sn, Östergötland*. Rapport. Forskning och utveckling 1. Stockholm.

Nyberg, Petter & Nilsson, Per. 2012. *En bronsåldersgård och gåtfulla medeltida gravar*. Arkeologisk undersökning RAÄ 151. Rambodal 1:3 m fl, Styrstads socken, Norrköpings kommun, Östergötlands län. Östergötlands museum. Rapport 2012:26. Linköping.

Nylén, Erik. 1955. *Die jüngere vorrömische Eisenzeit Gotlands. Funde, chronologie, formenkunde*. Uppsala.

Penack, Jens-Jürgen. 1993. Die eisernen eisenzeitlichen Erntegeräte im freien Germanien. BAR 583.

- Regner, Elisabet. 2005. *Den reformerade världen. Monastisk och materiell kultur i Alvastra kloster från medeltid till modern tid*. Stockholm studies in archaeology 35. Stockholm.
- Ros, Jonas (2009). *Stad och gård: Sigtuna under sen vikingatid och tidig medeltid*. Uppsala: Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet
- Räf, Erica. 2001. *Krumknivar, kvinnor och kreatur: aspekter på kvinnligt genus under äldre järnålder på Öland ; Vad spelar djuren för roll? : om djur i öländska gravar från äldre järnålder*. Lic.-avh. Lund : Univ.
- Sahlström K. E. & Gejvall, Nils-Gustaf. 1948. *Gravfältet på Kyrkbacken i Horns socken, Västergötland*. KHVAA. Del 60:2. Stockholm.
- Sahlström K. E. & Gejvall, Nils-Gustaf. 1954. *Bankälla och Stora Ro. Två västgötska brandgropsgravfält*. KHVAA. Del 89. Stockholm.
- Schück, Adolf. 1929. *Ur Skänninges medeltidshävder. Skänninge stads historia*. Linköping.
- Schück, Adolf. 1970. *Ur Skänninges medeltidshävder. Bearbetning av Herman Schück. Skänninge stads historia* (red. Anders Lindahl) Skänninge.
- Schulze, Hella. 2001. VI Smedby socken. *Ölands järnåldersgravfält. Vol. 4* (red. M. Rasch). Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Stockholm.
- Seiler, Anton. 2005. Vallby norra. En boplats från yngre bronsålder, yngre järnålder och tidig medeltid i Tämnråns dalgång. Väg E4, sträckan Uppsala- Mehedeby. Uppland. Tierps socken, Fäcklinge 2:10, Vallby 1:3 och 2:4, RAÄ 231. UV GAL, Rapport 2005:1.
- Sköldebrand, Martin. 1997. *Högby 87. En begravningsplats genom årtusenden. Del 2. Arkeologisk undersökning. RAÄ 87, Högby socken, Mjölby kommun, Östergötland*. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1997:6. Linköping.
- Stenberger, Märten. 1948. Bjurumfyndet och dess datering. *Formvänner* s. 193-210.
- Stålbom, Ulf. 1994. *Klinga, ett gravfält. Slutundersökning av ett gravfält och bebyggelse lämningar från bronsålder och äldre järnålder. Östergötland, Norrköpings kommun, Borgs socken, Klinga. STÄ 6352. Fornlämning 210*. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. UV Linköping.
- Stålbom Ulf & Nielsen Ann-Lili. 1997. *Arkeologisk utredning etapp 2. Nytt dubbelspår Godegård – Mjölby*. RAÄ rapport. Avd. för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1997:44.
- Svanberg, Fredrik. 1996. Harts. *Bastubacken. Ett gravfält från romersk järnålder. RAÄ 73, Tortuna sn, Västmanland*. (red. J. Wikborg) Tryckta rapporter från Arkeologikonsult AB, nr 15. Upplands-Väsby.
- Svanberg, Fredrik. 2003. *Death Rituals in South-East Scandinavia AD 800-1000. Decolonizing the Viking Age 2*. Acta Archaeologica Lundensia Series in 4o. No 24. Stockholm.
- Sörling, E. 1942. *Ett gravfält från La Tène-tid i Sjögestas sn, Östergötland. Formvänner*. s. 264–298.

Tagesson, Göran. 1997. Vreta and Bro. Magnates and Bishops in a District of Östergötland. *Visions of the Past. Trends and Traditions in Swedish Medieval Archaeology* (red. Hans Andersson, Peter Carelli & Lars Ersgård), s. 557–581. Lund Studies in Medieval Archaeology 19. RAÄ Arkeologiska undersökningar Skrifter nr 24. Lund.

Wessén, Elias. 1970. Skänningebygdens runinskrifter. *Skänninge stads historia* (red. Anders Lindahl), s. 14–22. Skänninge.

Wikborg, Jonas & Ählström, Jan. 2005. *Väg 250, Holmsmalma-Gålby. Ett gravfält och en boplats från äldre järnålder samt en gravhög från yngre järnålder. Särskild arkeologisk undersökning. RAÄ 102, 254 och 287. Holmsmalma S:1 och 1:9, Gålby 3:1, 3:18 och 3:19 samt Malma Prästgård 1:1, Köping och Kolsva socken, Västmanland.* Västmanlands läns museum Kulturmiljöavdelningen rapport A 2005:A13. Västerås.

Zachrisson, Torun. 1994. The Odal and Its Manifestation in the Landscape. *Current Swedish Archaeology* 2.

Äijä, Karin. 1993. *Åbygravfältet*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska museer. Rapport UV 1987:11. Stockholm.

Tekniska och administrativa uppgifter

KM projekt nr:	10029
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-31654-09, 2010-04-16
Undersökningsperiod:	23 maj–16 juli 2010
Exploateringsyta:	3 750 m ²
Personal:	Anna-Lena Hallgren (bitr. projektledare), Mattias Landelius, Ellinor Larsson, Arwo Pajusi, Peter Rydberg och Tove Stjärna (ansvarig för förmedling)
Belägenhet:	
Fastighet:	Östanå 6:1 och Skänninge 3:1
Socken:	Skänninge stad
Kommun:	Mjölby
Län och landskap:	Östergötland
Ekonomisk karta:	8F5b
Koordinatsystem:	SWEREF 99 15 00
Koordinater:	X6475874, Y155645 (SV) X6475960, Y155630 (NO)
Höjdsystem:	RH2000
Inmätningmetod:	Totalstation, Intrasis
Dokumentationshandlingar:	Förvaras i KM:s lokaler i väntan på fyndfördelning, därefter på Östergötlands museum eller ATA
Fynd:	De tillvaratagna fynden förvaras i KM:s lokaler i väntan på beslut om fyndfördelning

Figurförteckning

Figur 1. Utdrag ur digitala Terrängkartan. Skala 1:50 000.	6
Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan. Skala: 1:10 000.....	7
Figur 3. Fornlämningssmiljön närmast det nu undersökta gravfältet Skänninge 37:1. Skala 1:8 000.	10
Figur 4. Resultaten från förundersökningen (Björkhager 2009) inlagda på schaktplan från slutundersökningen. Skala 1:800.....	12
Figur 5. Undersökningsområdet beläget mellan rv 50 i Ö och kriminalvårdsanstalten i väster. Foto från SÖ av Peter Rydberg.	15
Figur 6. en av gravurnorna in som preparat. Ellinor Larsson gipsar ett keramikkr. Foto: A-L Hallgren.....	16
Figur 7. Arwo Pajusi vid metalldetektorn. Anna-Lena Hallgren tittar på. Foto: Peter Rydberg.....	16
Figur 8. Brandgravarna i norra delen av uo undersöks. Foto:A-L Hallgren.....	16
Figur 9. Ellinor Larsson vid skelettgraven A810.	16
Figur 10.Visning för allmänheten. Här berättar arkeologen Arwo Pajusi om undersökningen av stensättningen A842.	17
Figur 11. Den kronologiska skiktningen inom undersökningsområdet samt halvågens fortsatta sträckning mot Ö. Skala 1:1 000.	18
Figur 12. Schaktplan med samtliga undersökta anläggningar. Skala 1:400.	19
Figur 13. Identifierade överbyggnader från undersökningen. För de olika inre gravskicken se figur 21. Skala 1:800.....	21
Figur 14. Stensättningen A842 framrensad. Fotograferad från sydost av Arwo Pajusi.	21
Figur 15. Stensättningen A1637. Fotograferat från söder av Anna-Lena Hallgren.	22
Figur 16. Här har resterna av A827 precis tagits fram med hjälp av grävmaskinen. Foto från nordost av Anna-Lena Hallgren.	23
Figur 17. Stenlyft i A2005.....	24
Figur 18. Stenlyft i A1018.....	24
Figur 19. Stenlyft i A1524.....	24
Figur 20. Stenlyftet efter den borttagna resta stenen i A3941. Fotograferat från nordost av Mattias Landelius.....	25
Figur 21. Sektion genom A910. Skala 1:40.	26
Figur 22. De olika typer av inre gravskick som fanns representerade på gravfältet. Skala 1:500.	27
Figur 23. Urnebrandgropen A791 under utgrävning. Fotograferat från väster av Ellinor Larsson.	28
Figur 24. Urnebrandgropen A540 under utgrävning. Fotograferat från öster av Ellinor Larsson.	28
Figur 25. Hartstätat kärl i A1143. Här har merparten av de brända ben som fanns i kärlet tagits upp. Foto: Arwo Pajusi.	28
Figur 26. Urnegropen A791. Fotad från söder av Ellinor Larsson.	29
Figur 27. Skelettgraven A810 frampreparerad. Foto: Ellinor Larsson.....	30
Figur 28. Skelettgraven A2897. Anläggningen skars av ett sentida dräneringsdik. Foto från nordväst av Mattias Landelius.	31
Figur 29. Sektion genom halvågen, A200. Skala 1:40.	33
Figur 30. Spridningen av metallföremål i brandgravarna. Skala 1:800.	33
Figur 31. Trekantsfibulan (F131) från A1143. Skala 1:1.Teckning: A-L Hallgren.....	34
Figur 32. Sex bronsspiralpärlor som påträffades tillsammans med trekantsfibulan i A1143. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.	35
Figur 33. Pincett av järn, F98. Pincetten påträffades i urnegropen A734. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.....	35
Figur 34. Skärorna från gravfältet. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.....	36
Figur 35. Detalj av ornamentiken på skäran F94. Foto: Acta Konserveringscentrum AB.	38
Figur 37. Ulf Erik Hagbergs indelning av krumknivar i tre typer. Efter Hagberg 1967 s. 109.	39
Figur 36. F96 krumkniven från A1143. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.	39
Figur 38. Den halvmånformiga kniven F103 från A1143. Skala 1:1. Teckning A-L Hallgren.	39
Figur 39. De två prylarna F126 och F106 från urnebrandgropen A1143. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.	40
Figur 41. Fragment av kniv, F104. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.	41
Figur 40. Fyra av de nålar som framkom vid undersökningen. Skala 1:1. Teckning A-L Hallgren.	41
Figur 42. De två lansspetsar som framkom vid undersökningen. Skala 1:1. Teckning: A-L Hallgren.	42
Figur 43. Kärlet F166 från A734. Skala ca 1:2.....	43
Figur 33. Kärler F170 från A2005. Skala ca 1:2.....	44
Figur 45. Kärlet, F182, i A963 hade en tydligt markerad bottenkant. Skala ca 1:2.....	44
Figur 46. Graf över resultaten från ¹⁴ C-analyserna från det äldre järnåldersgravfältet.....	46
Figur 47. Ålders- och könsfördelningen på gravfältet utifrån den osteologiska analysen (Telldahl 2012).	48
Figur 48. Hus 1. Plan. Skala 1:200.	50
Figur 49. Plan över anläggningar som tolkats ingå i Hus 1. Skala 1:200.....	51
Figur 50. Sektioner på ingående anläggningar i Hus 1. Skala 1:50.	51
Figur 51. Skelettgraven A1071 frampreparerad. Foto: Ellinor Larsson.	54
Figur 52. A1071. Detalj av skelettets kranium. Foto: Ellinor Larsson.	55
Figur 53.Senmedeltida silvermynt. Skala 1:1. Foto: Gabriel Hildebrand, Kungliga Myntkabinettet.	56
Figur 54. Den segmenterade glaspärulan, F134 samt bronsblecket, F133. Båda i skala 1:1. Foto: Jan Åhlström.	56
Figur 55. Graf över resultaten från ¹⁴ C-analyserna som presenteras i tabell 8.	58
Figur 56. Den kronologiska skiktningen bland de daterade gravarna på gravfältet. Försök till fasindelning av gravarna.	60
Figur 57. Gravfältet har utifrån gravarnas yttre- och inre gravskick delats in i tre grupper.	62

Tabellförteckning

Tabell 1. Antal anläggningar av olika kategorier.	19
Tabell 2. De olika typer av inre gravskick som fanns representerade på gravfältet.	27
Tabell 3. Registrerade fynd och antal poster.....	33
Tabell 4. En uppskattning av de hartstätade kärlets storlek.	45
Tabell 5. Resultat från ¹⁴ C-analyserna från det äldre järnåldersgravfältet.	46
Tabell 6. Samtliga gravar som har kunnat dateras genom fynd eller ¹⁴ C.	47
Tabell 7. Den kronologiska indelning som använts i rapporten. *Bl.a. Nerman 1923, 1935.	47
Tabell 8. Resultaten från de ¹⁴ C-analyser som gav vikingatida och medeltida dateringar.....	56
Tabell 9. Fördelningen av olika typer av inre gravskick på gravfältet.....	59

